

21. YÜZYIL

NİSAN 2016

SAYI: 88

ISSN 1307-4148

FİYATI: 8 TL

TÜRK-RUS İLİŞKİLERİNDE JEOPOLİTİK REKABET

İŞİD: Rusya İçin Tehdit Mi Fırsat Mı?
Dilek YİĞİT

Hristiyan Dünyasında Tarihi Buluşma
Deniz BERKTAY

Radovan Karaciç Yargılaması ve
"Kutsal Savaş"
Gözde KILIÇ YAŞIN

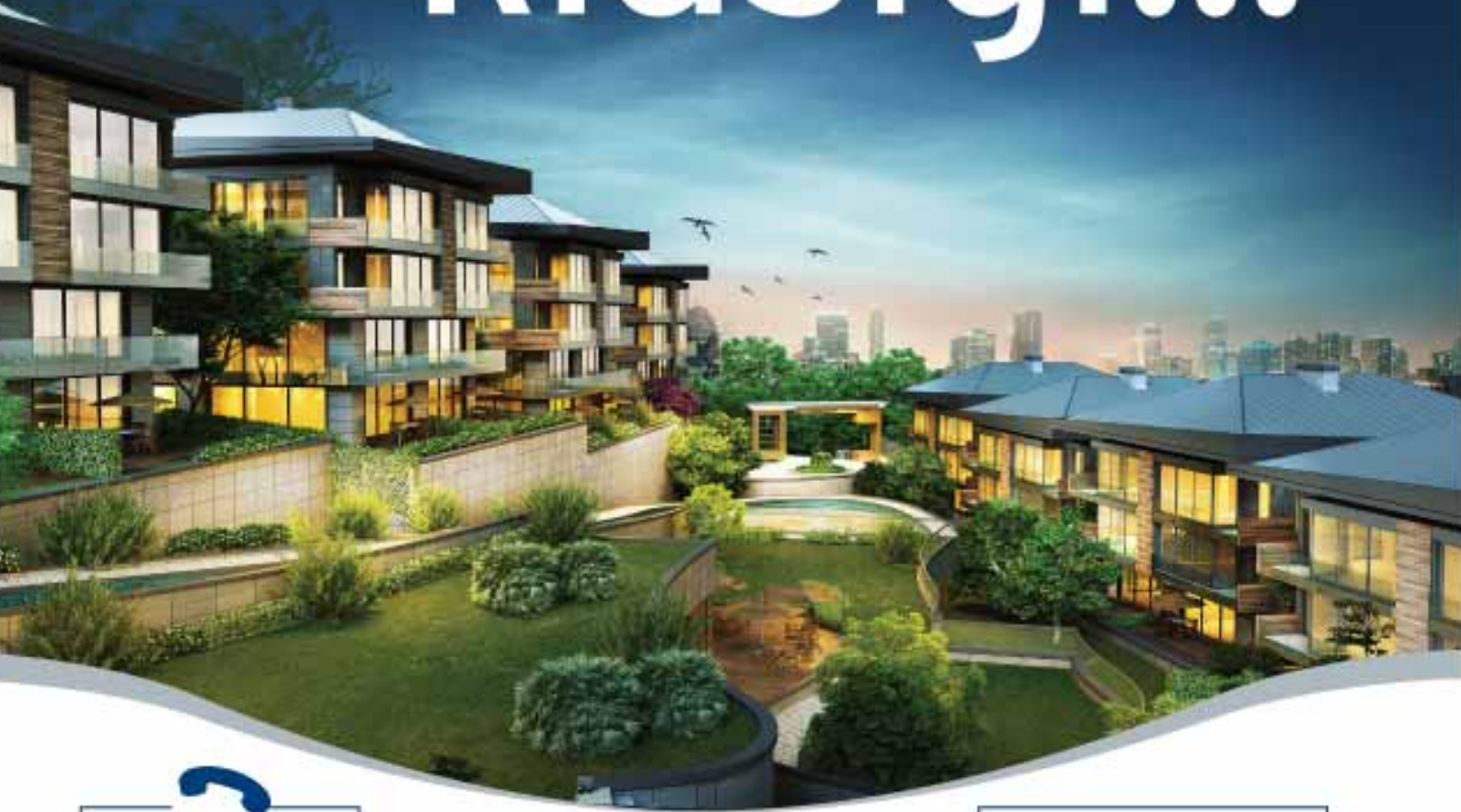
Fergana'da Dinmeyen Gerilim:
Kırgız-Özbek Anlaşmazlığı
Mehmet Çağatay ABUŞOĞLU

Elysium Serene
Kandilli

Şimdiden bir İstanbul klasiği...

444 51 61

www.elysiumserene.com

/oftoninsaet

/oftoncons

/oftoninsaet

OFTON
İNSAAT

Bu memleket
tarihte Türk'tür,
bugün de Türk'tür
ve ebediyen de
Türk olarak
yaşayacaktır
Türkiye Türklerindir

Türkiye'de

YENİÇAĞ

Dünyayı Türkçe Okuyun!

www.yenicaggazetesi.com.tr

21. YÜZYILDA SOSYAL BİLİMLER

**Bütün
Kitapçılarda**

**21. YÜZYIL
Türkiye Enstitüsü**

Ahlatlıbel Mah. 106. Sokak (Yeni 1825 Sokak) No: 60
İncek / Çankaya - ANKARA
Tel : +90 312 489 18 01 - 0312 489 18 02
Faks : +90 312 489 18 01
E-posta : bilgi@21yyte.org

www.21yyte.org

Editörden

Mart ayının ön plana çıkan en önemli gelişmelerden biri Rusya'nın çekilme açıklamasıydı. Resmi açıklamalar ve Suriye içindeki değerlendirmeler Rusya'nın tamamen çekilmediği sadece Suriye'deki askeri personel sayısını ve varlığını azalttığı, siyasi süreçteki desteğini ise sürdürdüğü yorumlarını doğurdu. Rusya'nın Suriye'de kurduğu radar sistemleri ve edindiği askeri üsler, Akdeniz ve Orta Doğu'daki varlığını da belirginleştirdi. Nisan ayı ise işgal altındaki Karabağ'ın uluslararası hukuk vurgusuyla kendini dünyaya yeniden hatırlatmasıyla başladı. 2 Nisan'da başlayıp 5 Nisan'da Azerbaycan ve Ermenistan Genel Kurmay Başkanları'nın Moskova'da imzaladıkları ateşkes anlaşmasına kadar devam eden Karabağ'daki son çatışmalar, 1994'te sağlanan ateşkes sonrasında en önemli gelişmelerinden biri oldu. Rusya'nın burada Ermenistan'a açık destek vermek yerine tarafsız bir duruş sergilemesi dikkat çekiciydi.

Karabağ'daki Nisan 2016 çatışmasının askeri ve siyasi galibi Azerbaycan oldu. Azerbaycan Karabağ'ın kuzey ve güneyinde üçer tane stratejik öneme sahip tepeyi geri aldı. Ancak acaba **Azerbaycan, Ermenistan'ın Karabağ ile bağlantısını sağlayan Laçin ve Kelbecer'i ya da İran ile Ermenistan bağlantısını sağlayan Qubadlı veya Zengilan'ı da alacak olsaydı Rusya göreceli sessizliğini sürdürür müydü?** Her halükarda geri aldığı topraklar Azerbaycan'a askeri avantaj sağlamaktadır. Öte yandan meselenin siyasi ve hukuki boyutu bakımından da Azerbaycan'ın kendi tezlerinin altını bir kez daha çizme fırsatı yakaladığı açıktır. Bu anlamda Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) Başkanı Pedro Agramunt'un 3 Nisan günü yaptığı, Ermeni silahlı birliklerinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararları doğrultusunda Azerbaycan'ın işgal altındaki topraklarından çekilmesi yönündeki çağrısı büyük öneme sahiptir.

Diğer taraftan 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü olarak her daim gündemde tutmaya çalıştığımız işgal edilen Ege adalarına (12 yılda Eşek, Koyun, Hurşit, Bulamaç, Forno, Nergizcik, Kalolimnoz, Keçi, Sakarcılar, Koçbaba, Ardıcık, Gavidos, Dhia, Dionisades, Gaidhouronis ve

Koufonisi adaları işgal edildi) 9 Mart'ta bir yenisi daha eklendi. **9 Mart'ta Yunanistan'ın Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve Deniz Kuvvetleri Komutanı, Türk hava sahasını ihlal edip Muğla'ya bağlı Ardıçlık Adası'na helikopterle indi.** 11 Şubat 2016 günü yine Türk hava sahasını 6 mil ihlal ederek Ardıçlık Adası'na düşen Yunan helikopterinde hayatını kaybeden subaylar için burada anma töreni düzenlendi. Anma töreninde çekilen fotoğraflar Yunan Savunma Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde de yayımlandı. Muğla sınırları içinde bulunan Ardıçlık Adası, halihazırda Yunan işgali altında olan Koçbaba Adası'na 5 mil uzaklıktaki Türk Adası. 1943 Tarihli İngiliz haritasında da bu adanın 12 Ada deniz sınırının dışında ve Türkiye'ye ait olduğu açık bir şekilde gösteriliyor.

Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi'nin Balkan Kasabı Radovan Karaçic'in yargılamasını bitirip 24 Mart 2016'da hakkındaki 40 yıl mahkûmiyet kararını açıklaması da not alınması gereken gelişmelerden biriydi. Karaciç'in 8 bin Müslüman'ın katledildiği Srebrenica'da soykırım suçu işlediği hüküm altına alındı... Ölen öldüğüyle kaldı...

21. Yüzyıl Dergisi'nin bu sayısında da dünya gündeminden önemli siyasi ve askeri gelişmeleri dikkatinize sunuyoruz. Kapak konusu olarak Türk-Rus rekabetini seçtik ve **Sabir Askeroglu** okuyucularımız için geniş bir perspektiften konunun ayrıntılarını inceledi. Rusya'nın IŞİD'i tehdit olarak algılarken aynı zamanda bunu fırsat olarak kabul edip Orta Asya'daki etkisini artırmak için araçsallaştırmasını da **Dilek Yiğit**'in değerlendirmesiyle analiz ettik. Karabağ'daki çatışma, KKTC ve Türkiye arasındaki su krizi, Fergana Vadisi'ndeki yeni gerilim de dikkatinize sunduğumuz konu başlıklarından. Öte yandan Türkiye'nin gündemindeki ağırlıklı yeri itibarıyla Sur, Silopi ve Cizre'deki operasyonlar ve bu çerçevede PKK terör örgütünün yenilenen stratejisi de terör ve terörizm konularının uzman ismi **Merve Önenli** tarafından analiz edildi.

Gözde Kılıç Yaşın

iÇİNDEKİLER

Yıl: 10 • Sayı: 88 • Nisan 2016

21. YÜZYIL

AYLIK DÜŞÜNCE DERGİSİ
Bilim, Birlik, Barış

7 Karabağ'da Savaş Senaryoları
Araz ASLANLI

13 IŞİD: Rusya İçin Tehdit Mi Fırsat Mı?
Dr. Dilek YİĞİT

**19 Geçmişten Günümüze:
Tek Millete Ulaşmak**
Prof. Dr. İskender ÖKSÜZ

**23 Türk-Rus İlişkilerinde Kriz:
Jeopolitik Rekabetin Sonucu**
Sabir ASKEROĞLU

30 KKTC Su Krizi: Denizi Geçip Derede Boğulmak
Dr. Esengül Ayaz AVAN

39 Hristiyan Dünyasında Tarihi Buluşma
Deniz BERKTAY

**47 Fergana'da Dinmeyen Gerilim:
Kırgız-Özbek Anlaşmazlığı**
Mehmet Çağatay ABUŞOĞLU

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Adına Sahibi

Dr. Dursun DAĞAŞAN

Yazı İşleri Müdürü

Hakan BOZ

Dergi Editörü

Gözde KILIÇ YAŞIN

Reklam Müdürü

Çağrı ERK

Abone Yetkilisi

Bekir Ali YÜKSEL

İstanbul Reklam ve Abone Yetkilisi

Dilşat ÜNSAL

İDARE ADRESİ

Ahlatlıbel Mah. 1825 Sokak No: 60
İncek / Çankaya / ANKARA

Telefon: (+90) [312] 489 18 01 - 489 18 02

Belgegeçer: (+90) [312] 489 18 02

İnternet Adresi: www.21yyte.org

Elektronik Posta: bilgi@21yyte.org

21. YÜZYIL TÜRKİYE ENSTİTÜSÜ YÖNETİM KURULU

Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ
Prof. Dr. Özcan YENİÇERİ
Sadi SOMUNCUOĞLU
Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK
Prof. Dr. İskender ÖKSÜZ
Dr. Dursun DAĞAŞAN
Dr. Abdülkadir SEZGİN

E. Müsteşar Yardımcısı Ertuğrul GÜVEN

E. Tüm. Armağan KULOĞLU

Doç. Dr. Hilal ÖZDAĞ

Haluk YÜCEEL

Çiğir Doğu ZORLU

Reha ATAKAN

Av. Salih ÇELEN

Semih UŞAKLIĞIL

İCRA KURULU

Prof. Dr. Ümit ÖZDAĞ

Prof. Dr. Konuralp ERCİLASUN

Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ

Yrd. Doç. Dr. Tümen SOMUNCUOĞLU

Dr. Emrah EREN, Dr. Ali Bilgin VARLIK

Doç. Dr. Serhat ERKMEN

Gözde KILIÇ YAŞIN

KAPAK

Türk-Rus İlişkilerinde Jeopolitik Rekabet

54 *Latin Amerika'dan:
Arka Bahçe'de Beyzbol ve Tango:
Obama'nın Latin Amerika Turu*
Yrd. Doç. Dr. Kubilayhan ERMAN

56 *Sur, Silopi ve Cizre Operasyonları:
Örgütün Stratejisi*
Merve Önenli GÜVEN

67 *Çin'in Yeni Deniz Stratejisi*
Dr. Nejat TARAKÇI

73 *Radovan Karaciç Yargılaması ve
"Kutsal Savaş"*
Gözde KILIÇ YAŞIN

82 *Tarihte Bu Ay:
Ufa Kurultayı (Ulema Cemiyeti)
10-15 Nisan 1905*

13

39

67

21. YÜZYIL TÜRKİYE ENSTİTÜSÜ STRATEJİ KURULU

Dr. Semih UŞAKLIOĞLU
Haluk YÜCEL
Prof. Dr. Meltem ÇANIKLIOĞLU
Prof. Dr. İsa ÖZKAN
Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK
Doç. Dr. Kürşat ZORLU
Armağan KULOĞLU
Ersin DEDEKOCA
Prof. Dr. Hilal ÖZDAĞ
Fazıl Esad ALTAY
Av. Dr. Hakan KIZILARSLAN
Yıldırım GÖRGEN
E. Tümgeneral Ergüder TOPTAŞ
Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir SEZGİN
Cüneyt ÖZTÜRK
Servet AVCI
Çiğir Doğu Zortu

YAYIN TÜRÜ

Ulusal Süreli Dergi

Yayınlanan yazılar tamamen yazarların görüşlerini yansıtmakta olup, sorumluluğu yazarlarına aittir.

ABONE ÜCRETİ

96.- TL Yurtiçi

75.- Euro (Avrupa)

155.- Dolar (Diğer Ülkeler) Yurtdışı

Türkiye ve Türk Dünyasında Birlik Vakfı
21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü İktisadi İşletmesi
Vakıf Bank Yıldız Şubesi

Hesap No: 00158007296950027
IBAN: TR510001500158007296950027

BASKI
E-dergi

YAYIN KURALLARI

- Yayınlanacak yazılar 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü'nün araştırma dalları ile ilgili ve daha önce herhangi bir yerde yayınlanmamış, araştırmaya dayalı özgün makaleler olmalıdır.
- Derginin yazım dili Türkiye Türkçesidir.
- Gönderilen çalışmalar konu ile ilgili uzmanlık dalındaki hakemlere gönderilir. Dergi Yayın Kurulu, hakemlerin eleştirisi ve önerileri doğrultusunda eserin yayınlanıp yayınlanmayacağına karar verir. Yayınlanmasın uygun bulunmayan çalışmalar iade edilmez.
- Makaleler PC uyumlu Microsoft Word veya ".doc" uzantılı belge oluşturmaya elverişli kelime işlem programında yazılarak bir adet disket veya CD kaydı ve iki kopya kâğıt çıktısıyla verilecektir. Metin içinde kullanılan resim, harita vb. materyallerin ".jpg / .tiff" uzantılı kayıtları da ayrıca eklenmelidir. Bu tür belgelerin baskı tekniğine uygun çözünürlükte (en az 300 piksel) ve sayfa alanını aşmayacak büyüklükte olmasına dikkat edilmelidir.
- Yazılar Times New Roman karakterinde, 12 punto (dipnotlarda 10 punto) büyüklüğünde, tek satır aralığında, alt, üst ve sağ ve sol kenar boşlukları 2.5 cm. olmalıdır. Yazılar bu ölçülerde 7 sayfayı geçmeyecektir. Yazarlar makale ile ilgili resim/fotoğraf önerilerini ek dosya olarak yollayabilirler.

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü

Siyaset, Strateji, Liderlik Okulu

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü “Siyaset, Strateji, Liderlik Okulu” stratejik araştırma deneyimi ile akademik tecrübeyi sentezleyen, konusunda deneyimli isimler aracılığı ile yoğunlaşmış bilgiyi katılımcıları ile paylaşmak amacını taşımaktadır.

Eğitim Programlarımız

- Liderlik Eğitimi Sertifika Programı
- Uluslararası İlişkiler Sertifika Programı
- Kamu Diplomasisi Sertifika Programı
- Strateji Sertifika Programı
- İş Dünyası Küresel Politikalar, Ekonomiler ve Sorunlar/ Fırsatlar Senaryolu Eğitim Semineri
- Güvenlik ve İstihbarat Bilimleri Sertifika Programı
- 21. Yüzyılda Küresel Güçler ve Jeopolitik Gelişmeler Sertifika Programı
- İstihbarat ve İstihbarat Örgütleri Sertifika Programı
- Yönetici Asistanlığı Sertifika Programı
- Proje Yönetimi Sertifika Programı
- Stratejik Yönetici Sertifika Programı
- Satış Pazarlama Yönetimi Sertifika Programı
- Muhasebe ve Finans Yönetimi Sertifika Programı
- Yerel Yönetimlere Özel Eğitim Programı
- İnsan Kaynakları Yönetimi Eğitim Programı
- Çalışan Yönetimi Eğitim Programı

Karabağ'da Savaş Senaryoları

*Araz ASLANLI**

Ermenistan açısından adeta bir çıkmaz söz konusu. “Büyük Ermenistan” kurmak hedefi varken neredeyse bağımsız hiçbir karar alamayan Ermenistan’a dönüşüyor. Ermenistan’ın içinde bulunduğu çıkmaz Karabağ sorununun çözüm şansını da zayıflatıyor. Mevcut ateşkes ihlalleri de bu çıkmazın devam etmesinin bir sonucu... Ateşkes anlaşmasının 22. yılına yaklaşılırken, Ermenistan-Azerbaycan cephe hattında ateşkes ihlallerinin artması savaş senaryolarının bir kez daha gündeme gelmesine neden oldu. Peki, buraya nasıl gelindi? Karabağ sorunu neden bunca yıl çözülemedi? 22 yıldır süren ateşkesin şartları nelerdi?

Son yaşanan olayları dikkate alırsak, Azerbaycan tarafının resmi açıklamalarına göre, Nisan 2016 başında çatışmaların yoğunlaşmasının sorumlusu Ermenistan. Azerbaycan Savunma ve Dışişleri Bakanlıklarının açıklamalarında, Ermenistan’ın ateşkes ihlallerini yoğunlaştırmak suretiyle Azerbaycanlı sivillere zarar verdiği ve buna cevaben Azerbaycan ordusunun askeri harekât başlattığı yönünde (tabii ki, Ermenistan tarafının resmi açıklamaları çok daha farklı ve bu ateşkes ihlallerine ilişkin alışılagelen bir durum).

Olaylar yaşandığı sırada Nükleer Güvenlik

Zirvesi için ABD’de bulunan Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev Azerbaycan’a döner dönmez Ulusal Güvenlik Konseyi’ni topladı. Toplantıda Aliyev ve Savunma Bakanı Zakir Hesenov, Ermenistan’ın provokasyonlarına cevaben Azerbaycan ordusunun gerçekleştirdiği askeri operasyonlar sonucunda düşmana ciddi darbe indirildiğini, bazı yerleşim birimlerinin ve önemli yüksekliklerin işgalden kurtarıldığını açıkladı.

Aslında Azerbaycan’ın pozisyonuna ilişkin genel tablonun görülmesi açısından Ulusal Güvenlik Konseyi’nin 2 Nisan 2016 tarihli toplantısı büyük önem taşıyor. Çünkü Azerbaycan medyası

* Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC) İktisat ve İşletme Bölümü öğretim görevlisi ve Azerbaycan merkezli Kafkasya Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (QAFSAM) Başkanı.

ve kamuoyunda, o toplantıdaki çerçeveye bu kadar yüksek oranda bir uyum ilk kez öne çıktı. Zira zaman zaman farklı söylemler ve eleştiriler olabiliyordu.

Aliyev'in konuşmasında "gerginlik" ve "zafer" vurgularının birbirine paralel olarak sürdürülmesi dikkat çekiciydi. Örneğin, Devlet Başkanı Aliyev "ateşkes döneminde ilk kez Ermenistan'a bu kadar büyük darbe indirildi" dedi ama hemen ekledi: *Bunun suçlusu, topraklarımızı işgal altında tutan ve saldırıları başlatan Ermenistan'dır.*

Aliyev'in konuşmasında yer verdiği "biz kendi toprağımızdayız, başkasının toprağına saldırmadık", "Ermenistan BM Güvenlik Konseyi'nin ve diğer uluslararası kuruluşların kararlarını uygulamıyor", "Ermenistan ordusu Azerbaycan toprak-

larında kültürel anıtları, mezarlıkları tahrip etmiş. Bunu AGİT ve Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin bölgede çalışma yapan uzman heyetleri de tespit ederek raporlarına yansıtmış" vb. ifadeler son gelişmelerden ziyade sorunun genel durumuna dikkati çekmek amacı taşıyordu.

Toplantıda genel olarak "gerginlik" ve "zafer" havası hâkim olsa da barış ve hümanizm vurgusu da ihmal edilmedi. Aliyev Azerbaycan'ın savaş ve kan dökülmesini istemediğini de vurguladı: *Biz sadece Azerbaycan analarının değil, Ermeni analarının da ağlamasını istemiyoruz. Ama sonu belli olmayan göstermelik bir sürecin bir parçası olmayı da düşünmüyoruz. İşgal Ermenilerin de işine yaramıyor. Ermenistan yönetimi Ermenilerin çıkarlarını düşünüyorsa işgalden vazgeçsin.*

Neden şimdi?

Peki, neden bu kadar geniş çaplı bir çatışma ve neden şimdi?

Öncelikle bir noktayı açıklığa kavuşturmakta fayda var, Karabağ sorununun ortaya çıkmaya başladığı 1980'lerin ikinci yarısından günümüze kadarki süreçte ateşkese ilişkin uzlaşmaların hiçbirisi tam anlamıyla başarılı olmadı. Özellikle 1990'lı yılların başındaki ateşkese ilişkin uzlaşmaların tamamı saldırı, terör, katliam ve işgalle sonuçlandı.

Boris Yeltsin ve Nursultan Nazarbayev'in arabuluculuğuyla varılan uzlaşmadan kısa süre sonra 20 Kasım 1991'de Azerbaycanlı, Rus ve Kazak bakanları, generalleri ve gazetecileri taşıyan helikopter Ermeni birliklerinin işgali altındaki bir bölgeden açılan ateşle düşürüldü ve saldırıdan kurtulan olmadı.

Bölgedeki savaşın kaderi açısından hayati konumdaki Hocalı, Şuşa ve Laçın'ın işgallerinden önce de taraflar ateşkes konusunda uzlaşmaya varmışlardı. Bu, Azerbaycan kamuoyunda, ateşkes kavramına özellikle olumlu bir anlam yüklenmemesi gerektiği algısının yerleşmesine neden oldu.

Daha uzun süreli ve kalıcı görüntüye sahip olan mevcut Ateşkes Anlaşması uzun ve zor bir sürecin ardından Mayıs 1994'te imzalandı ama o da sürekli olarak ihlal edildi.

Ağustos 2008 ve sonrası

Özellikle Ağustos 2008 olaylarından sonra "dondurulmuş sorunlar"ın aslında donmamış olduğu ve bu durumun büyük tehlike arz ettiği daha iyi anlaşıldı, sorunun çözümüne yönelik girişimlerin yoğunlaşacağı iddia edildi.

Bu aşamada, Rusya'nın arabuluculuğuyla 2 Kasım 2008'de Moskova yakınlarındaki "Mein Dorf" şatosunda imzalanan anlaşmanın ateşkese önemli ölçüde garanti altına alması bekleniyordu. Çünkü ilk kez taraflar Rusya'nın da imza attığı bir belgeyle sorunun çözümünde barışçıl yöntemlere bağlı kalacaklarını ifade etmişlerdi.

Ama ilginç bir şekilde son yıllarda büyük kayıplara neden olan ateşkes ihlalleri, taraflar ara-

sında görüşmelerin yapıldığı sırada ya da hemen ertesinde yaşandı.

Örneğin Haziran 2010'da, Ağustos 2014'te, Kasım 2014'te, Aralık 2015'te ve diğer bazı dönemlerde ne zaman üst düzey görüşmeler söz konusu olsa, ateşkes ihlalleri her iki taraftan önemli kayıpların yaşanmasına ve savaş senaryolarının gündeme gelmesine neden oldu. Fakat bu gerginliklerin her birinden sonraki birkaç gün içerisinde önceki düzene geri dönüldü.

Daha öncesinde de sorunun çözümüne yönelik adımların atılma ihtimali belirdiğinde, Ermenistan'da (1998) iktidar değişikliği hatta bir terör saldırısı (27 Ekim 1999'da Ermenistan parlamentosuna yönelik saldırıda başbakan ve parlamento başkanı dâhil 8 milletvekili hayatını kaybetmişti) bile yaşanmıştı.

Aslında ateş hiç kesilmedi

Yani ateş aslında hiç kesilmedi. Ateşkes ihlalleri ise daha çok tarafların karşı tarafı suçlama konusu ve Mayıs 1994'teki dengeyi kendi lehlerine çevirme girişimi olarak dikkat çekiyor. Şöyle ki, Azerbaycan askeri, ekonomik ve diplomatik açıdan 1990'lı yılların başlarına göre çok daha güçlendi. Rakamlar da bu veriyi destekliyor.

Azerbaycan açısından topraklarının (eski Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi ve çevresindeki 7 rayonun) Ermenistan işgali altında kalması, hem uluslararası hukuka aykırı hem de iki ülkenin mevcut kapasitelerine uygun değil. Yani, Azerbaycan uygun gördüğü zamanda BM Sözleşmesi'nin 51. maddesine dayanarak meşru müdafaa hakkı çerçevesinde topraklarını Ermenistan işgalinden kurtarma hakkına ve kapasitesine sahip.

Azerbaycan'ın görüşüne göre Ermenistan bu gidişatı kendisi açısından çok riskli görüyor ve Azerbaycan'ın artan kapasitesinin Rusya'nın da yer alacağı bir savaşla sınırlandırılmasını sağlamak için (Gürcistan ve Ukrayna örneklerinde olduğu gibi) Azerbaycan'ı provokasyona çekmeye çalışıyor.

Bölgedeki savaşın kaderi açısından hayati konumdaki Hocalı, Şuşa ve Laçın'ın işgallerinden önce de taraflar ateşkes konusunda uzlaşmaya varmışlardı.

Bazıları olayları sadece son gelişmeler ışığında değerlendiriyor ve bu olayın, Azerbaycan'ı Rusya'nın taleplerine boyun eğmeyen dış politika anlayışından vazgeçirmeye yönelik olarak Rusya tarafından planlandığını iddia ediyor. Bu çerçevede özellikle Azerbaycan'ın Batı'ya yönelik enerji projelerine devam etmesine, Rusya-Türkiye gerginliğine rağmen Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev'in sürekli olarak her ko-

nuda Türkiye'nin yanında olduklarını vurgulamasına ve 15 Mart 2016 tarihli Ankara ziyaretinde çok alışlagelmişin dışında bir tablo sergilemesine, en nihayet son ABD ziyaretine dikkat çekiliyor.

Son yaşananlarda her iki neden rol oynamış olabilir. Ayrıca bu süreçlerde hem Ermenistan hem de Azerbaycan kendi güçlerini (askeri, dip-

lomatik ve s.) test edebilme imkânı buluyor. Diğer yandan toplumlarını ortak hedefler için kenetleyebiliyorlar da.

Rusya faktörü

Peki, süreç nereye kadar gider?

Karabağ sorununun çok karmaşık bir sorun

olduğunu, sorunun ortaya çıkışında tek suçlunun Rusya olmadığını ifade etmekle beraber, mevcut manzaranın ortaya çıkmasını sağlayanın da, çözüm sürecindeki en önemli engelin de bu ülke olduğunu belirtmek yanlış olmaz.

Karabağ sorunu Rusya açısından Kafkasya'da etkinliğini sürdürmesi amacı doğrultusunda önemli bir araç. Bu nedenle de tam olarak çözüme kavuşturulmasını, yani bir aracının ortadan kalkmasını istemez.

Dönemsel olarak yaşanan çatışmalarda bir tarafın üstünlüğü eğer Rusya'nın genel politikalarının dışına taşmıyorsa, buna izin verir. Örneğin, bir tarafa kendisini daha fazla sevdirmek ya da diğer tarafa varlığının önemini hissettirmek istiyorsa buna izin verebilir.

Bunun dışında Rusya'ya rağmen ciddi bir çatışmanın başlaması ve taraflardan birinin diğerine ciddi üstünlük sağlaması ihtimali zayıf. Azerbaycan'ın bu aşamada Rusya'nın da müdahil olacağı bir savaşı arzu etmemesi, Rusya'nın da bu kadar sorun sürüyorken Azerbaycan dolayısıyla yeni sıkıntılar yaşamayı arzu etmemesi çatışmanın büyümesi ihtimalini de zayıflatıyor.

Azerbaycan'ın görüşüne göre Ermenistan bu gidişatı kendisi açısından çok riskli görüyor ve Azerbaycan'ın artan kapasitesinin Rusya'nın da yer alacağı bir savaşla sınırlandırılmasını sağlamak için Azerbaycan'ı provokasyona çekmeye çalışıyor.

Ermenistan sürekli olarak Rusya'nın askeri desteğini hissediyor. Zaten Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü çerçevesinde ittifakı, ikili ittifak anlaşmasını ve Ermenistan'daki Rus askeri üslerini güvencesi olarak görüyor. Ayrıca Rusya'nın eski SSCB'yi canlandırma girişiminin bir parçası olarak değerlendirilen Avrasya Ekonomik Birliği'nin de üyesi.

Bakü'deki yaygın kanaate göre Ermenistan'da bu ülkeyi değil kendi geleceğini düşünen, bu nedenle de Rusya'ya bağımlı kalan bir iktidar var. SSCB dönemindeki tam bağımsız Ermenistan için yürütülen mücadele, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte başarılı olsa da günümüzde

Ermenistan bırakın tam bağımsız olmayı, Ermenistan'daki yönetimlerin hatalı politikaları, özellikle de Karabağ sorunu dolayısıyla Rusya'nın kontrolü altında.

Ermenistan özellikle Azerbaycan ve Türkiye'ye yönelik politikaları nedeniyle kendisini bir güvenlik çıkmazının içine sokmuş durumda. Bu iki ülkeyle olan sorunlarını çözmek yerine bu iki ülkeden tehdit algıladığı düşüncesiyle Rusya'ya sürekli olarak daha bağımlı hale gelecek politikalar izliyor, izledikçe de bu iki ülke ile güvenlik sorununu büyütüyor.

Yani "Büyük Ermenistan" kurmak hedefi varken neredeyse bağımsız hiçbir karar alamayan Ermenistan'a dönüşüyor. O nedenle de Ermenistan açısından adeta bir çıkmaz söz konusu. Bu çıkmaz Karabağ sorununun çözüm şansını da zayıflatıyor. Mevcut ateşkes ihlalleri de bu çıkmazın devam etmesinin bir sonucu...

(Bu makale daha önce Aljazeera'nın internet sayfasında yayınlanmıştır. <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/karabagda-hic-kesilmeyen-ates-ve-rusya>)

İŞİD: Rusya İçin Tehdit Mi Fırsat Mı?

*Dr. Dilek YİĞİT**

Tunus'ta 2010 yılının sonunda başlayan ve Arap coğrafyasının tamamına hızla yayılan “Arap Baharı”, Rusya tarafından başlangıçta Batı'nın Ortadoğu'yu kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmek için yarattığı bir komplo, kısaca Batı tezgâhı olarak okunmuştur. Rusya'nın bakış açısıyla, “Arap Baharı” adı verilen “Batı komplosu” sadece Ortadoğu'yu yeniden şekillendirmeye değil aynı zamanda Rusya'nın Ortadoğu'daki siyasi ve ekonomik etkinliğini yok etmeyi hedeflemektedir.

Putin'in ifadesiyle Rus şirketlerinin Arap piyasalarında yıllarca süren çabalarının sonunda elde ettiği pozisyonun “Arap Baharı” ile zayıflaması,¹ Rusya'nın bölgedeki ağırlığının bu süreçte nasıl yıpratılmakta olduğunun ilk somut işaretleri arasındaydı. Aslında “Arap Baharı”nı “Batı'nın komplosu” olarak okuyanlar sadece Rus siyasiler değildi. Bazı akademik ve medya çevrelerinde de, “Arap Baharı” ABD'nin Ortadoğu'daki kartları yeniden dağıtmak ve Ortadoğu'da Afganistan ve Irak'a yönelik müdahaleler sonrası bozulan Amerikan imajını düzeltmek için hazırlanmış bir proje olarak nitelendirilmiştir. Akademik ve medya çevreleri ile Rus yönetiminde gördüğümüz bu “Arap Baharı” okuması aslında şaşırtıcı değildir. Zira genel bir perspektiften bakarsak, bu okumaların “Büyük Ortadoğu Projesi”ne yönelik eleştirilerin ve şüphelerin bir

uzantısı olduğunu görürüz. Zira “Büyük Ortadoğu” kavramına “yapıcı kaos” kavramının eşlik ettiğini, bu kavram ile bölgede oluşacak kaos ve savaş halinin, Batı ve İsrail'in jeostratejik çıkarları doğrultusunda Ortadoğu haritasının yeniden çizilmesi için fırsat yaratacağına yönelik iddiaları hatırlayalım.² Rusya'nın bakış açısından baktığımız taktirde, bu okumaların Sovyetler Birliği'nin dağılmasından itibaren Batı'nın Rusya'nın yeniden güçlenmesini istememe, Rusya'nın küresel bir rol edinmesini engelleme ve tek kutuplu dünyayı oluşturma ve kalıcı kılma çabalarına işaret eden yorumların bir uzantısı olduğunu görürüz.

Üstelik Rusya'nın “Arap Baharı”nın başlangıcında yaptığı okuma, süreçte radikal İslamcı terör örgütlerinin bölgede güç kazanması neticesinde hem güçlenmiş hem de yeni bir boyut kazanmış-

* Dr., Hazine Müsteşarlığı. Makalede ifade edilen görüşler yazara ait olup, görev yaptığı kurumla ilişkilendirilemez.

tır. Özellikle kontrol altına aldığı bölgeleri genişleten IŞİD, bu okumanın güçlenmesinin ve oluşan yeni boyutunun asıl nedenidir. “Arap Baharı” bir “Batı komplosudur” okuması güçlenmiştir, zira Rusya IŞİD ve diğer radikal İslamcı örgütleri, Batı’nın bölge politikalarının sonucu olarak görmüş ve sorumluluğunun Batı’ya ait olduğunu ileri sürmüştür. Diğer taraftan Batı karşıtı okuma yeni bir boyut kazanmıştır; zira Rusya açısından “Arap Baharı” şimdi ayrıca nedeni Batı’nın politikaları olan “radikal İslamın baharı” olarak görülmeye başlanmıştır.³

Bu koşullar altında, IŞİD’in kontrol altına aldığı coğrafi alanı genişletmesi, 2014 yılının Haziran ayında kendisini halifelik, lideri Baghdadi’yi ise halife olarak ilan etmesi, “halifelik” ve “halife” kavramlarını kullanmak suretiyle bölgedeki devletlerin ulusal sınırlarını kaldırarak, ulus aşan bir “devlet” kurma iddiasına işaret etmesi, bölgesel aktörler kadar, küresel aktörlerin ve küresel aktör olma iddiasındaki Rusya’nın bölge politikasında öncelikli mesele haline gelmiştir. IŞİD’e karşı ABD öncülüğünde oluşturulan uluslararası koa-

lisyona, Suriye ülkesinde yapılacak saldırılarda Esad yönetiminin izninin alınmadığını gerekçe göstererek katılmayan Rusya, 30 Eylül 2015’te Suriye’deki IŞİD mevzilerini bombalamaya başlamıştır. Rusya’nın asıl hedefinin IŞİD değil, Esad rejiminin korunması ve devamlılığının sağlanması olduğu yönünde savlar yüksek sesle ifade edilirken, şu soruyu sormak gerekmektedir: “IŞİD Rusya için gerçekten bir tehdit midir yoksa fırsat mıdır?”

IŞİD: Rusya İçin Tehdit

IŞİD Rusya açısından başlıca dört farklı kanaldan tehdit oluşturmaktadır. Bu kanallardan ilki IŞİD’in Esad karşıtlığının, Rusya’nın Esad yanlısı pozisyonu nedeniyle, dolaylı olarak Rusya karşıtlığı anlamına gelmesidir. Bu noktada IŞİD Rusya nazarında Esad karşıtı tüm diğer unsurlardan sadece birisidir. Dolayısıyla Esad’ın iktidarının korunması ve Suriye’nin geleceğinde radikal İslamcıların rol almaması adına mücadele edilmesi gereken bir unsurdur. Rusya’nın Suriye’ye

askeri müdahalesinde İŞİD hedeflerinin yanı sıra Esad'a muhalif tüm unsurları hedef aldığına yönelik eleştiriler, Rusya'nın İŞİD karşıtlığının temelinde İŞİD'in Esad'a muhalif olmasının yattığı yönündeki görüşü haklı çıkarmaktadır. Ancak bu görüş, "İŞİD Esad yanlısı olsaydı Rusya tarafından tehdit olarak algılanmazdı" şeklinde bir yorumu imkânlı kılmamaktadır. Zira İŞİD'i Rusya için tehdit kılan ikinci kanal, İŞİD'in Rusya'da yaşayan Müslümanlar ile görsel, yazılı medya ve sosyal ağlar aracılığıyla bağlantı kurması/kurmaya çalışması ve Rusya'da propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırmasıdır. Bu propaganda faaliyetlerinin etkisiyle radikal İslamcı unsurlara katılarak Irak ve Suriye'de savaşan Rusya vatandaşlarının sayısının 2,200'e ulaşmış olduğu sanılmakta⁴ ve savaşmak için Ortadoğu'ya giden her bir kişinin geride kalanlar için örnek teşkil etmesinden kaygılanılmaktadır. İŞİD'in Rusya'daki propagandasının başarısı ise mesajlarının basitliğine, Irak ve Suriye'de kontrol altına aldığı coğrafi alanı genişletmek gibi somut girişimlerine ve eylemlerini kamuoyuna duyurma konusundaki yetisine bağlanmaktadır.⁵ Rusya İŞİD'in büyük çoğunluğu Sünni olan Rusya Müslümanları üzerinden Kuzey Kafkasya bölgesinin istikrarını tehdit ettiği görüşündedir ve bu kişilerin Rusya'ya dönerek şiddet eylemlerine başvurması ile Rusya Müslümanlarını radikalleştirmesi ihtimalleri radikal İslamın yükselişinin Rusya'nın iç meselesine dönüşebileceğinin işaretidir. Dolayısıyla Rusya'nın hedefi, İŞİD'in faaliyetleri Rusya'ya ulaşmadan, İŞİD'i

doğduğu yerde yok etmektir. Üçüncü kanal, Sovyetler dönemini canlandırmak istercesine Rusya'nın etkisini artırmayı ve hatta kontrolü altında tutmayı hedeflediği Orta Asya'nın da İŞİD'in faaliyet ve etki alanına dönüşmesi riskidir. Doğruluğu tartışmaya açık olmakla beraber, Kazakistan'dan 250,⁶ Tacikistan'dan 200'den fazla, Özbekistan'dan 200-300 arası, Türkmenistan'dan 300'den fazla kişinin İŞİD saflarına katıldığı tahmin edilmektedir.⁷ Bu rakamlar bazı okuyuculara

çok ciddi rakamlar olarak görünmeyebilir ancak Orta Asya halklarının radikalleşmeye açık olduğuna işaret etmektedir. Üstelik Orta Asya'da İŞİD'i örnek alan İŞİD benzeri girişimler bölgenin güvenliği ve istikrarı açısından ciddi bir risktir. Radikalleşmenin yayılma

etkisi dikkate alındığında bu risk, Rusya adına dış politika açısından Ortadoğu'daki uzak tehdit olan İŞİD'in Orta Asya'daki yakın tehdide dönüşmesi demektir. Dördüncü kanal, Ortadoğu'da yaşayan Hristiyanların İŞİD'in hedefi haline gelmeleridir. İŞİD'in bölgede yaşayan Hristiyanlar üzerinden Rusya için tehdit oluşturması Rusya'nın imajına tehdit oluşturmasından kaynaklanmaktadır zira Rusya kendisini, bölgedeki Hristiyanların koruyucusu, hatta tek koruyucusu ilan etmiştir. Dolayısıyla İŞİD Hristiyanlara

Rusya İŞİD'in büyük çoğunluğu Sünni olan Rusya Müslümanları üzerinden Kuzey Kafkasya bölgesinin istikrarını tehdit ettiği görüşündedir.

zarar verdiği müddetçe, Rusya'nın Hristiyanları'nın koruyucusu imajı da zarar görecektir.

IŞİD: Rusya için Fırsat

Bir terör örgütü uluslararası aktörler açısından fırsata dönüşmeyi hedeflemiyor olabilir ama bir uluslararası politika aktörü, özellikle de küresel aktör olma gibi hırsları var ise bir terör örgütünü kendi adına fırsata dönüştürmeyi başarabilir. İster aktörün rasyonel olması ile ister faydacılık söylemleri ışığında açıklansın, neticede aşağıda belirtteceğimiz hususlar Rusya ve IŞİD örneğinde, bir terör örgütünün bir devlet adına nasıl fırsata dönüştüğü hakkında fikir verecektir.

Bir terör örgütü uluslararası aktörler açısından fırsata dönüşmeyi hedeflemiyor olabilir ama bir uluslararası politika aktörü, özellikle de küresel aktör olma gibi hırsları var ise bir terör örgütünü kendi adına fırsata dönüştürmeyi başarabilir.

Birincisi, "Arap Baharı" süreci içinde IŞİD gibi radikal İslamcı unsurların güçlenmesi, radikal İslamcı unsurların Batı'nın politikalarının ürünü olduğunu iddia eden Rusya'nın Batı karşıtı söylemlerini güçlendirmiştir. Üstelik Rusya Batı'nın IŞİD ile mücadele eden Esad karşıtlığını da, IŞİD'in Batı tarafından güçlendiril-

mekte olduğu savına destek olarak sunmaktadır. Bu söylem, Rusya'nın IŞİD ile mücadele ederken, aynı zamanda Batı'nın yanlış politikalarının sonucu ile de mücadele ettiği anlamını taşımaktadır ki, Rusya IŞİD sayesinde kendisini adeta "Batı'nın yanlışlarını düzeltmek zorunda kalan aktör" olarak konumlandırmıştır.

İkincisi, IŞİD Hristiyanları hedef alırken, IŞİD'e karşı saldırılara başlayan Rusya, böylelikle Ortadoğu'daki Hristiyanların tek koruyucusu olduğu yönündeki söylemini eylemleri ile destekliyor konumuna gelmiştir. Rusya'nın IŞİD ile mücadelesinin de bölgedeki Hristiyanlar tarafından memnuniyetle karşılandığı, hatta Putin'in "21. Yüzyılın Constantine"i olarak tanımlandığına ilişkin haberler ve yorumlar⁸ dikkate alınırrsa, IŞİD'in, Rusya'nın Hristiyanların koruyucusu olduğu savının Rusya tarafından ileri sürülmesinde olmasa bile, Ortadoğulu Hristiyanlar tarafından kabul görmesinde rol oynadığı yadsınamaz.

Üçüncüsü, Rusya'nın İran, Hizbullah ve Hamas ile ilişkileri küresel kamuoyu nezdinde daha savunulabilir hale gelmiştir. Özellikle Rusya'nın İran ile ilişkileri ve Hizbullah'a yaklaşımı, Rusya'nın "Arap Baharı" ile yükselen radikal İslamı dengeleme politikası adı altında servis edilebilir olmuştur. Bu noktada ABD'nin terörist örgütler listesinde olmasına rağmen, Rusya'nın Hamas ve Hizbullah'ı terör örgütü olarak kabul etmemiş olduğunu ve Rus yetkililerin ağzından, IŞİD, El-Kaide ve El-Nusra ile mücadele konusunda ABD ile işbirliği yapan ve yapmaya hazır olan Rusya'nın Hizbullah ve Hamas'ı asla tartışma konusu yapmayacağını açıkladığını bu noktada

hatırlatmak gerekir.⁹ Rusya adeta “IŞİD gibi radikal İslamcı örgütler varken, Hizbullah ile Hamas’ı tartışmanın zamanı da değildir, yeri de” mesajı vermektedir.

Dördüncüsü, Rusya IŞİD’i Esad rejimine verdiği desteği meşrulaştırmak adına araçsallaştırmıştır. Demokrasilerde ve demokrasi olduğu iddiasındaki yönetimlerde, iktidarın iç politika kararlarını olduğu kadar dış politika kararlarını da meşrulaştırmaya ihtiyacı vardır ki, böylelikle iktidarlar bir sonraki seçimleri kendileri adına riske atmış olmasınlar. Dolayısıyla Suriye’de iç çatışmalar yoğunlaşmışken, bu koşullarda sorumlu-

luğun ne kadarının Esad rejiminde olduğu tartışılabilir de, Esad yönetiminin sorumluluğu olmadığı gibi bir iddia kabul edilemez. Bu noktada Rusya, hem iç hem de uluslararası kamuoyu nezdinde Suriye’de yaşananlardan sorumlu olan Esad’a verdiği destek nedeniyle şiddetli eleştirilerin hedefi olurken IŞİD Rusya tarafından, kendisine yöneltilen eleştirileri yumuşatıcı bir faktör olarak devreye girmiştir. Bu durum kısaca “Esad rejimi IŞİD gibi radikal unsurlardan daha iyidir” söylemi şeklinde özetlenebilir. Hatta IŞİD’in Rusya’nın Esad’a verdiği desteği meşrulaştırıcı bir araca dönüştürülmüş olmasının yansımaları Batı ülkeleri nezdinde de gözlemlenmektedir. “Esad

İŞİD'den iyidir" söylemi, Batı'Suriye'nin içinde bulunduğu koşullarda Esad ile görüşülebileceğine ve Suriye için öngörülen bir geçiş sürecinde Esad'a da yer verilebileceğine ilişkin yorumlara temel sağlamıştır.

Beşincisi, Rusya, Orta Asya devletleri hükümetlerinde İŞİD'in yarattığı kaygıyı/korkuyu, İŞİD'in Orta Asya'da yayılmak gibi bir amacı olduğunun altını çizerek, Orta Asya'da güvenliği sağlayabilecek tek devletin Rusya olduğunu imajını yaratmak için kullanmaktadır. Dolayısıyla

İŞİD, Rusya'nın Orta Asya'daki etkisini artırmak için de araçsallaştırılmıştır.

Kısaca İŞİD Rusya için tehdit oluşturduğu ölçüde fırsat da olmuştur. Rusya İŞİD'i bir tehdit olarak algılamaya devam ederken, rasyonel bir aktör olarak İŞİD'in yarattığı fırsatı da kullanmaktadır. Ancak Rus yönetimi, İŞİD'in Rusya için oluşturduğu "tehdit-fırsat" dengesinin çok hassas olduğunun ve bölgesel ile uluslararası gelişmelerin seyrine bağlı olarak her an bozulabileceğinin farkında olmalıdır.

21. YÜZYIL

Dipnotlar

- 1 Alexey Malashenko, Russia and Arab Spring, Carnegie Moscow Center, Ekim 2013.
- 2 Reza Akhlaghi, The Arab Spring: Conspiracy Theory or National Will, <http://foreignpolicyblogs.com/2013/05/11/the-arab-spring-conspiracy-theory-or-national-will/>, 11 Mayıs 2013
- 3 Maxim A. Suchkov, Russia and the Arab Spring: Changing Narratives and Implications for Regional Policies, Arab Center for Research and Policy Studies, 2015
42,200 jihadists from Russia fight in Syria, Iraq – Russian Foreign Ministry, <https://www.rt.com/news/272299-russia-jihadists-syria-iraq/>, 7 Temmuz 2015
- 5 Neil MacFarquhar, For Russia, Links Between Caucasus and ISIS provoke Anxiety, www.nytimes.com, 20 Kasım 2015
- 6 'Our People in an Alien War': Kazakhstanis Fighting for the Islamic State, http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43096&cHash=6ec59c925422345378cea503708bad9e#_VwIkpJyLRMw, Kasım 2014
- 7 P. Stobdan, ISIS in Central Asia, IDSA Issue Brief, Ekim 2014
- 8 "Russia – a game changer for global Christianity", <https://www.rt.com/op-edge/321447-christians-isis-religion-putin/>, 11 Kasım 2015
- 9 Kremlin official: Russia will not put Hamas and Hezbollah on list of terror groups, <http://www.ipost.com/Middle-East/Kremlin-official-Russia-will-not-put-Hamas-and-Hezbollah-on-list-of-terror-groups-439466>, Ocak 2016.

Geçmişten Günümüze

Prof. Dr. İskender ÖKSÜZ*

Tek Millete Ulaşmak

Batı Avrupa devletleri entegrasyonu en ciddi problemleri arasında sayıyor. Onlara göre farklı diller konuşan, kendi mensubiyetlerinden farklı bir mensubiyet hisseden insanların kendi ülkelerinde sürekli yaşaması kabul edilemez. Bunlar bir an önce ana topluma "entegre" edilmeli. Entegre edilmek ne demek? Meselâ Alman İçişleri Bakanı Otto Schilly'nin 2002 yılında Süddeutsche Zeitung'a verdiği röportaja göre şu demek: *"İki dilli bir Almanya istemiyorum. En iyi entegrasyon metodu asimilasyondur. Almanya'da Türkçe eğitime izin verilmemelidir."*¹

Almanya'nın Merkel'inin, İngiltere'nin Cameron'unun çok kültürlülüğün öldüğüne dair beyanlarını da geçen yazımda özetlemiştim. Merkel'in koalisyon ortağı Horst Seehofer'in göçmenlerin yalnız sokakta değil, kendi evlerinde de Almanca konuşmaya mecbur edilmeleri gerektiği konusundaki fikirlerini okuyucularım hatırlayacaktır.²

Biz gideriz tersine

Avrupa Birliği ülkelerinde bu gelişmeler sürerken Türkiye âdeta başka bir gezegende yaşamaktaydı. O sırada Türkiye'nin Başbakanı, "Asimilasyon insanlık suçudur" diyordu. Demek ki biz hâriç bütün dünya, bu arada Alman Başbakanı, Alman İçişleri Bakanı, İngiliz Başbakanı ve Fransa'nın tamamı insanlık suçu işlemektedir. Otoyola ters giren Temel için, polisin "delinin biri ters yönde gidiyor,

dikkat" anonsuna karşı, Temel'in, "kaç biri... kaç biri..." demesi gibi.

Başka gezegende yaşayan sadece yöneticilerimiz değildi. Çağdaş, uluslararası, yüksek insanlık idealleri uğruna Soros, NED gibi kaynaklardan destek alan kuruluşlarımız da bize Avrupa'nın gittiği yolun tam aksini göstermekteydiler. Cameron, Merkel ve Seehofer "Bizim kültürümüz, bizim dilimiz!" der; Fransa, Korsikalıların ana dilde eğitim taleplerini anayasaya aykırı bulup reddeder, "Tek bir Fransa vardır ve o Fransa'da yaşayan herkes Fransızdır, Fransızca konuşur!" derken bizim STK'larımız bize bunun tam zıddını anlatıyorlardı. Ve bu anlattıklarının bazen medeniyetin, bazen Avrupa Birliği'nin bazen de Müslümanlığın gereği olduğunu söylüyorlardı. Çok ahlâklı ve medenî ve dindar STK'lardı vesselam.

Onlar millet, biz İbrahimî millet!

Onlar kendi milliyetlerine yaptıkları vurguyu arttırdıkça bizimkiler tam tersini yapıyor, TESEV, 2010'da HDP'li, İHD'li ve Brüksel Kürt Enstitüsü mensup ve sempatizanlarından oluşan heyete bir anayasa şablonu hazırlatıyor ve onlar da anayasada Türk'ten ve egemenlikten bahsedilmemesi gerektiğini söylüyorlardı. Şimdi aynı şablon "darbe anayasasına karşı Yeni Türkiye'nin anayasası" sloganı ile servis edilmektedir. Başbakanımız Türk'ten bahsetmemenin dâhiyane bir yolunu bulmuş, "asil milletimiz" in adını değiştir-

* 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Yönetim Kurulu Üyesi

tirivermişti. Üçbin yıllık Türk Milleti, İbrahimi Millet oluvermişti! Bu büyük strateji de muhakkak ki sıfır sorun gibi, stratejik derinliklerde hak ettiği yeri bulacaktır.

AB ve dünya bir yöne, Türkiye ters yöne gitmektedir. Fakat ne AB ne de dünya Türkiye'nin Türklükten uzaklaşmasından rahatsız değil. Hatta teşvik ediyorlar; hatta bundan mutlular!

Avrupa ülkeleri kendilerinden olmayan insanlarla birlikte yaşamaktan hoşlanmamaktadır. Onları bir an önce kendileri gibi konuşur, kendileri gibi davranır hâle getirmek istemektedir. Buna asimilasyon diyorlar ve canı gönülden asimilasyon istiyorlar. Çok kültürlülüğü gömdükten sonra ellerinde başka bir strateji de kalmadı. Türkleri ve diğerlerini ya asimile edecekler yahut da sürececekler. Yoksa kimsenin Almanya'da bir Türk kantonu, Fransa'da bir özerk Arap bölgesi görmeye tahammülü yok. Ne de olsa onlar millet gibi millet. Bizim gibi ne idüğü belirsiz İbrahimi millet değil.

Peki bu asimilasyon nasıl olacak?

Asimilasyon nasıl olacak? Pek az yazan,

fakat her yazdığı hâdise olan siyaset bilimci ve Milliyetçilik Araştırmaları alanının kurucularından Walker Connor 1972 yılında yayınlanan uzun bir makalesinde bunu incelemiştir. Makalenin ismi "*Millet inşası mı, millet tahribi mi?*"³

Connor gösteriyor ki millî birliğin temini için birçok şart yerine getirilmelidir. Yoksa bölücülük kazanır.

Sosyal bilimlerde "gösteriyor ki" dediğimizde kastettiğimiz, bir tezin düzinelerce ve düzinelerce ülkede doğru olduğunu o ülkelerin tarihini inceleyerek tek tek göstermektir. Bu da yetmez, tezimize karşı şeytanın avukatlığını yapıp aklımıza gelen gelmeyen bütün istisnaları, bütün farklı izahları da yine birçok misal üzerinde denemek ve her birini tek tek çürütmektir.

Bizdeki bazı insanların sandığı gibi bilimde ispat, yukarılara bakıp şiirler okumakla yapılmaz. Ağlamakla da bilim yapmış olmazsınız.

Sonuçta Connor, siyaset bilimcilerin ve sosyologların etnik milliyetçiliği incelerken yanlışlarına sebep olan on hatayı tek tek sayıyor. Saydıkları arasında "*millet ve devlet kelimelerinin kafa karıştırıcı bir şekilde birbi-*

rinin yerine kullanılması" var. Bizde buna bir de millet kelimesinin ümmet yerine kullanılmasını eklemek lâzım. Hattâ yeni tanıştığımız İbrahimî Millet'i. "*Maddeciliğin insan ilişkileri üzerindeki etkisinin gereksiz şekilde abartılması*" da bir başka yaygın hata. Double yol yaparsak Kürtler dağa çıkmaz anlayışı... Öyle görünüyor ki double yolu kullanarak dağa daha kolay çıkarlar! Hadi asimile olun, elinizi çabuk tutun diyerek, "Vatandaş Almanca, İngilizce konuş!" diye bağırarak da asimilasyon sağlanmıyor. Cameron ve Merkel'e biraz Connor okumaları tavsiye edilebilir...

ABD bu işi nasıl başarıyor?

Peki bizimkilere ne tavsiye edelim?

Connor, asimilasyonun hangi şartlarda başarılamayacağını sayıyor. Öyle olmaz, böyle olmaz; peki nasıl olur? Bu sorunun cevabı yine Connor'un maddeleri arasında gizli. Tersten almış: Amerika Birleşik Devletleri'nde asimilasyon başarılıdır ama bu başarıya yanlış benzetmeler yapılıyor diyor...

Çağımızın en başarılı asimilatörü, kendi tabirleriyle "eritme kazanı" Amerika Birleşik Devletleri'dir.

Nedir bu başarıyı sağlayan? Anahtar âmil diyor Connor, ABD'de asimilasyon isteğinin çoğunluktan değil, asimile olacaktan gelmesidir. Amerika'da azınlıkta olanlar bir an önce ana Amerikan toplumuna entegre olmayı talep eder, çünkü:

Kendisi ve soyundan gelenler geleneklerinin ve dillerinin devam ettiği bir etnik gettoda yaşamış olsalar bile o getto, ekonomi, prestij veya güç yönlerinden, onun cesur hayallerinin gerçekleşmesine müsaade edecek çapta değildi. Her zaman gettonun içine çeşitli şekillerde tesir eden ve onu saran daha büyük bir kültürel kimliğin par-

çası olduğunun sürekli farkındaydı⁴ ve isteklerini sınırlandıran görünür engellerin aşılabilmesi için kültürel asimilasyonun gerekliliği ortadaydı. Bunun bir sonucu olarak Birleşik Devletler'de önde gelen etnik problem azınlıkların asimilasyona direnmeleri değil, hâkim grubun asimile olmamışların asimilasyon taleplerine yeter hızda cevap vermemesi veya verememesidir.

Tercümesi: Gettoda olmasalar daha iyi ama gettoda bile bulunsalar dışarıda geniş kültür, sanat, ekonomi ufukları vadeden bir dünya varsa, bu dünyaya girişin şartı bir an önce ana kültüre asimile olmaktır. Siz tersini yapar, oy almak gerektiğinde entegre olacak gruplara ait yüksek kültürler uydurur ve "Türkmen'e Kürtçe konuşmak ne güzel de yakışır" gibi sadece size makul gelen laflar ederseniz, ayrılıkçılık yapmış olursunuz, birleştiricilik değil. Fransız Cumhurbaşkanı Francois Hollande'ın Arap gettosuna gidip, "Bizim Fransızlara da Berberice konuşmak ne güzel yakışır..." dediğini düşünebiliyor musunuz? Herhalde adamı sağlık gerekçesiyle azledip psikiyatri kliniğine yatırırlardı.

Fransa bazen bize benzer

Entegrasyona mecburuz. Entegrasyonun alternatifi bölünmektir.

Peki nasıl? Bu nasılın kısmî cevabı, yine tersinden, geçen yazımda bahsettiğim Kerim Malik'in yazısında, Fransa incelenirken veriliyor.⁵

2013'te gerçekleştirilen ve üzerinde çok konuşulan bir anket vardır. Anketi Fransız araştırma grubu Ipsos ve Institut d' Études Politiques de Paris (Sciences Po diye de bilinir)'deki Centre de Recherches Politiques birlikte yaptılar. Anket, Fransız nüfusunun yüzde 50'sinin ülkenin ekonomide ve kültürde gerilemesinin kaçınılmazlığına

inandığını gösteriyordu. Fransız demokrasisinin iyi işlediğini düşünenlerin sayısı üçte birin altındaydı ve yüzde 62 "çoğu" siyasînin "yozlaşmış" olduğu kanaatindeydi. Anketçilerin raporu parçalanmış, kabile hatları üzerinden bölünmüş, ana akım siyasetine yabancılaşmış, millî liderlerine güvenmeyen ve Müslümanlardan ikrah getirmiş bir Fransa'yı anlatıyordu. Raporun sonucuna göre Fransız toplumunu süren asıl duygu "korku" idi.

İşte diyor Malik, kendi hakkındaki düşünceleri böyle olan bir cemiyet kimseyi entegre filan edemez. Kendini aşağılayan, kendini tanımayan bir millet başkalarına hiç mi hiç çekici gelmez. Fransa'nın önce etnik Fransızları—asırlar sonra yeniden— entegre etmesi gerekiyor.

İşin daha kötüsü Fransa, içinde bulunduğu psikoloji ile kendini tarif etmenin sağlıklı bir yolunu bulamıyor ve kendini öteki düşmanlığı üzerinden tarif etme kolaylığına kaçıyor. Bu öteki de sözde asimile edeceği Afrikalılar! Meselâ burkayı yasaklıyor... Bu tutum ve korkunun Fransızları değil ötekileri birleştireceği açıktır ve öyle de oluyor. Bir nevi tersine asimilasyon.

Entegrasyonun gerçekleşebilmesinin üç şartı

Malik entegrasyonun gerçekleşebilmesi için üç şart sayıyor:

1. Çeşitlilikle çok kültürlülüğün bir birinden ayrılması gerekir. Çeşitlilik yaşanan bir gerçektir. Çok kültürlülük ise bir siyasî süreçtir. Kültür farklılıklarının resmen tanınarak kurumsallaştırılmasından kaçınılmalıdır. Tercüme: TRT Kürdî ayrılıkçılığı teşviktir. Tarihî Türk düşmanlarının heykellerinin şehirlerin ortasına dikilmesi ayrılıkçılığı teşviktir. "Ne mutlu Türküm diyene" yazılarının sökülmesi ayrılıkçılığı mükâfatlandırmaktır.
2. Renk körlüğü ile ırkçılığa karşı körlük bir birinden ayrılmalıdır. Herkese karşı eşit vatandaşlar olarak davranmak övgüye lâyıktır. Fakat ister "çok kültürlülük" gerekçesiyle, ister ırkçılıktan ötürü farklı davranırsanız vatandaşlığın bir anlamı kalmaz. Tercümesi: "Burada Kürt var, Türk var, Çerkez var, Laz var..." nutukları atmak— hangi niyetle yapılırsa yapılsın— ırkçılıktır. Ayrılıkçılığı teşviktir.
3. İnsanlar ve değerler ayrı şeylerdir. Tercümesi: Çeşitliliği seviyorsunuz ya... Size haberimiz var... Kürt diye tek tip insan yoktur. Bütün Kürtlerin başına bir eşkıya geçirirseniz onlara hürriyet vermiş olmazsınız, onları bir eşkıyaya teslim etmiş olursunuz. Alevi diye tek bir insan da yoktur. Onların başına bir kiliseye benzer bir teşkilât geçirirseniz onları mutlu ve hür yapmış olmazsınız, onları bir cins mafyaya teslim etmiş olursunuz.

Dipnotlar

- 1 Meselâ: <http://www.hri.org/news/turkey/trkpr/2002/02-10-10.trkpr.html> (31.03.2016'da görüldü.)
- 2 İskender Öksüz, "Millet ve Milliyetçilik", Panama Yayıncılık 2015, sayfa 194 ve oradaki atıflar.
- 3 Walker Connor, "Nation building or nation destroying?", World Politics / Cilt 24 / Sayı 03 / Nisan 1972, 319-355 sayfalar, <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=7545684> (01.04.2016'da görüldü.)
- 4 Walker Connor'un notu: Devlet kurumları ve hizmetleri (özellikle okullar), gettolar üstü iletişim, medya, reklamlar ve seçimler gettoya etkileyen dış güçlerden bazılarıdır.
- 5 Kenan Malik, "The Failure of Multiculturalism- Community Versus Society in Europe", Foreign Affairs, 94 2, Mart-Nisan 2015, sayfa 21- 32.

Türk-Rus İlişkilerinde Kriz: Jeopolitik Rekabetin Sonucu

*Sabir ASKEROĞLU**

Osmanlı Devleti-Rusya Çarlığı, Cumhuriyet Türkiye'si-Bolşevik Rusya'sı, Türkiye-SSCB ilişkileri tarih boyunca savaş ve işbirliği şeklinde kendini göstermiştir. 2000'lerden itibaren işbirliği niteliği taşıyan Türk-Rus ilişkileri aslında zımni de olsa her zaman tarihte de görüldüğü gibi, bir jeopolitik rekabet içermektedir. Bölgesel istikrar devam ettiği sürece ikili ilişkileri stratejik ortaklık noktasına kadar ilerleyebilirken, siyasi meselelerle ilgili karar verilmesi gerektiğinde güç faktörü ve stratejik çıkarlar öncelik kazanmıştır. Arap Baharı ve ardından IŞİD'in Orta Doğu siyasetine yaptığı etki, Türk-Rus ilişkilerini etkilemiş, Uçak Krizi'yle beraber bu gergin ilişki gün yüzüne çıkmıştır.

Türk-Rus ilişkileri tarih boyunca savaş ve barış içinde inişli çıkışlı seyretmiş olsa da iki güç arasında her zaman bir jeopolitik rekabet söz konusu olmuştur. Başta Osmanlı Devleti ile Rusya Çarlığı, Cumhuriyet Türkiye'si ile Bolşevik Rusya, NATO üyesi Türkiye ile Doğu Blok'u lideri SSCB, Soğuk Savaş sonrası Türkiye'si ile Rusya Federasyonu arasında dönem dönem savaş ve işbirliği görülmüşse de her zaman potansiyel bir rekabet alanı olmuştur. Son dönemde bu rekabetin somut sonucu olarak '24 Ekim 2015 Uçak Krizi' kendini göstermiştir.

Türk-Rus Jeopolitik Rekabetinin Alanları

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra eski Sovyet coğrafyası ve etki alanları üzerinde Türkiye'nin de etkin olma çabası, Ankara-Moskova rekabetini başlatmış oldu. 1980'lerde dış politika değişimine giden ve Batı ülkeleriyle işbirliğini esas alan Sovyetler Birliği, Türkiye ile de enerji alanında yakınlaşma yaşamıştır. Sovyetler Birliği ortadan kalktığında da bu ikili işbirliği Rusya ile sürdürülmüştür. Ancak Orta Asya ve Kafkasya'daki enerji kaynaklarının Batı'ya sevkıyatı konusunda Türkiye ile Rusya ters düşmüşlerdir. En

* 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Amerika Araştırmaları Merkezi, Bilimsel Danışman

büyük rekabet Kafkaslarda yaşanmış, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının inşa edilmesiyle bu rekabetten Türkiye kazançlı çıkmıştır. Orta Asya enerji kaynaklarının Batı'ya sevkiyatı konusunda Hazar Denizi'nin hukuksal statüsü nedeniyle Rusya burada daha avantajlı çıkmış, hem Kazakistan hem de Türkmenistan enerji kaynaklarının ya kendi ülkesi üzerinden sevkiyat yapılmasını sağlamış ya da iç pazarı için çok düşük fiyatlarla ithal etmiştir.

Bu rekabet siyasi konularda da kendisini göstermiştir. Rusya Kosova'nın Sırbistan'a ait olduğunu savunurken, Türkiye 1999'da Sırbistan müdahalesine katıldı, 2008'e gelindiğinde ise Kosova'nın bağımsızlığını tanıdı. Türkiye Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya girmesini savunurken Rusya bunu karşı çıkararak engelledi. 2008'de Rusya'nın Gürcistan müdahale yaparken, Türkiye bunu önlemeye çalıştı. Rusya Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanıırken Türkiye Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savundu. Kırım'ı ilhak eden Rusya, Ukrayna'nın doğusunda geleneksel olmayan karma/hibrit bir savaş yürü-

türken Türkiye bunu uluslararası hukuka aykırı saydı ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü savunmaya devam etti. Öte yandan bu jeopolitik rekabet devam ederken her iki taraf da iyi gelişen ticari ilişkileri üzerinden işbirliğini üst düzeye taşımaya çalıştılar.

Diğer taraftan, Türk-Rus yakınlaşması ortak bir "Batı karşıtlığı" retoriği üzerinde inşa edilmişti. Rusya Avrupa güvenliğinden kendisinin dışlandığını öne sürmekte ve NATO genişlemesinin Rusya'nın ulusal güvenliğine tehdit olarak algılamaktadır. Bunun en büyük sorumlusunun ise tek kutuplu dünya sisteminin kurmak ve kendi pozisyonunu güçlendirmek isteyen ABD olduğunu iddia etmektedir. Dünyadaki tüm büyük sorunların arkasında ABD'nin olduğu gerekçesiyle Washington karşıtı bir dış politika retoriği inşa etmektedir. Diğer taraftan, ABD'nin Irak müdahalesiyle başlayan Washington-Ankara gerginliği vardı. Türkiye ABD'nin Irak'a müdahalesine destek vermemiş, Irak'ın kuzeyinde Türkiye'nin etkisinin azalması ve Kuzey Irak Kürt Yönetimi'nin güçlendirilmesiyle bu süreç devam etmiştir.

ABD'nin demokrasi ihraç etme politikasının güç yoluyla desteklenmesi süreci boyunca Türkiye'de ABD karşıtlığı çok yüksek seviyeye çıkmıştı. İran nükleer programını engelleme gerekçesiyle müdahalenin gündeme getirilmesi de Türkiye tarafından olumsuz algılanmıştır. Türkiye'nin İran'la kurmak istediği yakın ilişkiye ABD'den karşı çıkılması ve AB üyeliği konusunda Türkiye'nin beklentisinin aksine karar alınması, AB dışında tutulmaya çalışılması Türkiye'nin Batı karşıtlığını artırmıştır. Bu bağlamda hem Rusya'da hem de Türkiye'de ortak bir "öteki" vardı. Türkiye'nin Batı ittifakı içerisinde olmasına rağmen Batı karşıtı tavrı, kendi ulusal çıkarlarının Batı tarafından dikkate alınması beklentisini açıkça dile getirmesi en fazla Rusya tarafından olumlu karşılanmıştır. Hatta Rusya ve Çin tarafından inşa edilen ve güçlendirilen Şanghay İşbirliği Örgütü Türkiye için Batı'ya karşı bir alternatif merkez olarak algılanmaya başlandı. Türkiye'nin Şanghay İşbirliği Örgütü'ne katılmak istediğini açıklaması başta ABD olmak üzere Batı tarafından eleştirilmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin Çin yapımı hava savunma sistemlerinin alımı konusundaki girişimi ABD tarafından eleştirilmiş ve engellenmiştir. Türkiye-ABD arasındaki gergin ilişki Suriye kriziyle de devam etmiştir. Türkiye, Rusya'nın Kırım'ı ilhâkına karşı tepkisini de Batı'dan farklı koymuştur.

Türk-Rus ilişkilerinde artan ticari ilişkiler ve Batı karşıtı "ortak öteki" üzerine kurulan ilişkileri jeopolitik mücadelenin önüne geçememiştir. Bunun en belirgin örneği ise, Suriye kriziyle gün yüzüne çıkmıştır. Rusya'nın Ukrayna müdahalesinde stratejik önceliğini Avrupa ile yaşanacak ekonomik ilişkilerine tercih etmesi gibi Suriye konusunda da hem Türkiye hem Rusya stratejik çıkarlarına öncelik tanıyarak diğer alanlardaki ilişkilerini gözden çıkarmak zorunda kaldılar.

Orta Doğu'da Türk-Rus Jeopolitik Mücadelesi

Orta Doğu'da Türkiye'nin stratejik derinliği Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanıyor. Rusya'nın ise Soğuk Savaş dönemine. Moskova bölgedeki ilişkilerini Baas rejimleri üzerinden ve İsrail'e karşı Mısır önderliğinde Araplara verdiği destek üzerinde geliştirmeye çalışmaktaydı. Türkiye isortak İslam kimliği üzerinden bölge üzerinde etkisini artırmak istemiştir. "Arap Baharı"yla başlayan Orta Doğu'nun dönüşümü hem Rusya hem de Türkiye tarafından farklı karşılanmıştır.

Libya'da uçuşa yasak bölge ilan edilmesine destek veren Rusya, bu yönde BMGK'den karar çıkmasını sağlamıştır. Daha sonra verdiği kararın yanlış olduğunu dile getirerek iktidar değişikliklerine karşı çıkmaya başlamış, BMGK'nin tüm kararlarını veto etmiştir. Türkiye ise meydana gelen iktidar değişikliklerini desteklemeye başlamıştır. Bölge ülkelerinde iktidara gelen yeni hükümetler, Türkiye'yi bir model ülke kabul etmiş, demokratikleşme süreçlerini bu çerçevede yürütecekleri izlemine vermişlerdir. Türkiye açısından olumlu bir gelişme olarak görülen bu gelişme Rusya açısından bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu karşıt görüşler, Suriye'de tezahür edecektir.

Rusya, kendisinin onayı olmaksızın yapılacak dış müdahaleler sonucu iktidar değişikliklerinin zaman içerisinde meşru hal almaya başlayacağını, Suriye'nin ardından İran'a, ilerleyen zamanda ise Orta Asya ülkelerine doğru domino etkisi yapacağına inanmaktaydı. Hatta bunun Putin iktidarı için de tehdit oluşturacağı fikri hâkim oldu.

Şam rejimine en büyük desteğin İran'la birlikte Rusya tarafından yapılıyor olması da bu nedenledir. Dolayısıyla Rusya'nın Suriye'deki politikasının arkasında iktidar değişikliklerini engelleme çabası yatmaktadır. Bu anlamda Rusya'nın Orta Doğu politikası, ilk dönem bölgedeki dış destekli iktidar değişikliklerine engel olmak şeklindeydi.

Rusya'nın Orta Doğu politikasındaki ikinci dönem ise IŞİD ve El-Kaide gibi radikal terör örgütlerinin bölgede güç kazanmasının engellenmesi üzerine kurulacaktır. ABD önderliğinde kurulan IŞİD'e karşı koalisyonun hava operasyonlarının istenilen sonucu vermemesi Suriye savaşının daha uzun dönem devam edeceği anlamına gelmekteydi. Suriye iç savaşının en kısa zamanda bitmesi Türkiye'nin olduğu gibi Rusya'nın da çıkarınaydı. Ancak Türkiye için savaşın bitmesinin önündeki en büyük engel Şam rejimi olarak görünürken, Rusya için en büyük sorun Şam rejiminin iktidarının düşmesi sonucu bölgede IŞİD ve El-Kaide/ En-Nusra gibi radikal grupların güçlenmesiydi. Rusya ile Türkiye'nin yaklaşımı bu noktada ayrışıyordu. Orta Asya'da aktif olan Özbekistan İslam Hareketi'nin IŞİD'e bağlılığını

Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin kontrolü veya etkisi altında olan bölgeler, Soğuk Savaş sonrası Türk-Rus jeopolitik rekabetine sahne olmuştur.

açıklaması, Afganistan'da IŞİD'in faaliyetlerinin artması ve Taliban'la çatışmaya girmesi nedeniyle IŞİD, Rusya için ciddi tehdit olarak görülmeye başladı. Nitekim Suriye ve Irak'ta hükümet güçlerine karşı başarılı mücadele vererek sempati kazanan IŞİD'in saflarına Rusya'dan, Rusya'daki Orta Asya kökenli işçilerden ve Orta Asya'dan çok sayıda insan katıldı.

IŞİD yanında savaşan toplam 30-35 bin civarındaki militanın 5 bininin Rusya vatandaşı olduğu belirtilmektedir. Bunların yanına bir de Rusya'yla ilişkili Orta Asya kökenli kişileri de kattığınızda bu sayı daha da artmaktaydı. IŞİD'in güçlenmesi ve yenilmez örgüt imajını kazanmasıyla birlikte Rusya'nın kendisinin bir hedef haline geleceği düşünölmeye başlandı. Çeçenistan'da ger-

çekleşen saldırılar, Dağıstan ve diğer bölgelerde IŞİD'in izlerine rastlanması Rusya'nın acilen müdahale etme ihtiyacı duymasının temel sebebiydi. Şam yönetiminin gücünün zayıfladığını ve iktidarının düşme tehdidiyle karşı karşıya kaldığını gören Kremlin acilen Suriye'ye müdahale kadarı almak zorunda kaldı. ABD için de artık öncelikli tehdidin IŞİD olması, Esad'ın iktidarda kalması tartışmasının ikinci plana atılması, Rusya'nın müdahalesinin önünü açmıştı. ABD, kendi liderliğinde kurulan koalisyona Rusya'nın katılmasını isterken, Rusya ya ortak bir koalisyonun kurulması ya da kendisinin Suriye, İran ve Hizbullah'ın dâhil olduğu bir koalisyon kurarak IŞİD'e karşı savaştan yanaydı.

70. Birleşmiş Milletler Toplantısı'nda IŞİD'e

karşı ortak koalisyon kurulması çağrısı yapan Putin olumlu cevap alamayınca Suriye'ye tek taraflı müdahale etti. IŞİD'e karşı başlatacağı hava operasyonları ABD tarafından olumlu karşılandı. Rusya ve ABD Genelkurmay Başkanları hava operasyonları ilgili ortak iletişim ağının kurulması konusunda anlaşmaya vardılar. Washington, Rusya'nın hava operasyonlarından ve bölgedeki varlığından rahatsız olsa bile Moskova'yla işbirliğine gitmeyi seçti. Bunun birkaç nedeni vardır: IŞİD'le mücadelede en büyük yükü üstlenen ABD'nin yükünü paylaşacaktı. Rusya IŞİD'le mücadelenin finansmanını üstleniyor hem de bölgenin "jandarması" rolünü paylaşıyordu. Bunun yanında Rusya'nın Suriye savaşına bulaşmasıyla uzun vadede Rusya'nın ekonomik kaynağının hızla azalması ve İslam dünyasıyla karşı karşıya gelmesi bekleniyordu. Ancak Rusya, Suriye savaşına doğrudan müdahil olmakla Suriye barış görüşmelerinde oynayacağı rolünü daha da artırmış oldu.

Türkiye açısından bakacak olursak, Suriye'de devam eden iç savaş ve çözümsüzlük, başta mülteciler olmak üzere Türkiye'nin doğrudan ulusal güvenliğine tehdit oluşturmaktaydı. IŞİD ya da Suriye Hükümet güçleri tarafından muhalif güçlere yönelik saldırılar, göç dalgasını farklı boyuta taşımaktaydı. Türkiye'nin, hem mülteci göçünü hem de kendi sınırında yaşanan çatışmaları minimize etmek için Suriye'nin kuzeyinde güvenlik bölgesi/tampon bölge oluşturulması ve bunun BMGK kararına bağlanması önerisi, Rusya'yla birlikte ABD tarafından da reddedilmiştir.

Rusya'nın Suriye müdahalesi Türk-Rus ilişkilerini daha da gergin bir düzeye çıkarmıştır. IŞİD'e karşı operasyon gerekçesiyle Suriye'ye müdahale eden Rusya, operasyonlarının önemli bir bölümünü muhalif güçlere karşı gerçekleştirmeye başlamıştır. Rusya'nın hava desteği ve Suriye Hükümet güçlerinin karadan yürütülen operasyonları Türkiye sınırındaki Bayır-Bucak Türklerinin

bölgesine kadar ilerlemiştir. Rusya'nın hava operasyonları çatışmaları daha da şiddetlendirerek Türkiye'ye yeni bir mülteci dalgasını başlatmış, Bayır-Bucak Türklerini de hedef haline getirmiştir.

24 Kasım 2015'te Rus bombardıman uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi, Suriye üzerinde yürütülen Türk-Rus jeopolitik rekabetinin doruk noktası olmuştur. Rus uçağının düşürülmesi Moskova için bir ulusal onur meselesi haline gelmiştir. Türkiye'ye karşı yaptırım kararı almış, ilişkilerin

Rusya'nın Orta Doğu politikası iki döneme ayrılabilir: Dış destekli iktidar değişikliklerine engel olmak ve radikal terör örgütlerinin kendisine tehdit oluşturmalarını engellemek.

düzeltilmesi için özür, tazminat ve soruşturma gibi şartlar öne sürmüştür. Türkiye ile yaşanan krizi fırsat bilen Kremlin, Suriye hava sahasını Türk uçaklarına kapatmış, Suriye'deki birliklerini ve hava operasyonlarını artırmış, Suriye'ye yeni askeri teknolojileri sevk ederek Suriye'deki pozisyonunu daha da güçlen-

dirmiştir. Türkiye'yi NATO'daki müttefikleri dahil olmak üzere uluslararası toplum karşısında suçlamaya çalışan Rusya, aynı zamanda Şam rejimine karşı en büyük tehdit olan Türk Kara Kuvvetlerini de Suriye dışında tutmaya çalışmıştır. Böylelikle Rusya, Suriye barış görüşmelerinde de Türkiye'nin devre dışı kalmasını çabalayarak diyalog yollarını kapatmıştır.

Uçak krizi ve Türk-Rus gerginliği sonrasında Suriye'de barışın sağlanması ve gelecekte Suriye'nin tekrar yapılandırılması Rus-Amerikan kararına bağlı hale gelmiştir. Suriye barış

görüşmelerinde Suriye'nin toprak bütünlüğü, anayasa değişikliği, seçimlerin yapılması ve Esad'ın geçici de olsa birkaç sene daha görevde kalması konusunda ABD ile Rusya uzlaşmış, uzun görüşmeler sonucu ortak bir kararla ateşkes ilan edilmiştir. 15 Mart 2016'dan itibaren Rusya Suriye'deki askeri birliklerinin sayısını azaltma kararı alarak Suriye barışı konusunda elini daha da güçlendirmiştir.

Rusya'nın Orta Doğu Stratejisi ve Türkiye

Rusya, Suriye'de barış görüşmelerini hızlandırmak için ülkedeki askeri birliklerinin sayısını azaltma kararı almakla beraber önceye göre bölgedeki varlığını daha da güçlendirmiştir. Suriye krizi başlamadan önce ne Irak ne de Suriye üzerinde bir etkiye sahip olan Rusya, IŞİD'e karşı mücadele adı altında Irak yönetimine silah ithalatı yapmakta ve Bağdat'ta IŞİD'le mücadele için ortak istihbarat koordinasyon merkezi konusunda işbirliği yürütmektedir. Rusya, Şam rejiminin en büyük siyasi, askeri ve ekonomik destekçisi haline geldi. Daha önce neredeyse hiç kullanılmayan Tartus Limanı, şimdi Rusya'nın Akdeniz kıyısındaki en önemli deniz üssü haline gelmiştir. Laziye'deki Hmeymim hava üssü süresiz kullanımını elde etmiştir. Öte yandan ülke içi güvenliğinde de pozisyonunu güçlendirmiştir.

Rusya uçak kriziyle birlikte bölgede Türkiye'ye karşı Kürt kartını oynamaya çalışmaktadır. Suriye Hükümetinin onayı olduğu takdirde ülkede federasyonu destekleyeceğini dile getiren Moskova, bu çerçevede PYD'ye özerk bölge verilmesini desteklemeye çalışmaktadır. PYD'nin de Suriye barış görüşmelerine katılmasını isteyen Rusya, PYD

Türk-Rus İlişkilerinde Kriz: Jeopolitik Rekabetin Sonucu

üzerinden Türkiye'ye baskı yapmaya çalışmaktadır. PYD üzerinde ABD ve İngiltere'nin büyük etkisi olduğunu bilen Rusya, PYD'ye silah desteği ve özerkliğinin desteklenmesi üzerinden bölgedeki etkisini artırmaya çalışmaktadır.

PYD ile işbirliğini artıran Rusya, PYD üzerinden de PKK'ya daha kolay ulaşabileceğini hesaplamaktadır. PYD aracılığıyla silah elde edecek olan PKK, Türkiye'nin iç istikrarını her zaman bozma potansiyeline sahip olacaktır. Bu da Türkiye'nin iç sorunlarıyla boğuşmasına, bölgesel meselelerden daha uzak durmasına neden olacaktır. Rusya'nın özellikle PKK/PYD üzerinde kurguladığı strateji Türk-Rus ilişkilerinin uzun vadede gergin tutulmasına neden olacaktır.

Sonuç

2000'lerden itibaren işbirliği niteliği taşıyan Türk-Rus ilişkileri aslında zımnî de olsa her zaman bir jeopolitik rekabet içermektedir. Bölgesel istikrar devam ettiği sürece söz konusu ikili ilişkileri stratejik ortaklık noktasına kadar çıkartılabilirken, siyasi meselelerle ilgili karar verilmesi gerektiğinde güç faktörü ve çıkarlar önceliği kazanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra daha önce Moskova'nın kontrolü ya da etkisi altında olan bölgelerde Türkiye etkisini artırma çabasında olmuştur. Türkiye'nin bölgesel politikaları ve Rusya'nın eski etki alanlarına tekrar dönme çabası iki güç arasında rekabetin artmasına neden olmuştur. Bu rekabet bazen işbirliği artırarak ya da olan bitene sessiz kalarak atlatılmaya çalışılsa da, her zaman bir krize dönüşme potansiyeli taşımaktaydı. Bu da tarafların "kırmızı çizgileri" ve askeri yeteneklerine göre belirlenmektedir. Balkanlardan Kafkaslara, Orta Asya'da Orta Doğu'ya uzanan bölgelerde inişli çıkışlı Türk-Rus rekabeti en sert bir şekilde Suriye kriziyle gün yüzüne çıkmıştır. Eğer taraflardan biri beklentilerinden vazgeçmez ise ya da uluslararası konjonktürde herhangi bir şekilde radikal bir değişim yaşanmazsa Türk-Rus krizinin önümüzdeki dönemde de devam edeceği söylenebilir.

Türkiye, Suriye kaynaklı güvenlik tehditlerinin önüne geçmek için Suriye'nin kuzeyinde güvenlik bölgesi/tampon bölge oluşturulmasını önermiş ancak Rusya ile ABD tarafından reddedilmiştir.

21. YÜZYIL

KKTC Su Krizi: Denizi Geçip Derede Boğulmak

*Esengül Ayaz AVAN**

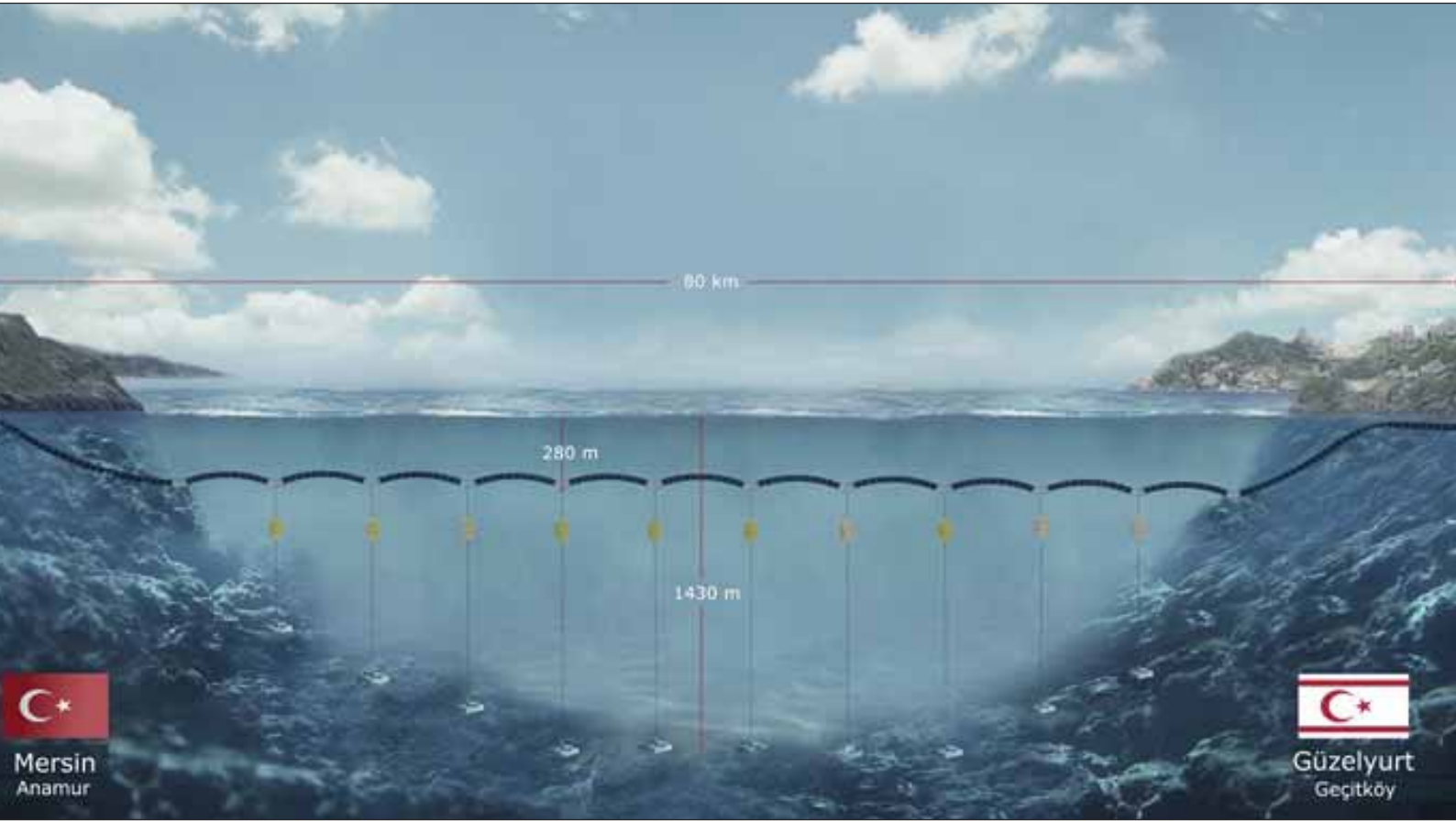
Yıllardır hem miktar hem de kalite açısından su sıkıntısı çeken Kuzey Kıbrıslı Türklerin su ihtiyacının karşılanması için Türkiye’den KKTC’ye kesintisiz su aktarılmasını mümkün kılacak KKTC Su Temin Projesi tamamlandı. “Asrın projesi” olarak adlandırılan proje bitirilmiş olmasına rağmen suyu kimin yöneteceği hala belirsiz. KKTC’nin suyun işletmesinin belediyeler aracılığıyla, Türkiye’nin ise yap-işlet-devret modeli ile yapılması konusundaki ısrarları nedeniyle iki ülke arasında yaşanan işletme krizi günden güne derinleşiyor. Bu çalışma, proje ile ilgili yaşanan anlaşmazlığın altında yatan nedenleri ve iki ülke arasında yaşanan krizdeki gelişmeleri ve krizin etkilerini açıklamayı amaçlamaktadır.

KKKTC Su Temin Projesi 7 Mart 2011’de Mersin’in Anamur ilçesindeki Alaköprü Barajı’nın temelinin atılması ile başlamış ve dört yıl gibi kısa bir sürede tamamlanarak 17 Ekim 2015’te hem Türkiye’de hem de KKTC’de gerçekleştirilen törenlerle hizmete alınmıştır. Proje, KKTC’ye içme, kullanma ve sulama suyu temin ederek ülkenin 2045 yılına kadar su ihtiyacını karşılayacak önemli bir projedir. Dünyada hem deniz geçiş mesafesi nedeniyle hem de askılı boru sistemiyle deniz geçilerek su aktarılan ilk ve tek proje olması nedeniyle “asrın projesi” olarak adlandırılmaktadır.

KKTC Su Temin Projesi, 2 adet baraj (Anamur-Alaköprü ve Güzelyalı-Geçitköy Barajı), 2 adet terfi istasyonu (Anamuryum Dengeleme Deposu ve Güzelyalı Pompa İstasyonu) ve 107 kilometre uzunluğunda boru hattından oluşmaktadır. 24 kilometresi Türkiye tarafında, 80 kilometresi deniz yüzeyinin 250 metre derinliğinde ve 3 kilometrelik kısmı da Kuzey Kıbrıs tarafında olan bu boru hattı, Anamur Dragon Çayı üzerinde tesis edilen Alaköprü Barajı’ndan Kuzey Kıbrıs’taki Geçitköy Barajı’na su götürmektedir. ¹

KKTC’nin kullanılabilir yıllık su miktarı 117,5 milyon m³ iken, su ihtiyacı 190-197 mi-

* Dr., Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

lyon m³ civarındadır. Proje ile KKTC'ye yılda 75 milyon m³ su iletilerek aradaki farkın kapatılması hedeflenmektedir. KKTC'ye temin edilecek suyun 37,76 milyon m³'ü (%50,3) içme-kullanma ve sanayi için, geriye kalan 37,24 milyon m³'ü (%49,7) ise sulama amaçlı kullanıma tahsis edilecektir.²

KKTC Su Projesi'nin Önemi

KKTC'de sosyal ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilmesi ve yıllardır devam eden izolasyonun etkilerinin azaltılabilmesi için temiz ve sürekliliği olan su arzı çok önemlidir. Projenin KKTC'de tarımsal gelir elde edilmesini mümkün kılarak ülkenin kalkınmasına katkı sağlayacağı şüphesizdir. Adada uzun ve sıcak geçen yazlar, kısa ve ılıman geçen kışlar ve verimli topraklar Türkiye'den gelen su ile birleşince yılda 2, 3 kat mahsul alınmasına olanak sağlayacaktır.³ Ayrıca, Türkiye'den badem, zeytin, narenciye, keçi-boynuzu gibi gelir getirici bazı ağaç türleri getirilerek, ülkede üretim ve ihracat sahası

oluşturulması hedeflenmektedir. KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı da, "Türkiye'den, Anamur'dan Geçitköy'e akacak olan bu su Kıbrıs'ın üretimini artıracak. Sarı olan rengimiz gerçek anlamda bizi yeşil bir adaya döndürecek" açıklaması ile suyun adada üretime yapması beklenen olumlu etkiye değinmiştir.⁴

KKTC Su Projesi, ülkenin su arz güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra Türkiye için de büyük önem taşımaktadır. Projenin başarı ile tamamlanmış olması, Doğu Akdeniz'de deniz yolu ile su dış ticareti konusunda Türkiye'ye önemli bir üstünlük sağlamıştır. 2011'de temeli atılan projenin, Türkiye tarafından 4 yıl gibi kısa bir sürede tamamlanıp 2015 yılında hayata geçirilmesinin bölgede hız kazanan ve Türk tarafı ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında gerginliğe yol açan petrol ve doğal gaz arama faaliyetleriyle aynı döneme denk gelmesi tesadüf değildir. Bu durum, Türkiye'nin suyun stratejik üstünlüğünü kullanmak istemesinin bir sonucudur.⁵ Ayrıca

proje, Türkiye'nin bölgedeki prestijini arttırdığı gibi projenin yapımı sırasında elde edilen tecrübe de Türkiye'nin benzer projelerde yer almasına olanak sağlayacaktır.⁶

Projenin Kıbrıs Türkleri ile Türkiye'yi birbirine daha yakın hale getirmesi beklenmektedir. Su projesi, Türkiye'nin 1974'ten beri devam eden izolasyon sonucu uluslararası toplumdan kendini soyutlanmış hisseden Kıbrıslı Türklere sahip çıktığını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Başbakan Davutoğlu'da projenin açılış töreninde yaptığı konuşmada bunu açıkça dile getirmiştir:

“Bugün Anadolu ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti su gibi aziz projeyle bir kez daha bir-

KKTC Su Projesi, ülkenin su arz güvenliğinin sağlanmasının yanı sıra Türkiye için de büyük önem taşımaktadır. Projenin başarı ile tamamlanmış olması, Doğu Akdeniz'de deniz yoluyla su dış ticareti konusunda Türkiye'ye önemli bir üstünlük sağlamıştır.

birine kavuşuyor, bir kez daha kenetleniyor. Muhteşem bir su köprüsü kuruyoruz, Girne'yi Anadolu'ya bu kez su ile bağliyoruz. Bütün dünyaya haykırıyoruz; Türkiye ile Kıbrıs hiçbir zaman ayrılmayacak şekilde birbirine kenetlenmiştir, Kıbrıs'a Türkiye'nin suyu bereket ve izzet götürecektir.”⁷

Bir diğer önemli konu ise projenin KKTC-GKRY arasında devam eden müzakere sürecine ve genel olarak yıllardır devam eden Kıbrıs sorununa olası etkisidir. Bu proje sayesinde GKRY'ye de su verilebilme ortamının yaratılmasıyla, adada kalıcı bir çözüme kavuşulmasına katkı yapılabilir. Bu konuda Türk tarafı oldukça umutludur ve projenin açılış töreninde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, “Güneydekiler bu sudan istifade etmek istiyorlarsa adını barış suyu koyar onlara buradan su veririz” sözleriyle bunu açıkça dile getirmiştir.⁸ Aynı törende KKTC Başbakanı Kalyoncu'da, “Bu su gün gelecek barış suyu da olacak” diyerek bu konuda umutlu olduğunu göstermiştir.⁹ Her ne kadar bu haliyle proje KKTC'nin su ihtiyacını karşılayacak nitelikte olsa da proje gelişime açıktır.

Kıbrıs Rum Kesimi'nden gelen açıklamalar Rumların bu konuya Türk tarafı kadar olumlu bakmadığını göstermektedir. Güney Kıbrıs'ın en

büyük partisi DİŞİ'nin lideri Averof Neofitu projeyi Türkiye tarafından hayata geçirilen yasadışı bir proje olarak tanımlamıştır.¹⁰ Ayrıca Rum basını, Ankara'nın Kıbrıslı Türklerin 'anavatana' bağımlılığını güçlendirmeye çalıştığını söyleyerek su projesini göbek bağı olarak nitelendirmiştir.¹¹ Her ne kadar GKRY'nin su temini konusunda Türkiye'ye bağlı olmak yerine deniz suyunun arıtımı gibi başka alternatifleri gündemde tutmak isteyeceği düşünülse de,¹² daha önce KKTC'den elektrik alan su fakiri Rum kesiminin Kuzey'den su alma olasılığı tamamen göz ardı edilmemelidir.

KKTC ve Türkiye Arasında Yaşanan Su Krizi'nin Nedeni

Türkiye ve KKTC arasında yaşanan su krizinin temel nedeni, suyun işletmesinin kimin tarafından yapılacağı konusunda iki ülkenin bir uzlaşmaya varamamış olmasıdır. KKTC'de su dağıtım ve faturaların tahsilat işi 28 belediyenin su işletmesini yürütmek amacıyla kurduğu "KKTC Belediyeleri Su ve

Kanalizasyon İşletmeleri" (BESKİ) adlı özel şirket tarafından yapılıyor ve KKTC koalisyon hükümetinin büyük ortağı Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) ve belediyeler, suyun belediyeler aracılığı ile dağıtılmasına devam edilmesini istiyor. Su projesi ile adaya taşınacak suyun yönetimi konusunda Türkiye ise yap-devret işlet modelini savunuyor.

Aslında, krizin temelinde, KKTC devletinin belediyelere suyu çok yüksek oranlarda zararına satması ve Türkiye'nin savunduğu şekilde özelleşmesi halinde belediyelerin en büyük gelirlerini yitirecek olması yatıyor. Su işleri dairesinin verilerine göre 1 ton suyun devlete maliyeti 1 liranın üzerine çıkıyor. Belediyeler, kuyuların işletilmesinin elektrik maliyetini ödüyorlarsa suyun tonunu 10 kuruşa, tüm maliyetlerler su işleri dairesi tarafından karşılanıyor ise suyun tonunu 25 kuruşa satın alıyorlar. Devlet özel sektörün işlettiği 2 deniz suyu arıtma tesisinden aldığı suyu belediyelere satarken ise kendisinin 1.5 dolar ödediği suyun tonunu, yalnızca 35 kuruşa satıyor. Belediyeler de suyu halka satarken su

Suyun dağıtılması ve bu bağlamda gerekli yatırımların finansmanının yap-işlet-devret modeli ile karşılanacağı, iki ülke arasında 4 Aralık 2012 tarihinde imzalanan "TC-KKTC Ekonomik ve Mali İşbirliği Protokolü" ile hükme bağlanmıştır.

oruz....Neden dışarıda kalalım? Depoya kadar karışmayız. Depoya düşen suyun dağıtımını biz yapmak istiyoruz.”¹⁴ sözleriyle KKTC'deki belediyelerin konuya bakışını net bir şekilde ifade etmiştir.

Buna karşılık, projeye 1.6 milyar lira harcayan ve KKTC'ye suyu bedava veren Türkiye, KKTC

tüketim miktarına bağlı olarak kademeli bir fiyat uyguluyor ve bu fiyat ton başına yaklaşık 3 lirayı buluyor¹³. Belediyeler, ciddi oranlarda kar etmelerine olanak sağlayan bu sistemin değişmesini istemiyorlar. Lefkoşa Belediye Başkanı Mehmet Harmancı “Elli altmış yıldır yaptığımız işe devam etmek istiy-

çindeki su dağıtım maliyeti ile su dağıtımı için gerekli altyapı maliyetinin Lefkoşa tarafından karşılanmasını istiyor. Zaten projeyi yapan DSİ'nin programı bu maliyetlerin karşılanmasını kapsamıyor. Su dağıtım maliyetinin içinde KKTC'deki pompa istasyonlarının elektrik maliyeti ile arıtma tesisinin işletilmesi bulunuyor. Ayrıca, Ankara mevcut dağıtım hatlarının yenilenmesi gerektiğini söylüyor. Ankara DSİ'de Proje Başkanı olan Müsteşar Yardımcısı Ömer Özdemir, KKTC'de şebeke kayıplarının yüzde 40-50'ler civarında olduğunu tahmin edildiğini ve Türkiye'den gelen sudan faydalanabilmek için bunun mutlaka düşürülmesi gerektiğini vurgulamıştı.¹⁵ Bu yatırım için yaklaşık ek 600 milyon liraya ihtiyaç var ancak belediyelerin bu ek yatırımı yapmak için gerekli kaynaklarının olmaması nedeniyle Türkiye, projenin belediyelerin de gelir ortağı olacağı yap-işlet-devret modeliyle işletilmesi gerektiğini savunuyor.¹⁶ Bu bağlamda, Türkiye'nin önerdiği modele göre suyun yönetim

ve denetimi KKTC tarafında kamu otoritesinde olurken, işletmesi ise gerekli yatırım ve tesis ihtiyaçlarını da karşılayacak olan özel sektör tarafından yapılmalıdır. Fakat, su satışından önemli miktarda kar eden belediyeler, Türkiye'nin önerdiği yap-işlet-devret modelinden kendilerine verilecek olan gelir payını yeterli bulmuyorlar ve BESKİ çatısı altındaki fatura tahsilatındaki tekel-lerini korumak istiyorlar.

Krizin Etkileri

Suyun dağıtılması ve bu bağlamda gerekli yatırımların finansmanının yap-işlet-devret modeli ile karşılanacağı, iki ülke arasında 4 Aralık 2012 tarihinde imzalanan "TC-KKTC Ekonomik ve Mali İşbirliği Protokolü" ile hükme bağlanmıştı. Türkiye, gerekli yatırım ve tesis ihtiyaçlarının karşılanması için suyun işletmesinin

özel sektör tarafından yapılmasını öngören Hükümetlerarası Anlaşma taslağını da projenin açılışı yapılmadan yaklaşık 6 ay önce, 7 Nisan 2015'te KKTC tarafına göndermişti. Türkiye, KKTC tarafından yazılı yanıt beklediğini birçok kere Hükümet ve parti temsilcilerine hatırlatmış ve bu dönemde KKTC tarafının tepkisiz kaldığı eleştirilerini yapmıştı.¹⁷ KKTC tarafının Aralık 2015'te bazı yazım değişiklikleri içeren karşı bir taslak metin sunmasının ardından, 24-25 Aralık 2015 tarihlerinde iki ülke resmi heyetleri arasında görüşmeler gerçekleştirildi ve bu görüşmelerden sonra Ankara ortak bir Hükümetlerarası Anlaşma taslağı üzerinde mutabakata varıldığını açıkladı. Ayrıca, Anlaşma'nın imza ve onay işlemlerinden sonra ihale sürecinin yaklaşık 1 yıl süreceği düşünüldüğü için ve bu süre zarfında da suyun Kıbrıs halkı tarafından kullanılabilmesi için anlaşmaya geçici bir hüküm eklenerek suyun DSİ tarafından belediyelerin depolarına kadar

Türkiye’den yetkililer, projenin kar amaçlı yapılmadığını, suyun da zaten KKTC’ye bedava verildiğini ve tek amaçlarının sistemin düzgün çalışması olduğunu söylüyorlar.

alık 2015 günü yapılan Parti Meclisi toplantısında, içinde özel şirketlerin de bulunduğu DSİ yönetimi teklifini görüştü ve sonrasında CTP Genel Başkanı Mehmet Ali Talat, bu formülü kabul etmediklerini belirterek, suyun belediyeler tarafından yönetilmesi gerektiği konusundaki tavırlarından geri adım atmayacaklarını belirtti.¹⁹ Ardından Türkiye Lefkoşa Büyükelçiliği tarafından 7 Ocak 2016 tarihinde yapılan, konunun asıl görüşülmesi gereken yerin parti meclisi değil, Bakanlar Kurulu olduğu yönündeki açıklama²⁰ ve buna cevaben CTP Genel Başkanı Mehmet Ali

götürülmesine olanak sağlayan düzenlemelerin de yapıldığı söylendi.¹⁸

Fakat KKTC’de koalisyon hükümetinin büyük ortağı CTP 26 Ar-

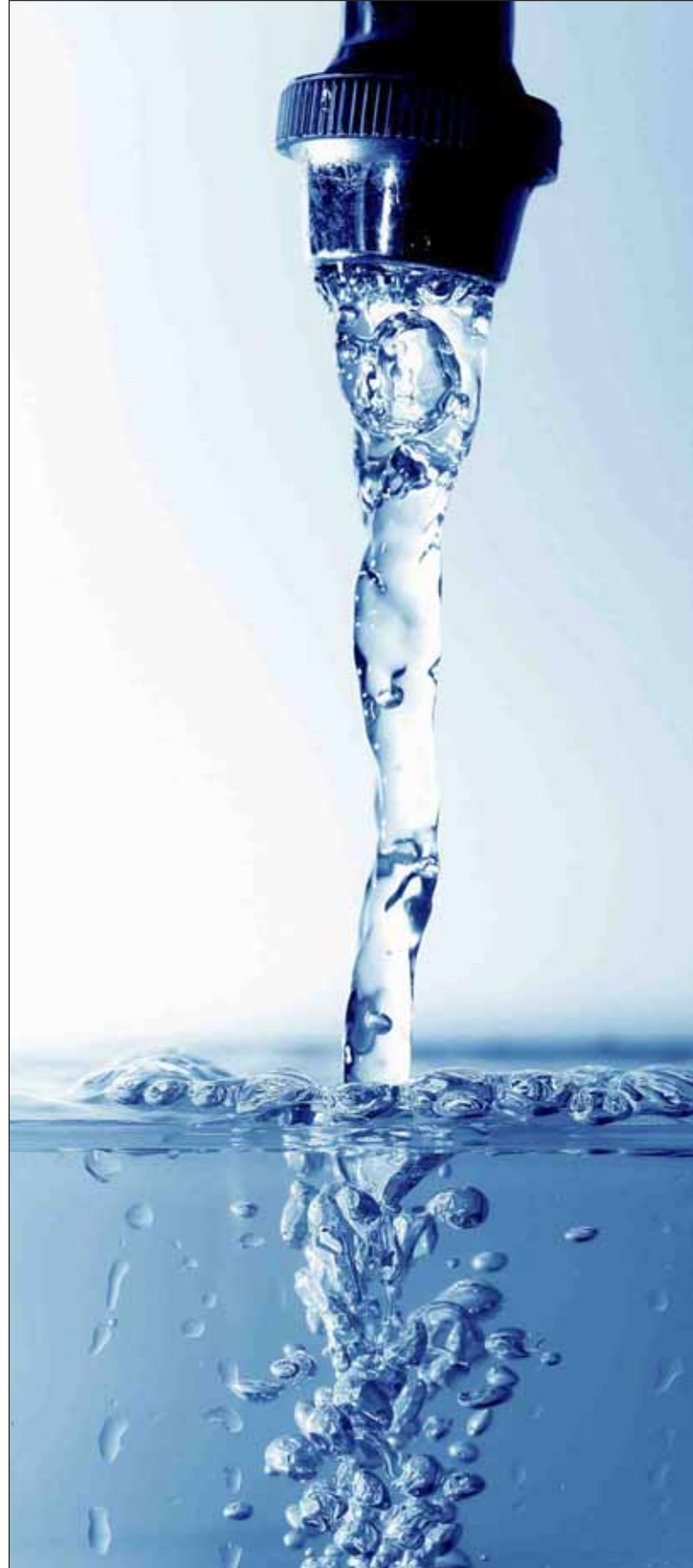
Talat’tan gelen “Türkiye Büyükelçiliği’nin yaptığı açıklama, yaşanan sıkıntılara olumlu katkıda bulunmaktan uzaktır”²¹ cevabı iki ülke arasında yaşanan krizin daha da derinleşmesine neden oldu.

Ayrıca, su krizi nedeniyle Türkiye ile KKTC arasında 31 Aralık 2015’te dolan 2012-2015 dönemi Ekonomik Yardım Mali Protokolü’nün yerine 2016-2018 dönemini kapsayan mali protokol de henüz imzalanamadı çünkü mali protokolün içine, ek bir protokolle su yönetimi ve yatırımlarının da girmesi gerekiyor. Bu protokol, KKTC’nin yılda 200 milyon TL, ayda 20 milyon TL’ye denk gelen bir kaynak almasını sağlayacak. Fakat protokolün henüz imzalanmaması nedeniyle, KKTC’de her yıl kamu çalışan ve emeklilerine ödenen 13. maaşlar, üreticilerin alacakları ve son olarakta memurların Nisan ayı

maaşlarının tamamı ödenemedi ve protokolün ne zaman imzalanacağı hala belirsiz. Tüm bu yaşananlar, Türkiye'nin KKTC'ye yapılan kaynak aktarımını yapmayarak su krizini ekonomik olarak yansıttığı şeklinde yorumlanıyor.²²

Türkiye ve KKTC arasında suyun yönetimi ile ilgili yaşanan kriz, ekonomik etkilerinin yanı sıra Ada'daki hükümet ortakları arasında da anlaşmazlığa neden oldu. İktidardaki solcu Cumhuriyetçi Türk Partisi özelleştirmenin olumsuz yanlarının altını çizip Türkiye'nin önerdiği yap-işlet-devret modeline şiddetle karşı çıkarken, koalisyon hükümetinin küçük ortağı milliyetçi Ulusal Birlik Partisi (UBP), Türk hükümeti gibi özelleştirilmesi gerekliliğini savundu. UBP'nin Genel Başkanı Hüseyin Özgürgün'ün "anlayışla ve inatlaşma olmaksızın Türkiye ile işbirliği içerisinde en doğrusunu bulup ona göre bunun yapılması gerekmektedir. Kıbrıs'ta suyun dağıtımının özelleştirilmesine talip olanların ihaleye girmesi gerek. Özelleştirme olursa belediyelerin devre dışı kalma endişesi var ancak bunlar çözülmeyecek konular değil" şeklindeki açıklaması KKTC hükümetindeki koalisyon ortakları arasında belirgin görüş ayrılıkları olduğunu gösterdi.²³ KKTC'de su krizi başladığından beri bu nedenle hükümetin dağılacağı ve yeniden seçime gidebileceği konuşuluyordu ve sonunda, Türkiye'den gelen suyun işletmesi ve yine Türkiye ile pazarlıkları süren mali protokolün gecikmesi nedeniyle, Temmuz 2015'te kurulmuş olan CTP-UBP koalisyonu yaklaşık sekiz ay gibi kısa bir sürenin sonunda, Nisan 2016'da dağıldı.

Suyun işletmesi ile ilgili yaşanan anlaşmazlığın neden olduğu ekonomik ve siyasi sorunların yanı sıra, Girne yakınlarındaki Geçitköy Barajı'na 1 Ekim 2015'den beri Türkiye'den su gelmesine rağmen KKTC'deki şehirlere henüz su verilmiş değil. Ankara, Eylül ayı başlarında KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı ile yapılan görüşmelerde anlaşmazlık çözülene kadar suyun verilmeyeceğini zaten bildirmişti.²⁴ Kıbrıslı Türkler, Türkiye'nin adaya gelen suyu barajda bekleterek, kendisinin önerdiği yap-işlet-devret modelini KKTC'ye zorla kabul ettirmek istediğini düşünüyorlar.²⁵ Öte yandan Türkiye'den yetkililer, projenin kar amaçlı yapılmadığını, suyun da zaten KKTC'ye bedava verildiğini ve tek amaçlarının sistemin düzgün çalışması olduğunu söylüyorlar. Fakat borç yükü altında olan ve personel maaşlarını bile ödemekte zorlanan belediyelerin yeterli kaynakları bulun-

madığı için bunun altından kalkamayacağını savunuyorlar.²⁶

Sonuç

Dünyada ilk ve tek olarak nitelenen böyle bir projenin başarı ile bitirilmesi fakat hükümetler arasında suyun işletmesi ile ilgili uzlaşa sağlanmadığı için suyun barajda bekletilmesi ve Kıbrıs halkına henüz ulaşmamış olması, denizi geçip derede boğulmaktır. Her iki tarafın da geri adım atmaması ve kendi önerdiği model üzerinde diretmesi iki ülke arasında ciddi bir kriz yaşanmasına neden oluyor. Türkiye ve KKTC'yi daha da yakınlaştırması beklenen su projesinde, işletme krizi nedeniyle iki ülke arasındaki ilişkiler her geçen gün biraz daha geriliyor. Türkiye, şehirlere su veremeyerek ve mali protokolü imzalamayarak,

KKTC hükümetine ve belediyelere yap-işlet-devret modelini kabul ettirmeye çalışıyor. Öte yandan, KKTC'li yönetici ve belediyeler de, Türkiye'den gelen suyun etkin kullanılabilmesi için gerekli olan yatırımı yapacak kaynakları olmamasına rağmen suyun belediyeler tarafından işletilmesi konusunda diretiyorlar. İki ülke arasında yaşanan krizden, hem ekonomik ve siyasi etkileri hem de suyun gelişini geciktirmesi nedeniyle en çok Kıbrıs halkı zarar görmektedir. Ayrıca, Kıbrıs sorunu gibi yıllardır devam eden bir soruna çözüm bulma arayışları sürerken ve bu bağlamda adaya getirilen su "barış suyu" olabileceken, yaşanan kriz hem bu olumlu havaya hem de böylesine önemli bir projeye gölge düşürmektedir.

21. YÜZYIL

Dipnotlar

- 1 DSİ, "KKTC'ye Su Temin Projesi", <http://www.dsi.gov.tr/projeler/kktc-su-temin-projesi> (Erişim Tarihi 2 Ocak 2016).
- 2 A.g.e.
- 3 A.g.e.
- 4 T24, "Kuzey Kıbrıs'a tartışmalı su projesi", 17 Ekim 2015, <http://t24.com.tr/haber/kuzey-kibrisa-tartismali-su-projesi,313327> (Erişim Tarihi 6 Ocak 2016).
- 5 Dursun Yıldız ve Doğan Yaşar, *Doğu Akdeniz'de Küresel Satranç*, Truva Yayınları, 2012. ss.238.
- 6 Tuğba E. Maden, "Prof. Dr. Hüseyin Gökçekuş: "KKTC İçme Suyu Temin Projesi Asrın Projesi Olacak", *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 4, Sayı: 42, 2012, s. 126.
- 7 Milliyet, "KKTC Su Temin Projesi başladı", 17 Ekim 2015, <http://www.milliyet.com.tr/buyuk-gun-bugun-gundem-2133422> (Erişim Tarihi 6 Ocak 2016).
- 8 A.g.e.
- 9 Hürriyet, "KKTC Su Temin Projesi'nin açılışı gerçekleştirildi", 17 Ekim 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/kktc-su-temin-projesinin-acilisi-gerceklestirildi-30333510> (Erişim tarihi 7 Ocak 2016).
- 10 Nikolaos Stelya, "Güney Kıbrıs'tan Ankara'ya Jet Yanıt", *Sputnik Türkiye*, 17 Ekim 2015, <http://tr.sputniknews.com/dogu-akdeniz/20151017/1018421987/kibris-su-proje.html> (Erişim Tarihi 8 Ocak 2016).
- 11 dha, "Rum Basını: O su göbek bağı", 8 Ağustos 2015, <http://www.dha.com.tr/rum-basini-o-su-gobek-bagi-998000.html> (Erişim tarihi 10 Ocak 2016).
- 12 *Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'ne Su Temini ve Elektrik Nakli Projeleri Konusundaki Gelişmeler*, Milli Güvenlik Kurulu, Ankara, s.8
- 13 Ömer Bilge, "Türkiye'den KKTC'ye su taşıma krizi büyüyor", *Hürriyet*, 05.10.2015.
- 14 Metin Münir, "Türkiye'den gelen su neden KKTC çesmelerinden akıyor?", *T24*, 25 Kasım 2015, <http://t24.com.tr/yazarlar/metin-munir/turkiyeden-gelen-su-neden-kkctde-cesmelerden-akmiyor,13311> (Erişim tarihi 22 Ocak 2016).
- 15 A.g.e.
- 16 Ömer Bilge, "Türkiye'den KKTC'ye su taşıma krizi büyüyor",
- 17 Metin Münir, "Türkiye'den gelen su neden KKTC çesmelerinden akıyor?"
- 18 Türkiye Cumhuriyeti Lefkoşa Büyükelçiliği, Basın Açıklaması, Lefkoşa, 7 Ocak 2016.
- 19 Ömer Bilge, "Kıbrıs'ta anlaşlamadı, asrın suyu denize akıyor", *Hürriyet*, 27.12.2015.
- 20 Türkiye Cumhuriyeti Lefkoşa Büyükelçiliği, Basın Açıklaması
- 21 Remzi Samar, "Kıbrıs'ta su krizi çözilemiyor: Elçilik açıklamasına Talat sert tepki gösterdi", *Cihan*, 08.01.2016
- 22 Çağrı Sarı, "Türkiye'den Kıbrıs'a şantaj: Kıbrıs'ta kapanan 'para musluğu'", *Evensel*, 20.11.2015.
- 23 Ömer Bilge, "Türkiye'den KKTC'ye su taşıma krizi büyüyor",
- 24 Metin Münir, "Türkiye'den gelen su neden KKTC çesmelerinden akıyor?"
- 25 Zülfiyar Doğan, "AKP Kuzey Kıbrıslı Türkleri parasız ve susuz mu bırakacak?", *Al-monitor*, 11.01.2016
- 26 Metin Münir, "Türkiye'den gelen su neden KKTC çesmelerinden akıyor?"

Hristiyan Dünyasında Tarihi Buluşma

*Deniz BERKTAY**

Şubat 2016, Hristiyan dünyasında tarihi bir buluşmaya tanıklık etti. Katolik dünyasının lideri Papa ile Ortodokslar arasında en kalabalık cemaate sahip olan kilisenin lideri Moskova Patriği, tarihte ilk kez bir araya geldi. Papa Franciscus ile Moskova Patriği Kirill'in, Küba'nın başkenti Havana'da, havaalanında gerçekleştirdikleri iki saatlik görüşme, hem Hristiyan dünyası açısından hem de dünya siyaseti açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirildi.

Papa ile Ortodokslar'ın onursal lideri olan Fener Rum Patriği, 1960'lı yıllardan bu yana birçok kez bir araya geldi. Bu buluşma ise, Ortodoks dünyasında en kalabalık cemaate sahip olan ve Ortodoks dünyasında Batı'daki gelişmelere karşı en muhafazakar çizgiyi savunan Moskova Patriği arasındaki ilk buluşma olması açısından önem taşıyor.

Havana Havaalanı'ndaki iki saatlik görüşmenin bütün ayrıntıları hakkında henüz fazla bir bilgi mevcut değil. Rus Ortodoks Kilisesi'nin önde gelen isimlerinden Rahip Andrey Kurayev, verdiği bir demeçte, "Küba'da iktidar değişmedikçe ve yeni yönetim, bu görüşmeyi dinlediğinden emin olduğumuz Küba istihbarat servisinin kayıtlarını yayımlamadıkça, Papa ile Rus Patriği arasında iki saat boyunca ne konuşulduğunu öğrenemeyeceğiz", diye konuştu. Buna karşılık, gö-

rüşmenin ardından yayımlanan otuz maddelik deklarasyon, Ortodoks dünyasında ve özellikle Ukrayna'da epey yankı uyandırdı.

Bu buluşmanın sonuçlarını değerlendirmeden önce, Hristiyanlığın tarihine ve ikili ilişkilerin geçmişine bir göz atalım:

Ruslar'ın çok büyük çoğunluğu, Hristiyanlığın Ortodoksluk mezhebine mensup. Ruslar'ın tarihteki ilk büyük devleti olan (daha doğrusu, bugünkü Ruslar'ın, Ukraynalılar'ın ve Beyaz Ruslar'ın tarihlerindeki ilk büyük devlet olan) Kiev Rus Prensligi, Hristiyanlığı, 988 yılında, Bizans'tan aldı. (O dönemde tahtta bulunan Kiev Prensi Vladimir, sınırları güneyde Karadeniz'den kuzeyde neredeyse Baltık Denizi'ne kadar uzanan bu büyük devleti merkezi bir yapıya kavuşturmaya yolunun tek tanrılı bir dini kabul etmekten

* 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Rusya-Slav Araştırmaları Merkezi, Bilimsel Danışman

geçtiğini düşünüyordu. Dönemin tarihini yazan rahip ve vakanüvis Nestor'un eserine göre Vladimir, bunu için önce Musevilik ve İslamiyet'i incelemiş, fakat sonra halkı için en uygun dinin Hristiyanlık olduğuna karar vermişti.) Hristiyanlığın Katolik ve Ortodoks mezheplerini inceleyen Vladimir, Katoliklik'te Papa'nın otoritesinin hükümdarların otoritesinin üzerinde olmasına karşılık Ortodoks Bizans İmparatorluğu'nda kilisenin büyük ölçüde hükümdara tabi olduğunu gördüğü için, sonunda Ortodoksluğu resmi din olarak benimseyecek ve ülkedeki bütün putları imha ederek, halkını vaftiz ettirecekti.

Doğu'yla Batı'nın Kopuşu

Ruslar'ın bu şekilde Hristiyanlığı benimsediği yıllarda Roma Kilisesi ile İstanbul Kilisesi arasında

bazı farklar ortaya çıkmakla birlikte, henüz nihai kopuş gerçekleşmemişti. Hristiyanlığın bu iki merkezi arasındaki görüş ayrılıkları, öncelikle, yetki konusunda ortaya çıktı. İstanbul Kilisesi, Roma'nın Hristiyanlığın beş büyük patrikliği (Roma, İstanbul, İskenderiye, Antakya, Kudüs) içinde "eşitler arasında birinci" olduğunu, yani, birinciliğinin tamamen onursal olduğunu savunurken Roma, kendisinin Hristiyanlar'ın mutlak lideri olduğunu iddia ediyordu. Diğer taraftan, zamanla, ibadet ve ayin usullerinde de farklılıklar kendini gösterdi (haç çıkartırken eli önce sağ omuz mı yoksa sol omuza mı götürmek gerekir, ayinlerdeki kutsal ekmek hangi malzemeden yapılmalı, gibi). Ardından, teorik görüş farklılıkları ortaya çıktı (Tanrı'nın üç kişiliğinden biri olan Kutsal Ruh'un kaynağını sadece Baba Tanrı'dan mı, yoksa hem Baba'dan hem de Oğul'dan mı

(İsa) aldığı gibi, aslında sadece ilahiyatçıları ilgilendiren konulardı bunlar). İki kilise arasında başgösteren çeşitli sorunları çözmek üzere, 1054'te, Kardinal Humbert'i Bizans'a elçi olarak gönderdi. Burada uzun süren müzakereler sonuç veremeyince Kardinal Humbert, Patrik Mihail Kerularios'u ve ona bağlı olanları aforoz eden mektubunu Ayasofya'nın sunağına bırakarak Bizans'tan ayrıldı. Patrik Mihail Kerularios da, buna karşı, Humbert'i aforoz etti. Böylelikle Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki ilk önemli kopuş gerçekleşti.

Bu karşılıklı aforoz kararı, iki kiliseyi henüz tam olarak birbirinden koparmamıştı. Zira aforoz kararlarının sınırlı sayıda kişiyi kapsaması bir yana, iki kilise arasındaki teorik tartışmalar, bu iki kiliseye mensup olan halkların birbirleriyle ilişkilerinde hiç bir olumsuz etkide bulunmuyordu. Ancak Latinler'in Bizans'a düzenledikleri 4. Haçlı Seferi, bu tabloyu tamamen değiştirdi. İstanbul'u ele geçiren Latinler, burada kiliseler de dahil olmak üzere pek çok binayı tahrip ettikleri gibi yaptıkları yağma, katliam ve tecavüzlerle, Ortodoks Rumlar'ın nefretini üzerlerine çektiler. Katolik Haçlılar'ın İstanbul'da kurduğu ve 1204-1261 yılları arasında varlık gösteren Latin Krallığı, Ortodokslar'ın zihninde, yüzyıllarca silinmeyecek izler bıraktı.

Benzer gelişmeler, aynı dönemlerde, Avrupa'nın kuzeydoğusunda da kendisini gösterdi. Katolik dünyası, Haçlı Seferleri'ni sadece Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki Müslümanlara karşı değil, Doğu Avrupa'da Baltık bölgesindeki putperestlere ve Ortodoks Ruslara karşı da yürütüyordu. Rus tarihinin o dönemleri, Katolik Alman Töton Şövalyeleri'nin seferlerine karşı yapılan savaşlarla doludur. Daha sonra, 15., 16. ve 17. yüzyıllarda ise, Katolik Polonyalılar'la Ortodoks Rus ve Ukraynalılar arasında çatışmalar meydana geldi ve bu bölgelerde de halkın gözünde Katoliklik, Polonyalılar'ın baskıları ile özdeşleşti. Böylelikle iki kilise arasındaki çatışmalar, ilahiyatçıları ilgilendiren dar bir konu olmaktan çıkmış, halklar arası ilişkilerde de kendisini göstermişti.

İki Kiliseyi Yakınlaştırma Çabaları

Osmanlı'nın Bizans üzerindeki baskıları artırdığı 1300'lü yılların sonları ve 1400'lü yılların başlarında Bizans imparatorları, Batı Avrupa'dan

yardım arayışına girerek Papa'ya müracaatta bulundular. Papa'nın bunun karşılığında Ortodoks- lar'ın Papa'nın liderliğini tanımasını şart koşması üzerine, iki kiliseyi birleştirme çalışmalarına girişildi. Bunların en önemlisi, Katolik ve Ortodoks liderlerin biraraya geldiği ve iki kilisenin Papa'nın otoritesi altında birleşmesini öngören Ferrara-Floransa Konsülü idi (1439). Ne var ki, bu konsülde iki kilisenin birleşmesi kararını imzalayan Ortodoks din adamları, Bizans'a döndüklerinde sıradan rahiplerin ve halkın tepkisiyle karşılaşınca, pek çoğu, attığı imzayı reddetmek zorunda kalmaktaydı. Bizans'ta başbakanlık görevinde de bulunan Lukas Notaras'ın "İstanbul'da Latin külâhı görmektense Türk sarığı görmeyi tercih ederim" sözü meşhurdur.

Moskova'nın Öne Çıkışı

Yukarıda bahsettiğimiz Kiev Prenslığı'nin 1240'ta Moğollar tarafından tamamen yıkılmasından sonra, çeşitli Rus prenslikleri kendisini gösterdi. Bunların içinde Moskova Prenslığı, çeşitli diğer unsurların yanı sıra, kilisenin de desteğiyle, zamanla Rus Prenslikleri arasında en güçlüsü oldu (Kiev'in tahrip olmasından sonra Kiev Metropolitiği önce Vladimir kentine, oradan da Moskova'ya taşınmıştı ve kilise yetkilileri herkesi, Moskova Prenslığı etrafında birleşmeye çağırıyordu). Moskova'nın da Katoliklere karşıdini savaşlar vermek zorunda kaldığını yukarıda söylemiştik. Bunun sonucu olarak Ruslar, Ortodoksluğa Bizanslılar'dan daha fazla sahip çıktılar. Moskova Prenslığı, iki kilisenin birleşmesi kararını hiç bir zaman desteklemedi. Hatta, sözünü ettiğimiz 1439 Floransa Konsülü'ne Rusya'yı temsilen giden Rum asıllı Kiev Metropoliti İsidoros konsülde iki kilisenin birleşmesini destekleyip Moskova'ya dönüşünde iki kilisenin birleştiğini ilan ettiğinde, Moskova Prensi II. Vasiliy, İsidoros'u görevden alıp hapsetmişti.

Bizans'ın Türklere karşı yardım almak için Katolik kilisesiyle birleşme girişimlerini Ruslar, sapkınlık olarak gördü. Bizans'ın 1453'te

Moskova Patriği'nin Papa'yla ortak mesaj vermesi ve iki kilise arasında diyalogun yoğunlaşmasının, Kremlin'in bu darboğazdan kurtulmasına yardımcı olabileceği değerlendirilmesi yapılıyor.

yıkılmasından sonra ise Ruslar, kendilerini Bizans'ın devamı ve Hristiyan dünyasının savunucusu, hatta Hristiyan değerlerinin gerçek savunucusu olarak görmeye başladı. Bu iddiaları besleyen gelişmelerden biri, son Bizans İmparatoru 11. Konstantin'in yeğeni Sofya'nın, Moskova'ya gelerek Rus Çarı III. İvan'la evlenmesi oldu. Rus çarları bu olayın ardından, kendilerinin Bizans'ın soyundan geldiklerini söylemeye başladı. (Rusya'da çarlık döneminde ve günümüzde devlet arması olarak kullanılan çift başlı kartal da, Bizans'tan alınmadır ve Rusya'nın Bizans'ın devamı olduğu iddiasını yansıtır).

Moskova'nın Bizans'ın ve Roma'nın devamı olduğu iddialarının teorisini yazan kişi ise, Pskov'lu bir rahip olan Filofey idi. Filofey, 1510 yılında çara yazdığı bir mektupta, ana hatlarıyla şunları söylüyordu: "dünyada üç tane Roma vardır. Birincisi Büyük Roma İmparatorluğu, ikincisi Bizans İmparatorluğu, üçüncüsü ise, Moskova Prensiği'dir. Birinci Roma, Hristiyanlık değerlerinden saptı. Tanrı da onları cezalandırdı ve Roma, Barbarlar'ın saldırılarıyla yıkıldı. İkinci

Roma (Bizans) da Hristiyanlık'tan saptı ve Tanrı'nın gazabına uğradı: Türkler Konstantinopolis'i aldı. Hristiyanlık'ta üç kutsal bir sayı olduğu için, dünyada dördüncü bir Roma olmayacak ve Moskova'daki Hristiyan hükümdarlık, sonsuza dek sürecektir". Filofey'in bu yazdıkları, sonraki yıllarda Ruslar'ın dünya Hristiyanlarının koruyuculuğu iddialarına da zemin hazırladı.

Türkler'in İstanbul'u fethinden sonra İstanbul'da Katolikler'le birleşmeyi savunanlar, İtalya'ya göç etmiş ve Fatih, Rum patriklerine, Katolikler'le birleşme girişiminde bulunmalarını yasaklamıştı. Öte yandan Rus Kilisesi, Fener Patrikhanesi'nin Ortodoks dünyasındaki onursal birincilik iddiasına karşı çıkmamakla birlikte, İstanbul'un Ortodokslar'a gerçek anlamda liderlik edemeyeceğini savunmaya başladı. Osmanlı dönemi boyunca Ruslar, Fener Patrikhanesi'ne hem maddi yardımlarda bulundular, hem de özellikle 1700'lerden itibaren, kendilerinin Osmanlı'daki Ortodokslar'ın koruyucusu olduğunu öne sürmeye başladılar.

Ortodoks Dünyası'nın En Muhafazakar Kilisesi

İstanbul'un tutumunu sapkınlık olarak değerlendiren Rus Kilisesi, o tarihten sonra da, Ortodoks Kiliseleri'nin en muhafazakârlarından biri olmayı sürdürdü. Günümüzde Rum Ortodoks kiliselerinde kadınların kiliseye başı açık girebilmelerine ve ibadet edebilmelerine karşılık, Rus Ortodoks kiliselerinde kadınların içeri girerken başlarını örtmeleri zorunludur. Yine Ortodoks dünyasının büyük kısmının dünya genelinde kullanılan Gregoryen takvimini kabul etmesine karşılık, Rus Kilisesi'nde hala Juliyen Takvimi kullanılmaktadır. Rum Ortodoks kiliselerinde oturacak sıraların olmasına karşılık, Rus kiliselerinde ibadet ayakta yapılır; oturacak yerler ise, çok sınırlıdır ve sadece ileri yaştakiler ve ayakta durmaya takati olmayanlar içindir.

Soğuk Savaş Dönemi ve Sonrası

Sovyetler Birliği döneminde 1930'lu yıllarda bütün dini kurumlara yönelik çok ağır baskılar uygulanmış ve pek çok din adamı ya idam edilmiş, ya da hapse veya sürgüne gönderilmişti. Fakat dönemin Sovyet lideri Stalin, İkinci Dünya Savaşı sırasında dini kurumları karşısına değil yanına almanın daha uygun olduğunu düşünmeye başladı ve Moskova Patrikhanesi'ni yeniden kurup Doğu Avrupa'daki Ortodoks halkları bu yolla etkileme politikasını benimsedi. Bunu takip eden yıllarda, ABD de, Fener Rum Patrikhanesi'nin başına, ABD Ortodoksları'nın lideri Athenagoras'ın getirilmesini sağladı. Katolik kilisesi de büyük ölçüde, ABD'nin politikalarına paralel bir tutum sergiliyordu. Sonuçta, 1965 yılında Katolik ve Ortodoks dünyasının liderleri, Papa VI. Paul ve Fener Rum Patriği Athenagoras ortak bir demeç yayımlayarak, 1054 yılındaki karşılıklı aforoz kararlarını iptal ettiler. Böylelikle, Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki dini farklılıklar varlığını korumakla birlikte, iki kilise arasındaki düşmanlık durumu sona erdi ve birbirlerinin Hristiyan olduğunu kabul ettiler.

Sovyetler Birliği döneminde Sovyet yönetimine paralel tutum sergileyen Moskova Patrikhanesi ise, Vatikan'la temaslarına, 1980'li yıllarda başladı ve zamanla temaslar yoğunlaştı. Ancak bu sınırlı yakınlaşma süreci, 1990'lardan itibaren yerini gerginliğe bıraktı. Bunun iki nedeni vardı: 1-

Katolik Kilisesi'nin Rusya ve diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinde yoğun şekilde misyonerlik faaliyetlerine girişmesi. 2- Ukrayna'da Katolikliğin yerel bir kolu sayılabilecek Doğu Ritüelli Katolikler'in Ortodokslar arasındaki faaliyetleri. (Bu, ayrı bir yazı konusu olacağı için burada ayrıntıya girmiyoruz). Bu nedenle, papaların Moskova'yı ziyaret etme girişimleri, sonuçsuz kaldı. Buna ek olarak, Moskova Patrikhanesi'nin Kremlin'le paralel politikalar uygulayan bir kurum olması da, Rusya ile Batı arasında 2000'li yıllarda yaşanan gerilimlerin dini alana yansımalarına neden olmaktadır.

Yakınlaşmanın Nedenleri:

Sözünü ettiğimiz gerginliklere ve Moskova Patrikhanesi'nin Batı'ya mesafeli tutumuna rağmen iki ruhani liderin görüşmeye karar vermesinin, çeşitli nedenleri var:

1- Rusya'daki Katolik misyonerlik faaliyetleri azaldı.

2- Rus Kilisesi'ne göre, Hristiyanlık bugün iki tehdit altında: Birincisi, Ortadoğu'daki Hristiyanlara yönelik tehditler, ikincisi ise, Batılı toplumların hızla geleneksel değerlerden uzaklaşması, yani, Hristiyanlığa içerden gelen tehditler. Moskova Patrikhanesi'nin kürtaj, eşcinsel evlilikleri ve benzeri konulardaki gelenekselci tutumu, Vatikan'ın tutumuyla örtüşüyor ve Moskova, Hristiyan dünyasının en kalabalık mezhebinin lideri olan Papa'yla güç birliğinin yararlı olacağı düşüncesinde.

3- Rus Kilisesi, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kremlin yönetiminin hem iç politikada, hem de eski Sovyet ülkelerine yönelik politikalarında en önemli ideolojik dayanaklarından biri haline geldi. Ukrayna'da meydana gelen çatışmalar, Rusya'nın Batı'dan büyük ölçüde izole

Ortodoks dünyası, 1000 yıl aradan sonra, ilk kez Ortodoks Konsülü'nü topluyor. Konsülüün toplantısı, Haziran 2016'da, Girit'te gerçekleşecek. Bunun öncesinde Papa'yla bir araya gelip ortak mesajlar verilmesi, Fener Patrikhanesi karşısında Moskova'nın elini güçlendirmiş olacak.

olmasına neden oldu. Bu şartlarda Moskova Patriği'nin Papa'yla ortak mesaj vermesi ve iki kilise arasında diyalogun yoğunlaşmasının, Kremlin'in bu darboğazdan kurtulmasına yardımcı olabileceği değerlendirilmesi yapılıyordu. Nitekim daha önceden Papa, Küba'nın izolasyondan çıkmasına aracılık etmişti.

- 4- Rusya yönetimi, çeşitli kanallardan Avrupa kamuoyuna etki etmeye çalışıyor ve bu politikanın önemli bir ayağını da, Avrupa'daki muhafazakar kesimlerle yapılan işbirliği oluşturuyor. Vatikan'la yakınlaşmak, Rusya'nın bu yöndeki çabasına da epey destek olacak.
- 5- Papa, Ortodoks dünyasıyla diyalog konusunda bu zamana kadar Fener Patriği'ni

muhatap almıştı. Oysa Fener Rum Patriği, Ortodoksların onursal lideri olmakla birlikte, onun Ortodoks dünyası içindeki iktidarı, Papa'nın Katolik dünyası üzerindeki iktidarına hiç benzemiyor. Fener'in Ortodoks dünyası üzerindeki gerçek nüfuzu, sınırlı. Buna karşılık Moskova Patrikhanesi, 1500 milyona yakın Ortodoks'un ruhani liderliğini yapıyor. Böyle bir yapıyı muhatap almak, Papa açısından da önemli bir adım.

- 6- Moskova Patrikhanesi, Ukrayna kriziyle birlikte epey zor durumda kaldı. Zira, cemaatinin ve mülkünün önemli bir bölümü, Ukrayna'da, fakat Rusya'yla Ukrayna arasındaki fiili savaş hali, Ukrayna'da Moskova Patrikhanesi'nin düşman bir yapı olarak görülmesine neden oldu.

Papa'yla bir araya gelip ortak mesajlar vermek, Rus Patrikhanesi'nin Rusya dışındaki imajı bakımından da önemli olacak.

- 7- Bu yıl, Ortodoks dünyasında çok önemli bir etkinliğe sahne olacak: Ortodoks dünyası, 1000 yıl aradan sonra, ilk kez Ortodoks Konsülü'nü topluyor. Konsülün toplantısı, Haziran 2016'da, Girit'te gerçekleşecek. Bunun öncesinde Papa'yla bir araya gelip ortak mesajlar verilmesi, Fener Patrikhanesi karşısında Moskova'nın elini güçlendirmiş olacaktı.

Ortak Deklarasyon ve Yankıları

Papa Franciscus ile Moskova Patriği Kirill'in görüşmesi sonrasında yayımladıkları ortak deklarasyon, yukarıda da belirttiğimiz üzere, otuz maddeden oluşuyor. Bu deklarasyonda, "Avrupa'nın Hristiyan köklerine dönmesi" gerektiği, evlilik kurumunun ve geleneksel değerlerin korunması gerektiği gibi vurguların yanı sıra, Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'da Hristiyanlara yönelik katliamlara karşı uluslararası topluma, müdahale çağrısında bulunuluyor.

Deklarasyonun en fazla yankı uyandıran bölümleri, Ukrayna'yla ilgili maddeler oldu ve bu maddelerden ötürü, Ukrayna'daki milliyetçi çevreler, Papa'yı, "Ukrayna'yı satmakla" suçladı. Otuz maddelik deklarasyonda, üç madde (25., 26. ve 27. maddeler), doğrudan veya dolaylı olarak, Ukrayna'yı ele alıyor. 26. maddede Ukrayna'da devam eden çatışmalar, bunun bir iç savaş olduğunu çağrıştıran ifadeler içeriyor. Oysaki Ukrayna yönetimi, Doğu Ukrayna'da Rusya yanlısı ayrılıkçı gruplarla Ukrayna güvenlik güçleri arasındaki çatışmaların bir iç savaş olmadığını, Ukrayna'nın doğrudan doğruya Rusya'nın saldırısı ile karşı karşıya olduğunu söylüyor. Rusya yönetimiye, kendisinin bu çatışmalara katılmadığını, Ukrayna yönetiminin muhatabının Doğu Ukrayna'daki ayrılıkçı yönetimler olduğunu savunuyor. Deklarasyonda Ukrayna krizinin bu şekilde Rusya'nın tezini çağrıştıran ifadeler içermesi, Ukrayna yönetimine yakın çevrelerin tepkisine neden oldu.

Deklarasyonun 25. maddesi ise, Ukrayna'nın batı bölgelerinde yaygın olan Doğu Ritüelli Katolik Kilisesi'nin durumunu ele alıyor. Ukrayna

topraklarının Katolik Polonya'nın egemenliğinde olduğu 1500'lü yıllarda Ukrayna'daki Ortodoks din adamlarının önemli bir bölümü, Ortodoks geleneklerini koruyarak Katolikliği kabul etme kararı almıştı. Yani, Vatikan'ın önderliği kabul etmekle ve Katolik inancı benimsenmekle birlikte bu din adamları, Ortodoks ayin usullerini muhafaza edeceklerdi. Katolikliğe geçen fakat Roma ayin usulünü benimsemeyip Bizans ayin usulünü koruyan bu kiliseye, "Grekokatolik" adı verilmişti (buradaki "Grek" kelimesi, bu kilisenin etnik anlamda Yunanlılar'la alakası olmasından değil, belirttiğimiz üzere, Bizans ayin usulünü korumasından kaynaklanıyordu). Sovyetler Birliği döneminde bu kilise yasaklanmış ve kilise üyeleri, Rus Ortodoks Kilisesi'ne katılmaya zorlanmıştı. Bugün Ukrayna'daki milliyetçi kesimlere en etkin destek veren ve Rusya karşıtı konumuyla bilinen bu kilisenin mensupları, en yoğun olarak, Ukrayna'nın batı bölgelerinde yaşıyor. Deklarasyonda, bu Grekokatolik Kilisesi'nin izlediği yöntemin günümüzde kiliseler arasında birleşmenin bir yöntemi olamayacağı ifade ediliyor, fakat diğer taraftan, bu kilisenin var olma hakkı olduğu belirtiliyor. Bu maddede bu kilisenin var olma hakkının ifade edilmesi Rusya'da bazı muhafazakar çevrelerin tepkisine neden olduysa da, karara asıl tepki, Ukrayna'daki Grekokatolik Kilisesi'nden geldi. Kiliseye mensup rahipler, Grekokatolik Kilisesi'ni günümüz için ideal bir model olarak görmeyen Vatikan'ı sert dille eleştirdiler. Bu kilisenin Ukrayna'da son on yılda misyonerlik faaliyetlerini arttırmasından rahatsız olan Rus Ortodoks Kilisesi'nde ise, metindeki bu ifadeler, başarı olarak görülüyor.

Yine Ukrayna'yla ilgili olan bir madde, Ukrayna'daki Ortodokslar'ın kendi aralarındaki bölünmeleri ele alan 27. madde. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılıp Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra, Ukrayna'daki bazı milliyetçi rahipler, Moskova Patrikhanesi'nden ayrılarak ulusal Ukrayna kiliselerini kurduklarını ilan ettiler (Kiev Patrikhanesi ve Ukrayna Otosefal Ortodoks Kilisesi). Bu kiliseler de, Grekokatolikler gibi, Rusya karşıtı bir çizgide bulunuyor ve Batı yanlısı

Deklarasyonun en fazla yankı uyandıran bölümleri, Ukrayna'yla ilgili maddeler oldu ve bu maddelerden ötürü, Ukrayna'daki milliyetçi çevreler, Papa'yı, "Ukrayna'yı satmakla" suçladı.

siyasetçilere etkin destek veriyor. Moskova Patrikhanesi ise, kilise yasalarına göre Ukrayna'nın kendi ruhani alanı içinde olduğunu savunarak, bu kiliselerin gayrimeşru olduğunu öne sürüyor. Deklarasyonun 27. maddesinde, Ukrayna'daki Ortodokslar arasındaki bölünmenin, "kilise yasaları esas alınarak" aşılması gerektiği ifade ediliyor. Bu ifadeler de, milliyetçi Kiev Patrikhanesi'nin tepkisini çekerken, bazı Ukraynalı siyasetçiler, Papa'yı açıkça, "Ukrayna'yı arkadan hançerlemek"le suçladı.

Fener Patrikhanesi'nde Rahatsızlık

Yukarıda belirttiğimiz üzere, Moskova Patriği'nin Papa'yla buluşması, bu Haziran ayında Girit'te bin yıl aradan sonra yapılacak olan Ortodoks Konsülü öncesinde Moskova Patrikhanesi'nin Fener Rum Patrikhanesi karşısında elini

güçlendirecek bir adım olarak değerlendiriliyordu. Nitekim buluşmanın ardından Fener Rum Patrikhanesi'nden Hürriyet gazetesine konuşan bazı kaynakların, "Papa, Putin'e koltuk değneği olmasın" diyerek, bu konudaki rahatsızlıklarını en keskin ifadelerle açıkladıklarını gördük.

Ukrayna'da Vatikan'a bağlı bazı din adamları, Ukrayna milliyetçilerinin tepkisini yatıştırmak için, "merak etmeyin, bu sadece bir deklarasyondur. Tabii, eğer böyle bir deklarasyon olmasaydı daha iyi olurdu, fakat bunun hiç bir bağlayıcılığı yok", şekliden açıklama yapıyorlar. Fakat buluşma sonrasındaki gelişmelere baktığımızda, Küba'da gerçekleşen bu buluşmanın, Rusya'nın uluslararası izolasyondan çıkmasına yardımcı olmaya başladığını görüyoruz.

21. YÜZYIL

Fergana'da Dinmeyen Gerilim: Kırgız-Özbek Anlaşmazlığı

*Mehmet Çağatay ABUŞOĞLU**

Orta Asya'nın kalbi olan Fergana Vadisi, bölge ülkeleri için sorunların bulunduğu nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada birbiriyle en fazla karşı karşıya gelen ülkeler ise Kırgızistan ve Özbekistan'dır. Bölgede 18 Mart tarihli sınır gerilimi sebebiyle askeri hareketlilik yaşanmış ve daha büyük bir soruna dönüşmesi son anda engellenmiştir. Sınırdaki yaşananlara ek olarak Kırgızistan'da iktidara muhalif kesimler de hareketlilik kazanmış ve yönetimi devirme yönünde bir planın olabileceği iddiası yayılmıştır.

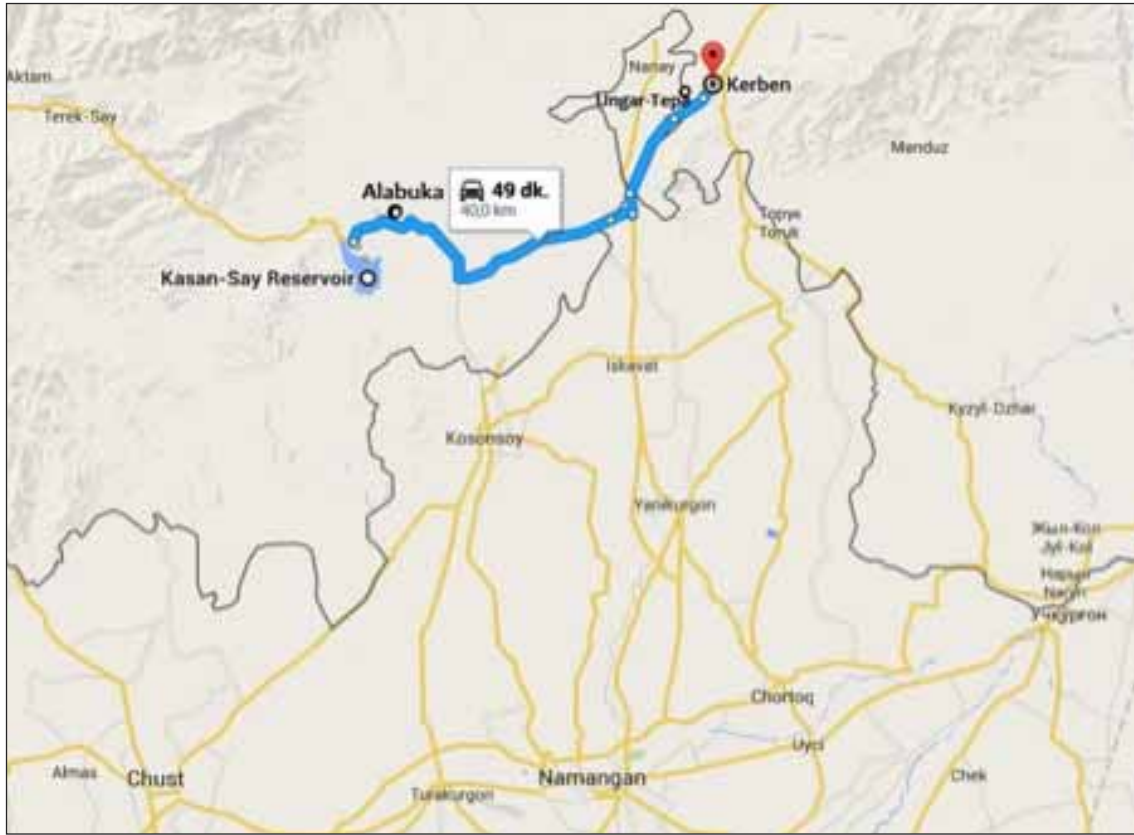
En genel kabulü ve tanımıyla Fergana Vadisi, Orta Asya'nın kalbidir. Bu durumu sağlayan temel nedenlerse bölgenin zengin su kaynakları, tarıma elverişli alanları ve bu özelliklerle alakalı olarak nüfus yoğunluğunun bulunmasıdır. Fergana'yı kıymetli kılan bu özellikleri bölge ülkeleri için içinden çıkılamayan krizler de getirmektedir. Bu krizlerin öncelikli sebebi ise Sovyetler Birliği döneminde fazla girintili-çıkıntılı olarak ve etnik gruplar göz ardı edilerek yapılan sınırlardır. Bu sınırlar Moskova yönetimi altında idari anlam taşıdığından sorun oluşturmamışsa da günümüzde egemenlik sınırları olduğu için bölge ülkelerini savaşın, grupları da iç çatışmaların eşine getirebilmekte yeterlidir.

18 Mart 2016 Tarihli Kırgız-Özbek Gerilimi

Sovyetler Birliği döneminde kurulan altyapı sebebiyle, bugün bir Kırgızistan vatandaşı Kırgızistan'ın Fergana Vadisi'nde yer alan bir kasabasından bir diğerine gitmek için Özbekistan sınırlarından geçmek zorunda kalabilmektedir. Çünkü Sovyet döneminde inşa edilen yollar, egemenlik ve bağımsızlık konusu dikkate alınmadan hayata geçirilmiştir. Bu sorun Kırgızistan-Özbekistan-Tacikistan arasında pek çok noktada yaşanmaktadır. Sınır ihlali anlamına gelen bu eylemler ülkelerin güvenlik kuvvetleri tarafından durdurulmakta ve şiddete yol açabilmektedir.

Yerleşim yerlerinin içerisinde geçen sınırların yanında diğer büyük sorun ise anklav topraklar-

* 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Orta Asya Araştırmaları Merkezi Araştırmacısı

dır. Bir ülkenin anakarısından tam olarak ayrı ve diğer ülkenin tamamen içerisinde yer alan bu topraklar Fergana Vadisi içerisinde oldukça fazladır. İçerisinde en çok anklav toprak barındıran ülke ise Kırgızistan'dır ve bu topraklar Özbekistan'a ve Tacikistan'a aittir. En basit biçimiyle düşünüldüğünde bu topraklarda yaşayan insanların kentlerini herhangi bir ihtiyaçtan ötürü terk etmeleri doğrudan başka bir ülkenin toprakları içerisine girmeleri ve sınır ihlali bulundukları anlamına gelmektedir. Bağımsız kalan yıllardan beri devam eden süreç Tacikistan ve Kırgızistan arasından oluşturulan diyalog zemini ve ortak çalışma heyetleri aracılığıyla kısmen azalmış durumdadır. Ancak Fergana Vadisi'ndeki sınır sorununu anlaşmazlıklarına Özbekistan dahil edildiğinde tartışmalara su paylaşımı konusu da eklenmektedir. Bölgenin iki temel nehri olan Amuderya ve Sırderya, Kırgızistan ve Tacikistan'dan doğan kaynaklardan oluşmaktadır ve bu kaynaklar Özbekistan'a ulaşmaktadır. Fergana Vadisi'nin başlıca sorunlarından birisi diyebileceğimiz konu suyun paylaşımıdır. Kırgızistan'ın ve Tacikistan'ın topraklarındaki su kaynakları üzerinde yapacağı eylemler, projeler doğrudan Özbekistan için tehdit anlamına gelmektedir.

Ekonomik açıdan zor durumdaki bu iki ülkenin hidroelektrik projeleri kendileri için hayati bir konumdayken Özbekistan için tarımsal üretimin tehlikeye girmesi ve diplomatik platformda güç kaybı olarak değerlendirilmektedir.

18 Mart 2016 tarihinde gerçekleşen kriz ise her iki konuyu da içerisinde barındırmaktadır. Özbekistan'ın Namangan kentinin 50 km kuzeyinde yer alan Kerben, Alabuka ve Kasansay üçgeninde yaşanan kriz temel nedeninin Kasansay'ın aidiyeti olduğu iddia edilmektedir. Pek çok sınır noktalarında olduğu gibi halen bu sınır kasabaları ve toprak parçalarının kimin olduğu karara bağlanamamıştır. Bu nedenle her iki taraf da benzeri özellikteki belirsiz topraklarda hak iddia etmektedir. Yukarıdaki haritada görülen Kerben ve Alabuka Kırgızistan'ın yerleşim birimleridir. Bu iki yerleşim birimi arasındaki tahmini mesafe mevcut yolla 40 km olarak görülmektedir ancak bu yol Özbekistan sınırları içerisinde geçmektedir. Bu nedenle farklı noktalarda oluşturulmuş sınırları dolanan yollar yapılmıştır. Kerben ve Alabuka arasında da Özbekistan topraklarını dolanan bir yol bulunuyor ancak yol kalitesi ve zamanın uzaması insanları Özbekistan içerisinden

geçen yolu kullanmaya mecbur bırakmaktadır. Bölgedeki tartışmalı noktaların diğeri ise Özbeklerin Ungar-Tepe, Kırgızların Unkur-Too olarak isimlendirdiği tepedir. Askeri hareketlilik bu anlaşmazlık birimleri üzerinde gerçekleşmiştir.

Kasansay su rezervi konusu ise geçmişe dayanmakta olan bir sorundur. Orta Asya hem Çarlık hem de Sovyet yönetimi altında tekstil sanayisine pamuk hammaddesini sağlayıcı bölge olarak düşünülmüştür. Bu çerçevede Özbekistan bugün de olduğu gibi pamuk üretiminin merkezi olurken üretimde tüketilecek su Kırgızistan'dan gelmektedir. Amaçlanan yüksek pamuk üretimi çerçevesinde oluşturulan su rezerv noktaları Özbekistan yönetimine verilmiş ve böylece Kırgızistan kaynağı olduğu sudan mahrum kalmıştır. Kasansay ile ilgili itilaf 1930'lara dayanır. Sovyetlerin takip ettiği politika çerçevesinde verdiği karar sonucunda ve pamuk sanayinin öneminin artmasıyla 660 hektarlık bölge 1954'te Taşkent yönetimine geçmiştir.¹ 1991'e gelindiğinde ise rezerv iki bağımsız ülke için çekişme alanına dönüşmüştür. Bugün Özbekistan rezervin kendileri tarafından inşa edildiğini, Kırgızistan ise kendi topraklarında bulunduğunu iddia ederek karşı karşıya gelmektedir. 18 Mart tarihli gerginliğin de Özbek yetkililerin rezervle ilgili çalışma yapmak istemesi ancak Bişkek yönetiminin müsaade etmeyişinden kaynaklandığı iddia edilmektedir.

Yaşanan bu duruma cevaben Özbekistan yönetimi bölgenin önemli otoyollarından olan Medeniyet'e iki zırhlı araçla 40 asker göndererek yolun kontrolünü tek taraflı olarak Kırgız vatandaşların denetlenmesi yönünde durdurmuştur.² Bu durum karşısında Kırgız iktidarı denk bir karşılık vermiştir.

Gelişmeler karşısında Özbekistan yönetimi veya herhangi bir Özbek yetkili konuya değinmemiş ve yine süreci sessizce takip etmeyi tercih etmiştir. Buna karşılık Kırgızistan yönetimi, Taşkent'i her sorunu militarize etmekle suçlamış ve KGAÖ'nün (Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü) dikkatini konuya çekerek toplantı talebinde bulunmuştur.³ Kırgız iktidarı sorunun daha da fark edilir olabilmesi için bu yaz Özbekistan'ın başkentinde gerçekleşecek olan ŞİÖ (Şanghay İşbirliği Örgütü) zirvesine de katılmayacaklarını dile getirmiştir.⁴ Kırgızistan böylece Özbekistan'ı Rusya ve Çin ilgilisi ile dengeleme amacını gütmüş ve başarılı olmuştur. 24 Mart tarihinde her

iki tarafta sınırda sekizer askerini bırakarak tansiyon düşürülmüştür.

“Su”dan Sebeplerle Yükselen Diğer Kriz Noktaları

Özbekistan-Kırgızistan arasında yaşanan bu sorunun temelinde su rezervi olduğu görülmektedir ancak Kırgızistan yönetimi için birçok iç karışıklığa da davetiye çıkartmaktadır. Sorunun gerçekleştiği bölge Kırgızistan'ın güneyidir. 2010 yılında yaşanan Kırgız-Özbek etnik geriliminin merkezi olan bölgede çok sayıda Özbek yaşamını yitirmiş ve sağ kalanlar yer değişikliğine mecbur bırakılmıştır.

18 Mart tarihinde yaşanan gerginlik sınırdaki askeri hareketliliğin yanında Kırgızistan'ın güney kentlerinde yüksek tansiyona da sebebiyet vermiştir. Güney'de yer alan muhalif gruplar Kırgız iktidarını Özbekistan tehdidine karşı pasif kalmakla suçlamıştır. Kırgızistan yönetiminin sorunların diyalogla aşılması yönündeki ısrarı bölgedeki muhaliflerin eleştirisine maruz kalmıştır. Muhalif kesim içersinde öne çıkan isimlerden olan Azimbek Beknazarov kalabalığı Kırgız yetkililere karşı tahrik eden belirgin bir figür olarak ortaya çıkmıştır ve Kırgız yönetiminin Özbekistan'a denk cevap veremediğini savunmuştur.⁵ Beknazarov'un bu konudaki çıkışına 1999 yılında Çin'e devredilen toprakları da referans göstermesi pek çok insanın çevresinde toplanmasına neden olmuştur.

Bölgedeki hareketlerin ciddi boyutlara ulaşması sonucunda Başbakan Temir Sarıyev bölgeye giderek insanları itidalli davranmaya ve sorunu büyütmemeye davet ederek sert ve sıcak duyguları terk etmelerini talep ederek sorunun çözüleceğini belirtmiştir.⁶ Başbakan'ı bölgeye götürecek kadar büyümekte olan iç gerginliğin ardından yeni bir etnik gerilimi hatta yeni bir devrim girişime yol açmayacağının garantisi yoktur. Çünkü ekonomik açıdan zor durumda olan ülkede aşırı eğilimler artabilmekte, sorunun tarafı olarak Özbekler görülebilmekte ve Bişkek yönetimi yetersizlikle itham edilmektedir. Kırgızistan'da yaşanan daha önceki devrim girişimlerinde de güney

Kırgızistan ve Özbekistan arasında halen uzlaş sağlanmamış pek çok toprak parçası bulunmaktadır.

başrolü oynamıştır. Bölge halkının en ufak gerilimde harekete geçebilmesini sağlayan pek çok yerleşik anlayış vardır. Bilhassa sınır sorunlarının vurulma, öldürülme ile sonuçlanabilmesi insanları yaşam endişesine sevk edebilmekte ve hayatta kalma arzusu muhaliflerce yönlendirilebilmektedir. Polis de bu yönde toplanmaların olduğunu doğrulamaktadır. Bölgedeki işbirliği anlayışının tümüyle rafa kaldırılmış olması bu durumu körklemektedir.

Bölge halkının harekete geçirilmesi ile ilgili olarak yaşanan son gelişmelerse oldukça dikkat çekici. Ortaya çıkan bir ses kaydında halkın Bishkek yönetimi hedef alınarak ayaklandırılacağı ve bu yönde çeşitli çalışmaların yürütüleceği söyleniyor. Ses kaydının sahibi olduğu belirtilen Kubançbek Kadirov ve Bektur Asanov, halkı sokağa dökme, Cumhurbaşkanlığı'nı ve Parlamento'yu zapt etme çağrısında bulunmak suçuyla tutuklandılar.⁷ Kadirov ve Asanov suçlamaları reddetti.

Ancak bu durumun asıl ortaya koyduğu gerçek Kırgızistan'ın güneyindeki düzenin güçlü temellere oturmadığı ve küçük sarsıntılarla başkente uzanacak kadar güçlü olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle Kırgızistan yönetimi Fergana Vadisi'nde istikrara en çok ihtiyacı olan ülkedir. Herhangi bir askeri istikrarsızlaştırıcı hareket daha büyük sonuçlar doğurabilecektir. Bunun farkında olan Bışkek, sınır sorunlarını uzlaşa ile sonlandırma gayreti içerisinde.

Sonuç

Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte Orta Asya'da bağımsız kalan devletlerden Fergana Vadisi'ni paylaşanların kaderi pek çok sorunla uğraşmak olmuştur. Kısa bağımsızlık süreçlerinde Kırgızistan ve Özbekistan bu nedenle defalarca karşı karşıya gelmiştir. Bölgenin düzensiz sınır yapısı, yerleşik altyapılar, sınır aşan sular ve etnik çeşitlilik iki ülke arasındaki gerginliği taze tutmaktadır. 18

Mart tarihli sorun da bu sorunlar tarihine yeni bir halka olmuştur. Kısa süreli askeri gerginlik iki tarafın asker sayılarını makul seviyeye çekmesiyle sona ermiştir. Ancak bölgedeki hareketlilik Kırgızistan için iç karışıklık potansiyeli de taşımaktadır. Bu yüzden sınır sorunuyla alakalı olarak iki muhalif lider tutuklanmıştır. Kırgızistan'ın ekonomik açıdan ruble kriziyle birlikte daha da daralması iç gerginliği arttırmaktadır. Buna bölgedeki muhaliflerin Bişkek'i hedef göstermesi eklendiğinde ise yeni bir devrim süreci mi sorusu akıllara gelmektedir. Özbekistan güçlü merkezi iktidar yapısıyla bu tip bir tepki görmemektedir ancak Kırgızistan halen başarıya ulaşabilecek güçlü kalkışmalara karşı koyabilme açısından yetersiz kalabilmektedir. Bu durumu fark eden yönetim muhalif liderleri tutuklamıştır.

Çağımız uluslararası siyasetinde güvenlik ve istikrar komşuların sınırlarından başlamaktadır. Bu nedenle Özbekistan yönetiminin benzeri bir iç sorun yaşamaması başka bir sorunla karşı karşıya gelmeyeceği anlamına gelmemektedir. Bölge kendi içerisinde sorunların yanında Afganistan gibi istikrarsızlık üssünün kuzeyinde yer almaktadır. Aynı zamanda Fergana'da terör örgütlerinin yer alabildiği geçmiş tecrübelerle görüşmüştür ve halen potansiyeli olan bu durum sıkı önlemlerle durdurulmaktadır. Afganistan'ın kuzeyinde öncelikle Türkmenistan'ı ve Tacikistan'ı rahatsız eden IŞİD ve Taliban grupları Kırgızistan'ı ve Özbekistan'ı da yakından ilgilendirmektedir. Bu durumun farkında olan bölgenin büyük güçleri Rusya ve Çin, Orta Asya ülkelerinin güvenlik önlemleri

açısından yeterli hale gelebilmesi için destek vermektedir. Moskova ve Pekin yönetimleri bu destekleriyle kendi güvenliklerini garanti altına almak istemektedir. Bu anlayış ve gelişmeler çerçevesinde Fergana'yı paylaşan Kırgızistan ve Özbekistan da her alanda işbirliğine mecburdurlar. Aksi halde ayaklanmalar ve terör örgütlerine katılımı getirecek aşırıcı yapılar güç kazanabilecektir. Sınır aşan sular konusunda adil paylaşım, sınır sorunlarının etkili ve tam çözümü ile akabinde ekonomik işbirliği bölgenin en fazla ihtiyacı olan adımlardır. Neredeyse sorun yaşansın diyerek çizildiği görülen sınırlar üzerinde devletçilik oynamak ve lüzumsuz şovenizm yerine yapıcı ve sonuç alıcı olgun bir tavır sergilemek gerekmektedir. Koppenhag Okulu kaynaklı "olgun anarşi"⁸ anlayışı bölgede hakim olmalıdır. Bu kavram özellikle yüzyıllar boyunca savaşı, çatışan Avrupa'nın büyük yıkımların ardından olgunlaşarak bütünleşme yolunu takip etmesi için kullanılmıştır. Orta Asya da büyük yıkımlar ve felaketler yaşamadan benzeri tavır almalıdır fakat pratikteki siyaset ters yönde devam etmekte bölge ülkeleri en küçük anlaşmazlıklar için askeri birimlerini harekete geçirmektedir. Olgunluk için Avrupa'nın yaşadığı yıkımın yaşanması gerekiyorsa Orta Asya için halen erken bir dönemdeyiz. Orta Asya bütünleşmesi için her devletin tüm çıkar yollarını denemesi ve başarısız olması gerekmektedir. Yıkım tecrübesi ve tek düze çıkar peşinde koşma başarısızlıkları bütünleşme veya ileri işbirliği fikrini güçlendirecektir.

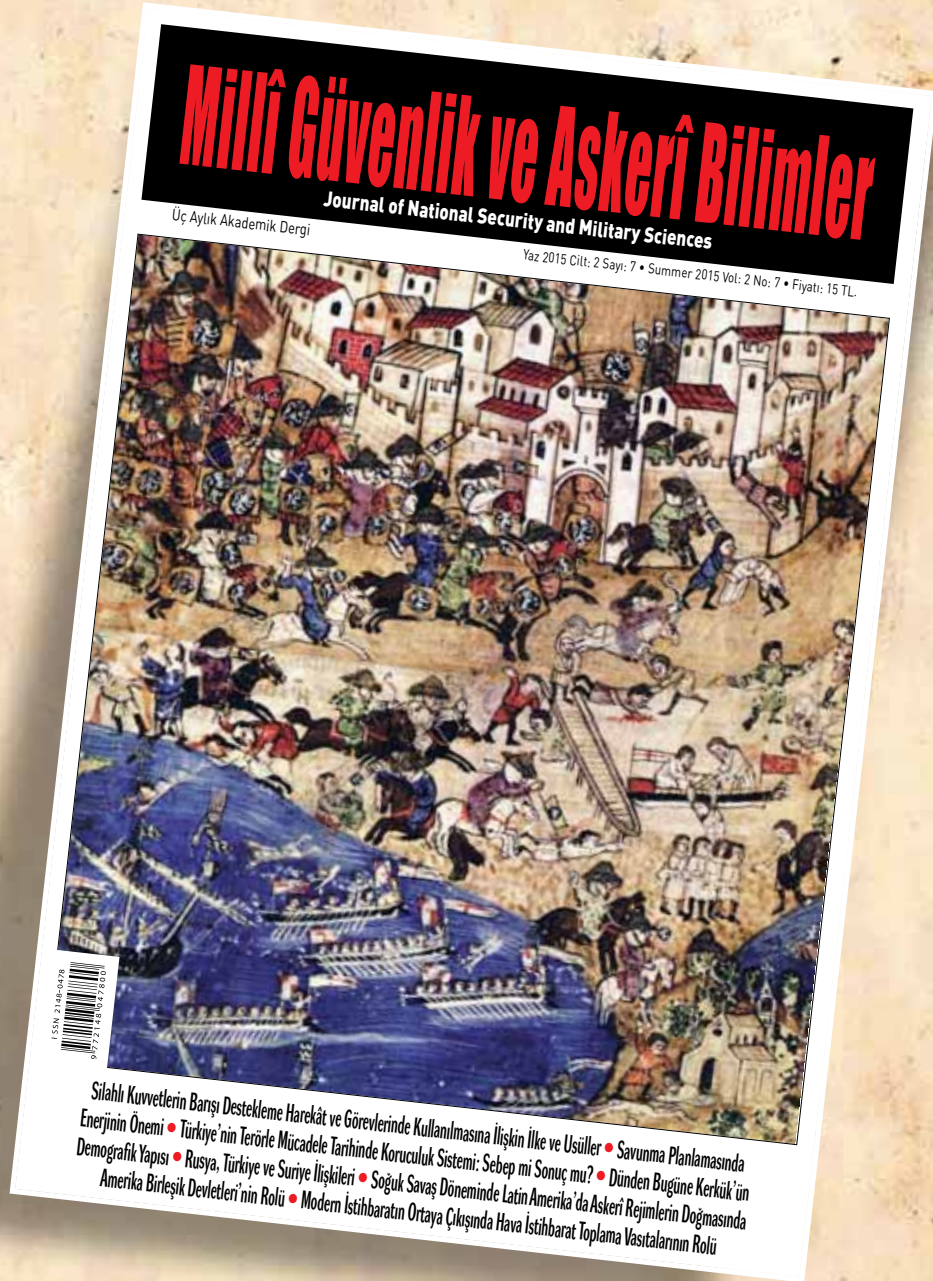
21. YÜZYIL

Dipnotlar

- 1 Kyrgyzstan, Uzbekistan: Border Tension Abates, For Now, <http://www.eurasianet.org/node/77891> (31.03.2016)
- 2 Kyrgyzstan, Uzbekistan Cut Number Of Troops In Disputed Border Area, <http://tass.ru/en/world/864020> (31.03.2016)
- 3 Kyrgyzstan To Brief CSTO On Situation On Border With Uzbekistan, <http://tass.ru/en/world/864120> (31.01.2016)
- 4 Kyrgyz President To Skip SCO Summit In Tashkent If Border Standoff Not Resolved, <http://www.rferl.org/content/kyrgyzstan-may-skip-shanghai-summit-uzbekistan-border-tensions/27632845.html> (31.01.2016)
- 5 Uzbekistan, Kyrgyzstan Deploy Troops In Dispute Over Border Mountain, <http://www.rferl.org/content/kyrgyzstan-uzbekistan-border-mountain-dispute-military-tensions/27631743.html> (01.04.2016)
- 6 Uzbekistan..., a.g.k. (01.04.2016)
- 7 Kyrgyz Opposition Leaders Arrested, <http://www.trtworld.com/asia/kyrgyz-opposition-leaders-arrested-75008> (01.04.2016)
- 8 John Baylis, Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:18 (Yaz 2008), s. 77.

Millî Güvenlik ve Askerî Bilimler

Journal of National Security and Military Sciences

Ahlatıbel Mah. 106. Sokak No: 60
İncek / Çankaya - ANKARA
Tel : +90 312 489 18 01 - 0312 489 18 02
Faks : +90 312 489 18 01
E-posta : bilgi@21yyte.org

www.21yyte.org

Latin Amerika'dan

Kubilayhan ERMAN*

Arka Bahçe'de Beyzbol ve Tango: Obama'nın Latin Amerika Turu

ABD ve Küba arasında 2014'te başlayan yeni ilişkiler süreci kısa sürede önemli gelişmeler kaydetmiş ve Obama'nın bu ülkeye 20-22 Mart 2016 tarihlerinde gerçekleştirdiği ziyaretle yeni bir boyuta taşınmıştır. Obama, ABD eski başkanlarından Calvin Coolidge'in 1928 yılındaki ziyaretinin ardından yaklaşık bir asır sonra Küba'yı ziyaret eden ilk ABD Başkanı olmuştur. Küba ziyaretinde Obama'ya hükümet mensupları ve 40 Kongre üyesinin yanı sıra işadamlarından oluşan kalabalık bir heyet eşlik etmiştir. Obama'nın Latin Amerika'daki ikinci durağı ise Arjantin olmuştur.

ABD ve dünya basınında geniş yer bulan Küba ziyareti "dönüm noktası", "tarihi ziyaret" ya da "yeni bir başlangıç" ve benzeri ifadelerle tanımlanmıştır. Ziyaretin hemen ardından ünlü müzik grubu Rolling Stones'un konser vermek üzere bu ülkeye gelmesi, Küba'daki yeni döneme işaret etme bağlamında anlam yüklenen gelişmeler arasında yer almıştır. Obama, Küba'da Havana Katedrali'ni ve Kübalı bağımsızlık lideri ve şair José Martí'nin anıtını ziyaret etmiş, resmi görüşmelerin ardından Küba-ABD iş forumuna katılmıştır. Obama daha sonra Raúl Castro ile birlikte ABD'nin Tampa Bay Rays takımı ve Küba Milli takımı arasında oynanan beyzbol maçını izlemiştir.¹ Bu son etkinlik nedeniyle iki ülke arasında bir iletişim kanalı açmak üzere 1975 yılında tasarlanmış olan "Beyzbol Diplomasisi" yeniden gündeme gelmiştir.

Özellikle ABD tarafının ve basın mensuplarının benzer ziyaretlerde sergiledikleri yaklaşım paralelinde "özgürlük, demokrasi ve insan hak-

ları" konuları Küba ziyaretinde de öne çıkmıştır. Ancak Küba tarafının da bu nevi bir yaklaşıma hazırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Konuşmasında ağırlıklı olarak ambargonun kaldırılması ve Guantanamo'nun iadesi, egemenlik hakları, uygarca bir arada yaşama ve insan hakları gibi konulara değinmiş olan Castro, siyasi mahkûmlarla ilgili soru soran gazeteciye, "somut olarak sorunuz nedir, hangi siyasi mahkûmlar, liste verin, isim verin, hemen bu akşam serbest bırakalım" şeklinde cevaplamıştır. Diğer bir gazetecinin soru içre insan hakları eleştirisi de Küba lideri tarafından iyi değerlendirilmiştir. Bu bağlamda eğitim, sağlık ve güvenliğin de temel insan hakkı olduğu ve bunların ülkesinde çok iyi derecede sağlandığına dikkat çeken Castro, insan hakları konusunda uluslararası hukukta yer alan altmış bir dokümanın gereklerinin dünyanın hiçbir ülkesinde tam olarak yerine getirilmediğini, Küba'nın ise bunlardan kırk yedisinde başarılı olduğunu söylemiştir. Castro insan hakları konularının siyasallaştırılmaması ve manipüle edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda ABD'nin çifte standart uygulamasını da eleştirmiştir. Castro'nun, Venezuela'daki istikrarsızlığın bölge ülkelerini olumsuz etkileyeceğine dair değerlendirmesi ise yoğun gündem içerisinde kaybolup gitmiştir.

Beklendiği üzere, taraflarca ziyaret boyunca mesaj yüklü konuşmalar yapılmıştır. İki ülke arasında diplomatik ve kültürel temas olmadan geçen yarım asrın ardından birçok söz, jest ve faaliyet mesaj olarak değerlendirilme potansiyelini taşımaktadır. Mesaj verme konusunda ise -basın konferansı sonrasında Obama'nın elini

* Yrd. Doç. Dr., 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Amerika Araştırmaları Merkezi

Raúl Castro'nun omzuna koyma girişimi hariç ABD'nin daha başarılı olduğu görülmektedir. Güçlü devlet olmanın sağladığı diplomatik rahatlığın yanı sıra Obama'nın karizmasının da başarıya katkı yaptığını kabul etmek gerekir. Bu bağlamda ABD, ambargonun kaldırılması ve Guantanamo'nun iade edilmesi gibi Küba tarafının her platformda dile getirdiği iki önemli talebi dururken, bu süreçte bir şeyler yapması gereken asıl tarafın Küba olduğu algısını oluşturmaya başlamıştır.

Başkan Obama, genel olarak konuşmalarında demokrasi ve insan haklarına vurgu yapmış, ABD tarafının Küba'ya uyguladığı ambargonun kaldırılmasına ve Küba da gerçekleşmesi beklenen değişime değinmiştir. İki ülkenin tarihlerindeki benzerliklere, coğrafi yakınlığa ve din gibi ortak değerlere dikkat çeken Obama, Küba ile başta öğrenci değişimi olmak üzere eğitim alanında ve ayrıca çevrenin korunması, uyuşturucu ile mücadele, bölgesel güvenlik ve tarım alanlarında işbirliğinin geliştirileceğini dile getirmiştir. Kübalı doktorların dünyada sağlık alanına yapmış oldukları katkılardan övgü ile bahseden Obama, başta Zika virüsüne karşı mücadele ve kanser aşısı olmak üzere sağlık alanında da Küba ile işbirliği yapacağını açıklamıştır. Obama, Küba'da doların daha yaygın kullanılması ve daha çok internet erişiminin sağlanması konularına da değinmiştir.

Obama, Havana'daki El Gran Teatro'da Raúl Castro'nun da hazır bulunduğu bir ortamda "Küba halkına" yönelik bir konuşma yapmıştır. José Martí'den alıntılar yaptığı konuşmasındaki, "Birleşik Devletler'den bir tehdit olarak korkmanıza mahal yok" sözleri belki de Obama'nın en önemli mesajı olmuştur. Obama, José Martí'nin "Beyaz bir gül yetiştiriyorum" adlı şiirinden bah-

sedince salondan yoğun alkış almıştır. Ayrıca, "buraya Küba halkına dostluk eli uzatmaya ve Soğuk Savaş'ın Amerika kıtasındaki son kalıntılarını toprağa gömmeye geldim" sözleri, Küba halkı ve ABD arasında örülmüş olan psikolojik duvarın aşılmasında ciddi etkiler yapacak gibi görünmektedir.

Ancak Kübalı Sosyolog Rafael Hernandez'e göre "seçilmiş bir topluluk" önünde yapılan bu konuşma iletişim fakültelerinde ve parti okullarında ders olarak okutulabilecek "siyasi bir sanatkarlık" örneğidir. Özellikle "her şeyi geride bırakmalıyız"² mesajı, gazeteci ve yazar Ana Maria Radelli tarafından "kolektif bellek kaybı denen şey ABD'de olabilir, ama Küba'da değil... Geçmiş unutmak mümkün değildir" şeklinde değerlendirilmiştir.³ Bununla birlikte, Obama'nın Küba ziyaretinde Havana'da Castro rejimi karşıtı gösteriler de gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, Küba kökenli ABD'liler de Obama'nın ziyaretini Miami'de protesto etmişlerdir.

Obama'nın Küba'dan sonra gerçekleştirdiği Arjantin ziyareti farklı boyutları ile öne çıkmakla birlikte tarihsel Küba ziyaretinin gölgesinde kalmış gibi görünmektedir. Arjantin'e 19 yıl sonra gelen ilk ABD Başkanı olan Obama'nın resmi akşam yemeğinde sergilediği tango şovu belkelerde daha çok yer etse de bu ziyaret Washington Yönetiminin Cristina Kirchner sonrası Arjantin Hükümetine verilen desteğin bir ifadesidir. Ayrıca bu ziyaret, Washington Yönetimi için, yakın geçmişte Arjantin'deki ABD karşıtı hükümetler döneminde azalan ilişkilerin düzeltilmesi ve Latin Amerika'da yeni bir müttefik kazanılması bakımından da iyi bir başlangıçtır. Kirchner döneminin ardından Arjantin'de iktidara gelen ve ABD ile ilişkileri geliştirmeyi amaçlayan neo-liberal Macri Yönetimi için de bu ziyaret bir kilometre taşı niteliğindedir.

Dipnotlar

- 1 Granma, "Minuto a minuto: visita de Barack Obama a Cuba", www.granma.cu/obama-en-cuba/2016-03-20/minuto-a-minuto-visita-de-Barack-Obama-a-Cuba20-03-2016-13-03-44, Erişim Tarihi: 27.03.2016
- 2 Rafael Hernández, "Sobre las lecciones de Obama ante la sociedad civil cubana", <http://www.cubadebate.cu/opinion/2016/03/25/sobre-las-lecciones-de-obama-ante-la>

sociedad-civil-cubana/#.VvaTnmLQ2w, Erişim Tarihi: 26.03.2016

- 3 Ana María Radaelli, "Crónicas Guantánameras: Lo que Obama quiere que olvidemos", <http://www.cubadebate.cu/especiales/2016/03/24/cronicas-guantanameras-lo-que-obama-quiere-que-olvidemos/#.VvaTpvmLQ2w>, Erişim Tarihi: 26.03.2016

Sur, Silopi ve Cizre Operasyonları: Örgütün Stratejisi

*Merve Önenli GÜVEN**

PKK, Türkiye’de iç savaş çıkartmak amacıyla yol kesme, hendek ve barikat tarzındaki eylemlerini, çözüm süresince gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, örgüt tarafından Türkiye içerisinde birçok malzeme ve mühimmatın depolanmasının yanı sıra, patlayıcı malzemelerin Türkiye içerisine sokulduğu, patlayıcı düzeneklerin oluşturulduğu da ortaya çıkan hususlardandır. Çözüm sürecinin sonlanmasıyla birlikte örgüte yönelik gerçekleştirilen operasyonlar neticesinde örgüt sıkışmış durumdadır. Halktan beklediği desteği alamayan ve güvenlik güçleri ile sivilleri karşı karşıya getiremeyen ve iç savaş ortamı yaratamayan örgüt, yeni bir hareket tarzı belirlemek zorunda kalmıştır.

PKK’nın, çözüm süreci olarak adlandırılan dönem süresince Türkiye içerisindeki eylemlerini sonlandırmak yerine özellikle şehirlerde yeni imkân-kabiliyetler kazanmak üzere, söz konusu süreçten azami düzeyde faydalandığı, örgüt ve müzahir yapıları tarafından yerleşim bölgelerinde başlatılan çatışmaların sürdürülebilirliği çerçevesinde net bir şekilde görülmüştür. Hâlihazırda, PKK tarafından başlatılan ‘şehir savaşı’ kapsamında, amacının Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde, Suriye’de tesis edilen kanton yapılanma şeklinde bir yönetim modeli olduğu, buna da ulaşmak için PKK ve müzahir gruplarının, halk tarafından bir iç savaş

başlatılması gayesi çerçevesinde örgütlendiği anlaşılmaktadır.

Ancak bölge halkının örgütün bu talebini ve amacını karşılıksız bırakması, örgütün beklemediği bir durum olmuştur. Bu nedenle de örgütün hem yeniden güç kazanmak adına hem de varlığını mümkün kılmak adına eylemlerinin boyutunu, tekrar etme oranını arttırarak batı illerine de eylemlerini kaydıracağı gözlemlenmektedir. Bu çalışmada, PKK’nın şehir yapılanması kapsamında iç savaş çıkartmak adına kontrolünü ele geçirmeye yönelik yürüttüğü üç bölge üzerinden-Diyarbakır/Sur, Şırnak/Silopi ve Cizre-

* 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Terörizm ve Terörizmle Mücadele Merkez Başkanı

örgütün hareket tarzı ve stratejilerine ilişkin tespitler ile bu tespitler ışığında gelecek dönemdeki stratejisinin nasıl şekilleneceği çerçevesinde bir değerlendirme yapılacaktır.

Diyarbakır/Sur:

PKK'ya yönelik Diyarbakır/Sur'daki operasyonlar 28 Kasım 2015 tarihinde başlamıştır. Bu bölgedeki operasyonlarda 192 terör örgütü mensubunun etkisiz hale getirildiği, operasyonlar nedeniyle de 4.500 kişinin evlerini terk ettiği açıklanmıştır.

Sur'da gerçekleştirilen operasyonlarda güvenlik birimlerinin karşılaştığı en önemli sorunlardan bi-

risi, ilçenin labirent şeklindeki yapılaşmasından kaynaklanmıştır. Bu bağlamda dar sokaklar ve caddelerle birlikte bu yapı örgüt mensuplarının eylem gerçekleştirme imkân ve kabiliyetini arttıran bir unsur olmakla birlikte örgüt mensuplarının kaçışlarını da kolaylaştırmıştır. Ayrıca bu durum, söz konusu alanda sıcak temasın da sıklıkla yaşanmasına neden olmuştur.

Diğer bir husus da bölgede çözüm süreci döneminde hazırlık yapan örgüt gruplarının bölgede alan hâkimiyeti sağlamalarıyla ve mezkûr alanın yapılaşmasının örgüt mensuplarının bir avantaja dönüştürülecek şekilde kullanılabilmesiyle görülmektedir. Bu durumu destekleyen en önemli göstergelerden birisi de keskin nişancı eylem türünün bu bölgede sıkça gerçekleştirilebilmesidir. Örgüt

gruplarının uzun süreli bir hazırlık yaptığı ve alan hâkimiyetini ne ölçüde gerçekleştirdiği ilçeye giriş çıkışlarda üç ayrı tünelin kullanıldığının güvenlik birimleri tarafından tespit edilmesiyle anlaşılmaktadır.

PKK tarafından başlatılan 'şehir savaşı' kapsamında, amacının Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde, Suriye'de tesis edilen kanton yapılanma şeklinde bir yönetim modeli olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bölgede örgüt mensupları tarafından kullanılan eylem türleri; barikat kurma, hendek kazma, keskin nişancı tüfeğiyle suikast gerçekleştirme, sokaklara

ve binalara mayın, bomba ve el yapımı patlayıcılarla tuzaklama, yüksek binalara mazgallar açılarak ateş açılması şeklindedir.

Hasırlı ve Fatihpaşa Mahalleleri arasında bulunan tarihi bir yapıdan ilçenin altında bulunan yer altı şehrine girişlerin bulunduğu, söz konusu tünellerin de 8-12-16 km uzunluğunda olduğu tespit edilmiştir. Bu alanın, Sur'da faaliyet gösteren örgüt mensupları tarafından karargâh olarak kullanıldığı ortaya çıkartılmıştır. Sur'da bulunan tünellerin bir girişi ve farklı çıkışları bulunmaktadır. Tünellerden birisinin Sur'un güneydoğu yakasında bulunan Hevsel Bahçeleri tarafına bakan

Sur, Silopi ve Cizre Operasyonları: Örgütün Stratejisi

yamaçta bir evin içi veya bahçesi olduğu, ikinci tünelin Sur İlçesi'nin güneyinde eskiden akaryakıt istasyonu olarak kullanılan bir bölgede, üçüncüsünün ise Sur İlçesi'nin güneyinde bulunan Mardinkapı Mezarlığı'nın alt tarafında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu tüneller, örgüt grupları tarafından eylem gerçekleştirme ve kaçma-kurtulma amaçlı da kullanılmaktadır.

Operasyonlar kapsamında tespit edilen üç tünelin girişleri ablukaya alınmış ve terör örgütü mensuplarının kaçıışı önlenmiştir. Çatışmalar en yoğun olarak Fatihpaşa ve Hasırlı Mahalleleri arasındaki bölgede gerçekleşmektedir. Bu bölgede

operasyonlar söz konusu mahallerin etrafında çember oluşturulması ve söz konusu çemberin daraltılması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Çemberin daraltılmasıyla birlikte sıcak çatışmalar yoğunlaşmaktadır. Örgüt mensuplarından temizlenen yerlerde arama-tarama faaliyetleri gerçekleştirilerek örgüt mensuplarının merkezlerine doğru çember daraltılmaktadır.

Sur'da şehit verilmesinin en önemli sebeplerinden birisi binalara açılan kamufle edilmiş mazgallardan ateş açılmasıdır. Saldırı sonrasında örgüt mensuplarının mazgalları terk ederek diğer binalara geçiş sağlayarak kaçtıkları tespit edilmiştir.

Sur'da dönüşümlü olarak 2000 güvenlik görevlisi operasyonlara katılmaktadır. Sur'da operasyonun bitmesi akabinde en az beş noktada geçici ya da kalıcı güvenlik noktaları oluşturulması planlanmaktadır. Bu durum Sur'un örgüt mensupları tarafından geri beslenebilecek bir bölge olduğunun göstergelerindendir.

Şırnak/Silopi:

14 Aralık 2015 itibarıyla Silopi'de başlayan operasyonlarda, 10 Ocak 2016 gecesi Silopi'deki direnişin kırıldığı, 23 Ocak 2016 itibarıyla da hemen hemen tüm noktalarda hakimiyetin sağlanmasıyla operasyonlarda sona yaklaşıldığı güvenlik birimleri tarafından açıklanmıştır. Silopi operasyonların sonlandığı ilk bölgedir. 24 Ocak 2016 itibarıyla bölgede 145 örgüt mensubunun etkisiz hale getirildiği açıklanmıştır.

Bu bölgede operasyonlar üç aşamalı olarak planlanmıştır. Bu bağlamda; önce bomba tuzaklı hendek ve barikatların imha edilmesi, ilçelerin örgüt mensuplarından temizlenmesi ve şüpheli evlerin aranması şeklinde planlama yapılmıştır. Operasyonlar bağlamında; 270 hendek kapatılmış, 518 barikat kaldırılmış, 800 adet el yapımı bomba imha edilmiştir. Ancak, henüz ilçe tamamıyla örgüt mensupları tarafından ilçeye yerleştirilen patlayıcı ve tuzaklamalardan temizlenememiştir. Bu bağlamda terk edilmiş ev, kamu binaları ve sokaklarda bulunan tuzaklamalar hala sorun teşkil etmektedir. Özellikle kaldırımaların altına organize bir şekilde döşenen kablolar sıkıntı yaratmaktadır. Örgüt mensupları tarafından Nuh Mahallesi'nde bulunan 3 nolu Aile Sağlık Merkezi, Firdevs Camii'si kullanılamaz hale getirilmiştir.

Silopi'de gerçekleştirilen operasyonlardaki ba-

şarının en önemli nedeni örgütün birçok hücre evine yapılan nokta operasyonlar olarak belirtilmektedir. Örgüt mensupları tarafından Şehit Harun Boy, Karşıyaka, Başak, Cumhuriyet, Dicle, Fatih, Köprübaşı, Nuh, Ofis, Cudi ve Barbaros Mahalleleri'nde karargâh olarak kullanılan yerler tespit edilerek burada bulunan 126 örgüt mensubu etkisiz hale getirilmiştir. Ayrıca, Silopi/Başak Mahallesi'nde örgütün kullandığı birçok hücre evi tespit edilmiş olup bu yerlere nokta operasyonlar düzenlenmiştir. Hâlihazırda, Silopi'de PKK'lı grupların yeniden Başak Mahallesi'ne sızmalarını önlemek amacıyla özel hareket polisi yaya olarak sokaklarda devriye gezmektedir. Ayrıca vatandaşlar tarafından da güvenlik birimleri, mahallerinde gerçekleşen olaylardan haberdar edilmektedir.

Şırnak/Cizre:

Cizre'de 14 Aralık 2015 tarihinde başlayan operasyonlar, 12 Şubat 2016'da son bulmuştur. Cizre'de operasyonların başladığı dönem itibarıyla 150 örgüt mensubunun bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak 24 Ocak 2016 tarihine kadar 446 örgüt mensubunun etkisiz hale getirildiği açıklanmıştır. Hâlihazırda ise yaklaşık 600 örgüt mensubunun ölü ele geçirildiği belirtilmektedir. Bu durum, kayıplar doğrultusunda örgüt tarafından bölgeye örgüt gruplarının yeniden ve sürekli yönlendirilmesi ile açıklanabilir. Bu ihtimal ise gü-

venlik birimlerinin ablukasına rağmen, örgüt mensuplarının bölgeye giriş ve çıkışlarının mümkün olabildiğini göstermektedir.

Örgüt mensupları tarafından okul ve camiler üs olarak kullanılmıştır. Örgüt gruplarınca kaçma-kurtulma yolu olarak birbirlerine tünellerle bağlanan evler kullanılmıştır. Örgüt mensupları mutfak tüpü ve çelik tencere kullanarak el yapımı patlayıcılar yapmıştır. Yine patlayıcı yapımında örgüt mensupları tarafından amonyum nitrat kullanılmış ve bu madde güvenlik birimlerince ev aramalarında ele geçirilmiştir. Bazı evlerin depo olarak kullanıldığının, bazı evlerin ise revire dönüştürüldüğü tespit edilmiştir. Aynı zamanda bazı evlere de güvenlik birimlerinin hareketlerinin izlenmesi amacıyla güvenlik kameraları yerleştirildiği, bu şekilde sokaklara da yerleştirilen kameralar üzerinden canlı yayınlı güvenlik birimlerinin takip edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Cudi Mahallesi'nde kazılmış ve tuzaklanmış bir tünel de tespit edilmiştir.

Cizre'de operasyonlar; Sur, Cudi, Nur ve Yafes Mahalleleri'nde yoğunlaşmış olup bu bağlamda,

Silopi'de gerçekleştirilen operasyonlardaki başarının en önemli nedeni örgütün birçok hücre evine yapılan nokta operasyonlar olarak belirtilmektedir.

Cizre-İdil yolunda bulunan Cudi Mahallesi'nin hâkim tepelerine tanklar konuşlandırılmıştır. Operasyonlar üç aşamalı olarak planlanmış olup önce bomba tuzaklı hendek ve barikatların imha edilmesi, ilçelerin örgüt mensuplarından temizlenmesi ve şüpheli evlerin aranması şeklinde planlama yapılmıştır. Operasyonlar bağlamında 700 barikat kaldırılmış, 300 hendek kapatılmış, evlerde tuzaklanan 1000'i aşkın patlayıcı ile 1200 adet el yapımı patlayıcı imha edilmiş, 14.589 adet ev kontrol edilmiştir.

Operasyonlarda, PKK'nın kırsal kadrosundan Cizre sorumlusu Mamo kod Mustafa D.'nin de ölü ele geçirilen örgüt mensuplarının arasında olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca yine örgütün yönetici kadrosunda bulunan Havin kod Kania Ö. , General kod ile PKK/Sivil Savunma Birlikleri (YPS) Cizre sorumlusu Rüzgar Y.'nin de etkisiz hale getirildiği açıklanmıştır. Ağır, Doktor ve Diyar kod adlı örgüt mensuplarının ise telsiz görüşmelerine cevap vermemesinden hareketle söz konusu örgüt mensuplarının kaçtıkları ya da etkisiz hale getirildiği güvenlik birimlerince değerlendirilmektedir.

Sonuç

- Şırnak/Silopi'de 24 Ocak 2016 itibarıyla 145 (24 Ocak 2016 tarihinde operasyonlar sonlandırılmıştır)
- Şırnak/Cizre'de 12 Şubat 2016 itibarıyla 600 (12 Şubat 2016 tarihinde operasyonlar sonlandırılmıştır)
- Diyarbakır/Sur'da ise 13 Şubat 2016 itibarıyla 192 (operasyonlar devam etmektedir)

örgüt mensubu etkisiz hale getirilmiştir.

Operasyonlar; Özel Harekât Polisi, Jandarma Özel Harekât ve köy korucuları tarafından gerçekleştirilmektedir.

Örgüt mensupları geride delil bırakmamak adına karargâh olarak kullandıkları ev, okul ve ibadethane gibi yerleri yakmaktadırlar. Şırnak/Silopi ve Cizre'de gerçekleştirilen operasyonlar sonrasında örgüt mensuplarının, terk edilen evleri kullanmaları akabinde fırına, çöp kutusuna, yatakların arasına, dondurucuya, ayakkabılığa, kapı arkasına, okul çantasına, bebek beşiği gibi yerlere çok sayıda el yapımı patlayıcı tuzakladığı görülmektedir.

Camiler ve minareler mühimmat deposu, silah mevzii ve gözetleme yeri olarak kullanılmıştır. Ayrıca örgüt tarafından aynı zamanda bazı evlerin hapishane olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Örgüt talimatlarına karşı çıkanlar bu hapishanelerde sorgulanıp kapalı tutulduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır.

Etekli kamuflaj, cansız mankenli barikat, okul ve camilerin üs olarak kullanılması, evlerin tünellerle birbirine bağlanması, tünellerin, dere yataklarının ve kanalizasyon şebeklerinin kaçma-kurtulma amaçlı kullanılması, evlerin duvarlarının namli delikleri şeklinde delinerek mevzilenmesi ve bu noktadan güvenlik birimlerine ateş açılması, kum çuvaları ve lastik kullanarak barikat kurulması, görüntü alınmasını engellemek amacıyla bazı sokaklar ile barikatların üstlerinin brandalarla kapatılması, patlayıcı yapımında mutfak tüpünün kullanılması gibi hususlar, PKK'nın izlediği eylem türünün nasıl bir strateji temeline oturtulduğunun ortaya çıkması açısından önem arz etmektedir.

Örgüt mensuplarının bölgelerde kullandığı ve ele geçirilen malzemeler; keskin nişancı tüfeği

	Etkisiz Hale Getirilen Örgüt Mensubu Sayısı	Şehit Sayısı
Diyarbakır/Sur	192	52
Şırnak/Cizre	600	24
Şırnak/Silopi	145	1

Kanas, RPG-7 roketatar, el yapımı patlayıcı, tabanca, fişek, av tüfeği, Kaleşnikof, Biksi makinalı tüfek, el bombası, el telsizi, dürbün, dizüstü bilgisayar, tüp, zırh delici uzun namlulu silah, bomba yapımında kullanılan kahve makinası, çelik tencere, bomba düzenekleri, M16 marka silah, amonyum nitrat, el dürbünü, gece görüş dürbünü, gaz maskesi şeklindedir.

Operasyonlar bağlamında ortaya çıkan en önemli unsurlardan birisi PKK'nın şehir savaşına uzun süreli bir hazırlık yapmış olduğunun ortaya çıkmasıdır. Bu bağlamda ilçeler; mahalle, sokak ve evler üzerinden karargâh, kaçma-kurtulma, depo, gözlem, barınma, saklanma amaçlı kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Tüneller açılması, var olan tünellerin nasıl kullanılacağına belirlenmesi, kaldırımların altına bomba düzenekleri döşenmesi, rögarların içine EYP'lerin belediye logolu naylonlarla örtülmek suretiyle saklanması gibi hususlar da bu hazırlığın en somut göstergelerinden biridir.

Doğru istihbarat ve istihbaratın nokta operasyon şeklinde uygulanabilmesi operasyonların başarıya ulaşması açısından önemli bir unsurdur. Özellikle örgüt mensupları tarafından karargâh ve hücre evlere yapılan nokta operasyonlar, örgüt mensuplarının direncinin kırılmasında önemli bir etken olmuştur.

Silopi'ye kıyasla Cizre'de daha fazla şehit verilmesi, nokta istihbarat uygulamasının Silopi kadar Cizre'de gerçekleştirilememesinin yanı sıra Cizre'de operasyonların başlangıcında bölgede 145 civarında olduğu değerlendirilen örgüt mensubu sayısının sürekli örgüt tarafından beslenmiş olması ve bölgeye örgüt gruplarının giriş ve çıkışlarının sürdürebilmeleriyle açıklanabilir.

Örgüt tarafından bölgede izlenen en önemli eylem türünden birisi de keskin nişancılar üzerinden gerçekleşmektedir. Keskin nişancılar Diyarbakır/Sur ve Şırnak/Cizre'de büyük risk oluşturmuşlardır/oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda, örgütün Kanas keskin nişancılarına nokta operasyon gerçekleştirilmiştir. Bordo bereliler ile özel harekât polislerinin ortak operasyonu ile örgütün dağ kadrosundan 13 keskin nişancının beşinin öldürüldüğü açıklanmıştır. 8'i Sur'da, 3'ü Cizre'de ve 2'si ise olmak üzere Silopi'de keskin nişancıların görevlendirildiği yönünde bilgiler bulunmaktadır. Polis helikopterlerinden yapılan gö-

rüntüleme neticesinde çatılarda ve metruk binalarda keskin nişancıların üs kurduğu tespit edilmiştir. Sur'da hala 6 keskin nişancının bulunması da verilen şehit sayısı açısından önemli göstergelerdendir.

Kanaslı keskin nişancılar tarafından açılan ateş sonucunda bugüne kadar 23 güvenlik görevlisi şehit edilmiştir. Ayrıca keskin nişancılar, bölgeyi terk eden ve güvenlik güçlerine yardım eden sivilileri de hedef almaktadırlar. Hedefleri içerisinde, ambulans ve iş makineleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda keskin nişancılar tarafından 11 sivil de öldürülmüştür.

Örgüt mensupları hâkimiyetlerini kaybettikleri yerlerden kaçarken örgüt üst yönetimi tarafından hastanelerin, ambulansların, okulların yakılması ve vurulması talimatlarını gerçekleştirmektedir. Halkın provoke edilmesi noktasında güvenlikleri alınmış olan hastanelerin ve sağlık ocaklarının roketle vurulması, okulların yakılması ve bu tarz güvenliği sağlanmış yerlere uzun namlulu silahlarla saldırılması yönündeki talimatlar, örgüt mensuplarının her türlü imkânı iç savaşın çıkartılması, halk ayaklanmasının sağlanması doğrultusunda kullanmaya çalıştığını göstermektedir.

Bu bağlamda Murat Karayılan'ın bölgedeki örgüt mensuplarına gönderdiği talimatta; "Artık anlaşılmıştır ki halk yanımızda yer almıyor, desteği bize değil askere veriyor. Acımayın ve ayırım yapmayın. Evleri, okulları, hastaneleri yerle bir edin. Ambulansları hedef alın vurun" hususlarını ifade etmesi, örgütün artık serhildan (halk savaşı) yaratamayacağını ve iç savaş yaratma hedefinin sekteye uğradığının, örgüt nezdinde de kabul görmesi açısından önem arz etmektedir.

Bölgedeki son durum çerçevesinde 16 Şubat 2016 itibarıyla Şırnak/İdil'de operasyonlara başlamak üzere sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

Operasyonlar bağlamında ortaya çıkan en önemli unsurlardan birisi PKK'nın şehir savaşına uzun süreli bir hazırlık yapmış olduğunun ortaya çıkmasıdır. Bu bağlamda ilçeler; mahalle, sokak ve evler üzerinden karargâh, kaçma-kurtulma, depo, gözlem, barınma, saklanma amaçlı kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Şırnak/İdil'de hâkim tepelere konuşlandırılan tanklarla barikatlar, top atışıyla 17 Şubat 2016 itibarıyla imha edilmeye başlanmıştır. Mardin/Nusaybin'de ise daha önceki operasyonlar sonrasında PKK'lı grupların yeniden ilçeye yerleştiği, bu nedenle yeniden operasyonlara başlanacağı yönünde bilgiler bulunmaktadır.

13 Şubat 2016 tarihinde Mardin/Artuklu İlçesi'nde, Suriye'den Türkiye'ye geçmeye çalışan 2 PKK'lı'nın yakalanması, ayrıca PKK'nın Suriye sınırından Türkiye'ye intikal sırasında tespit edilmeleri akabinde sınır birliklerine yönelik gerçekleştirdiği eylem de örgütün; Irak ve Suriye sınırlarından Türkiye'ye geçme çabalarını, Türkiye içerisinde çatışmaların yaşandığı bölgelere adam kaydırma ve bölgeleri besleme maksatlı gerçekleştirdiğini göstermektedir. Bu çerçevede bölgede ilk zamanlarda ön saflarında bulunan PKK'nın YDGH yapılanmasının yerine operasyonlarda örgütün kayıplar vermesi bağlamında, kırsal kadroların bölgelere kaydırılması da örgütün bölgedeki varlığını eylemleri üzerinden sürdürmeyi amaçladığını ortaya çıkartmaktadır.

Cizre'de sözde öz yönetim ilan eden Halk Meclisi Eş Başkanı Mehmet Tunç, 21 Ekim 2015'de yaptığı açıklamada; "Mahkemeler kurduklarını, sorgulamaları adli vakalarla sınırlı tutmadıklarını, kendilerini (örgütü) tanımayanlar için de önlemler aldıklarını, hapishane olarak kul-

lanılan yerlerde kendilerini tanımayanların 2-3 gün tutulduklarını, gerekli gördükleri hallerde şahısların Cizre'yi terk etmelerinin sağlandığını, şahısların ailelerinin de yine gerekli görülmesi halinde cezalandırıldığını" ifade etmiştir. Bu durum PKK'nın 12 Ağustos 2015 tarihinde ilan ettiği sözde özyönetim bağlamındaki hedefini açıkça ortaya çıkartmaktadır. Bölgede iç savaş çıkartmak adına başladığı eylemler çerçevesinde şekillenen süreç, örgütün halkı ayaklandırma stratejisinde başarılı olamadığını göstermektedir. Çözüm süreci döneminde yaptığı hazırlığa ve Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri'ndeki belli yerlerde sağlanan örgütlenmeye rağmen, Kobani tarzı kanton yapılanma hedefine ulaşamayan örgütün ilerleyen süreçte daha büyük ve sansasyonel eylemler gerçekleştirme amacıyla olacağı değerlendirilmektedir.

Bu meyanda operasyonlarda ele geçirilen el bombalarının 2015 model olması, söz konusu bombaların ABD ve Rusya tarafından Suriye'de IŞİD'e karşı savaşması kapsamında YPG'ye verilen mühimmat olduğu yönündeki bilgiler önem arz etmektedir. Bu durum, PKK'nın Suriye kolu PYD üzerinden de -Suriye'de yaşanan karmaşık çatışma ortamına rağmen- Türkiye'nin iç düzeninin bozulmasına yönelik ve sınırlarının "PKK iktidarı" üzerinden yeniden tanımlanması çerçevesinde yürütülen amacını net bir şekilde ortaya çıkartmaktadır.

EK-I: Cizre ve Silopi'de Gerçekleştirilen Telsiz Görüşmeleri

15 ARALIK 2015

Saat 23:48 Cizre

Terörist 1: Arkadaş düşman hastanede orada. Yatan hastalar var. Ne yapalım?

Terörist 2: Talimat açık. Arkalarından vurun.

Terörist 3: Evet evet. İnsanları düşünmeyin. Hastaneyi tamamen patlatın.

16 ARALIK 2015

Saat 02:10 Cizre

Terörist 1: Fedailer hastaneye girsinler mi.

Terörist 2: Vurun! Vurun! Talan edin.

Terörist 3: Oradaki yerleri tarayıp vurun.

Terörist 1: Etrafta ve içerde asker var. Zayıat veririz, başarı şansı yok gibi.

Terörist 2: O zaman gidin kendinizi patlatın zaten öleceksiniz bari bir b.ka arayın.

16 ARALIK 2015

Saat 02:30 Cizre

Terörist 3: Bir araç geliyor. Işığı azalttı. Şimdi kapattı.

Terörist 4: Hâlâ niye bekliyorsunuz ki roketleyin.

Terörist 3: Her yer asker kaynıyor. Yerimiz ortaya çıkar. 8 kişiyiz hepimiz ölürüz.

Terörist 4: Ölü o zaman!

Terörist 3: Gel sen öl. Oradan konuşmak kolay!

Terörist 4: ...küfür ediliyor

16 ARALIK 2015

Saat 07:15 Cizre

Terörist 5: Arkadaş. Kültür merkezini hemen patlatın. Okuldakiler de kaçarken ateşe versinler,

Terörist 6: Anlaşıldı. İlk fırsatta tamam. Bunlar hiç uyumuyorlar. Dışarı çok hassas. Burnumuzu çıkarsak vuruyorlar. 3 kişiyi kaybettim.

Terörist 5: Tamam fırsat bulunca hemen..

16 ARALIK 2015

Saat 13:25 Cizre

Terörist 1: Suikastçiler geldi, caminin köşesindeler. (Keskin nişancı JÖH'lerden bahsediyor.)

Terörist 2: Muhtar o.. çocuğu onlarla beraber. Bizimkilere cepten ulaşamıyorum hatları kesiyorlar telsize cevap vermiyorlar. Patlatacaklardı şimdi camiyi ama ses yok. İçeride çok mühimmat ve patlayıcı vardır. (Caminin içi kastediliyor.)

Terörist 1: Allah belanızı versin!...Küfürü konuşma.

(Camideki 3 terörist güvenlik kuvvetlerince öldürüldü)

17 ARALIK 2015

Saat 14:35 Cizre

Terörist 3: Biz düşmanın nerede olduğunu görmüyoruz. Düşmanın dikkatini çekin. Görüntü vermelerini sağlayın, indirelim. Aradan eylem yapacağız.

Terörist 4: Arkadaş bunlar hayalet gibi. Üstümüze ateş yağıyor nereden geliyor görmüyoruz.

Terörist 3: Bu sefer bittik gerçekten bittik. Teslim olmak yok kendinizi patlatın gerekirse.

Terörist 4: Fırsat bulursak patlatırız!

17 ARALIK 2015

Cizre

Terörist 1: Herkes çok dikkatli olsun. Bulut gibi bunlar, uçuyor herifler

Terörist 2: Lisenin oraya sızmaya çalışıyorlar.

Terörist 1: Karpuzları tek tek patlatın. (Karpuz dedikleri, liseye tuzaklanan el yapımı patlayıcı.)

Terörist 2: Okulda iki arkadaş var.

Terörist 1: Boş ver patlatın onlar da şehit olur.

16 ARALIK 2015

Saat 11:05 Silopi

Terörist 1: Üç Korucu öldürdük. (Moral vermek amacıyla dezenformasyon yapıyor diğerlerine)

Terörist 2: Tamam bana bunlarla gelin. (Zılgıt çekiyorlar.)

16 ARALIK 2015

Saat 15:00 Silopi

Terörist 3: Arkadaşlar! Benim yanımda kimse kalmadı, hepsi kaçıp gitti.

Terörist 4: Şerefsizler nereye gitti? Neden vurmadın itleri? Her yer sarıldı nereye kaçtılar ki?

Terörist 3: Başımı bir kaldırabilsem tamam da burası tam cehennem. Gel sen vur.

Terörist 4: Aptal aptal konuşma geber o zaman!

17 ARALIK 2015

Saat 15:15 Silopi

Terörist 1: Arkadaş! Düşman etrafımızı alıyor. Bırakmıyor.

Terörist 2: Arkadaşlar bak ambulans geliyor oraya. Ambulansı vurun kargaşa olur!

Terörist 1: Küfür ediyor...Niye açık not veriyorsun. Gafil muhbirsiniz hepiniz.

Terörist 2: Küfür etme. Açığı mı kaldı? Vurun ambulansı!

17 ARALIK 2015

Saat 16:30 Silopi

Terörist 3: Eğer okula gelirlerse okulu tamamen imha et arkadaş. Tüm mayınları birlikte patlat. Okulu da imha et. Arkadaş. Anladın mı?

Terörist 4: Tamam. Ben yukarıdaki okula gidiyorum. Orada biraz malzeme var. Onu getireceğim.

Terörist 3: Sen git, biraz da bize getir!

Çin'in Yeni Deniz Stratejisi

*Dr. Nejat TARAKÇI**

Uzakdoğu'da Çin ile ABD ve müttefikleri arasındaki çatışma potansiyeli artıyor. Çin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin bölgede kurduğu askeri çemberi kırmayı hedefliyor. Bu bağlamda deniz kuvvetleri dengesi öne çıkıyor. Çin'in geçen sene sonunda yayınlanan Askeri Stratejik Belgesinde öncelikle Amerikan deniz gücü hedef alınırken Tayvan dâhil çevredeki petrol potansiyeli olan ada, adacık ve kayalıklar üzerindeki Çin ulusal çıkarlarının kararlılıkla korunacağı belirtilmişti. Tayvan'da bu yılbaşında yapılan seçimlerde bağımsızlık ve Amerikan yanlısı bir iktidarın iş başına gelmesi, Çin'in bölgedeki güç hesaplarını ve stratejisini önemli oranda değiştirecektir.

5 Nisan 2016'da 8 bin kişilik Amerikan ve Filipin askeri birliği Çin'in kendine çok güvendiği Güney Çin Denizi'nde yıllık tatbikata başladı. ABD Savunma Bakanı Ashton Carter bu tatbikatı izleyen ilk savunma bakanı olacak. Diğer taraftan ABD başkan adayı Trump, Japonya ve Güney Kore'yi kendi nükleer silahlarını geliştirmesi için teşvik edeceğini açıkladı. Bu söylem BM'den tepki gördü, çünkü NPT Anlaşmasına göre BM Güvenlik Konseyi üyesi dışındaki ülkelerin nükleer silaha sahip olması yasak. Ancak NPT'ye aykırı olarak İsrail, Hindistan, Pakistan ve Kuzey Kore nükleer silahlara sahip. Kuzey Kore hariç diğer ülkelerin bu silahlara sahip

olmasının ABD tarafından cesaretlendirildiği de bilinen bir gerçek. Diğer taraftan Trump Amerikan üslerinin giderlerine katkı sağlamayan müttefik ülkelerdeki askerlerini çekeceğini açıkladı. Bu söylem ABD'nin küresel askeri stratejisine çok ters gözüktüyor. Ancak mali açıdan bir baskı unsuru olarak söylendiği, çok açık. Çünkü ABD'nin ulusal çıkarları meydanı Rusya, Çin ve bölgesel güçlere terk edemeyecek kadar büyük.¹

Çin'in Denizci Strateji Reformları²

Çin'in 13 ncü beş yıllık kalkınma planı yayın-

* Jeopolitikçi ve Stratejist, ntarakci@gmail.com

landı. Bu planda Çin Denizci Stratejisi (maritime strategy) en üst seviyede güçlendirecektir ibaresi yer almaktadır. Klasik denizci strateji tarifi ülkelerin ulusal çıkarlarına imkân ve kabiliyetlerine göre değişmektedir. Bu ibareden Çinli politika yapıcılar **denizci strateji** ile ne kastettikleri önem arz etmektedir. Çin'in denize yönelik politikaları son zamanlarda çok sorgulanan hususların başında gelmektedir. Ancak yukarıdaki temel sorunun cevabı tam olarak ortaya konmamıştır. ABD'nin hali hazır Denizci Stratejisi, denize yönelik hizmetlerin barış ve savaş zamanında millî hedefleri ele geçirmek için (sahil güvenlik, deniz piyade) kurulması, organizasyonu için rehber prensipleri içermektedir. Çin ise konuya tamamen sivil bir kavram içinde yaklaşmaktadır. Diğer ülkelerin okyanus politikasına benzer bir durum mevcuttur. Denizden ve kıyılardan azami şekilde faydalanmayı amaç edinmektedir. Bu deyim, Çin literatüründeki uygulamaya bakıldığında değişebilir birbirinin yerine geçebilen bir anlam ifade etmektedir. 2012'den önce Denizci Gelişme Stratejisi (Maritime Development Strategy) olarak kullanıldı. 2012 sonlarından itibaren Denizci

Güç Stratejisi (Maritime Power Strategy) oldu. Sonunda Denizci Güç (maritime power) haline geldi. Denizci Güç, genelde okyanus olanaklarına ulaşma, okyanuslardan faydalanma, okyanusları koruma ve okyanusları kontrol etme şeklinde; devletin amaçlarına yönelik bir deniz gücünü ifade etmektedir.

Çin'in Denizci Strateji Uygulamaları

Zararsız bir tanımlama olarak gözükmese de rağmen, Çin'in Denizci Stratejisi, okyanusların ekonomik açıdan kazanç için kullanılmasından daha fazla bir anlam içermektedir. Çin'in Denizci Stratejisi aynı zamanda Çin'in deniz alanlarındaki anlaşmazlıkların çözülmesi ve savunulması ile de ilgilidir. Çinliler bunu deniz alaka ve menfaatinin korunması olarak ifade etmektedirler. Bu bağlamda ekonomi sadece ekonomi demek değildir. Çinli politikacılar, tartışmalı deniz alanlarındaki hedef ve hakların korunması için balıkçılık, petrol ve gaz araştırmalarını aktif olarak cesaretlendiriyorlar. Çin'in Denizci Stratejisinde deniz

hukuku uygulamaları anahtar rol oynuyor. Diğer kıyı devletlerinin sahil güvenlik kuvvetleri gibi, Çin'in jandarma kuvvetleri deniz hâkimiyet alanının kullanılmasının düzenlenmesine yardımcı oluyor. Ancak herkesin bildiği gibi Çin'in sahil güvenlik teşkilatı aynı zamanda Çin iddialarının kabul ettirilmesinde ön sırada yer alıyor. Duruma bağlı olarak Çin'in deniz hukuku uygulama kuvvetleri tartışmalı bölgelerde Çin'in otoritesini göstermek, istihbarat toplamak için seyir yapmaktadır. Bu çeşit harekât haftalık periyodlarla Senkaku Adaları civarında yapılmaktadır. Daha fazla tırmandırıcı bir tabiatta, Çin sahil güvenliği Çinlilerin hak iddia ettiği sularda zorlayıcı tatbikatlar yapmaktadır. Bu uygulama sıklıkla yabancı denizcileri onlara çarpma tehdidi ve bir dizi öldürücü olmayan silahlarla korkutma taktikleri ile taciz şeklinde yapılmaktadır. Çin'in Denizci Stratejisi aynı zamanda deniz hukuku uygulama kuvvetlerine Çin'in iddialarının sivilere karşı da sürdürülmesi talimatını vermektedir. 2014 yılında Vietnam'a ait HD-981 numaralı petrol arama platformuna müdahale edilmesi buna klasik örnektir. Karakteristik nitelikteki son olay Endonezya'nın yetki alanında meydana gelmiştir. Olay Endonezya'ya ait Natuna Adası civarında avlanan Çin'e ait 300 tonluk bir balıkçı gemisine 19 Mart 2016'da Endonezya Balıkçılık Bakanlığı'na bağlı bir karakol gemisinin el koyması ve 8 mürettebatı Endonezya'nın Münhasır Ekonomik Bölgesi içinde balık tutmak gerekçesiyle tutuklaması ile baş-

Çin, güneye doğru uzun menzilli balıkçılığı sahil güvenlik botları ile destekleyerek hem aktif hem de dinamik bir strateji uygulamaktadır.

rine bağlı bir bot da hemen olay yerine gelmiştir. Aşağı yukarı aynı zamanda ikinci bir Çin Sahil Güvenlik Gemisi de olay yerine intikal etmiştir. Olayı daha fazla tırmandırmamak için Çin balıkçı gemisinde bulunan Endonezyalı subaylar Çin balıkçı gemisini bırakmaya ve üsse dönmeye karar vermişlerdir. Hemen sonra Çin sahil güvenlik botu Çin balıkçı gemisine el koyarak Endonezya sularından uzaklaştırmıştır. Bölgeye gelen Endo-

lamıştır. Çin balıkçı gemisi çekilerek üsse götürülürken bir Çin sahil güvenlik gemisi yetişmiş, Endonezya karasularına girmeden kuvvet kullanarak gemiyi durdurmuştur. Karakol gemisi daha önce üstün deniz kuvveti yardımı istediğinden Endonezya Deniz Kuvvetle-

nezya donanmasına ait bot Çin balıkçı gemisinin karasularından çıkmasına kadar refakat etmiştir. Olayı takiben Endonezya Balıkçılık Bakanı, Jakarta'daki Çin Büyükelçisini makamına çağırarak olayı sert biçimde protesto etmiştir. Çin balıkçı gemisi personeli halen Endonezya'da tutukludurlar. Bütün dikkat şimdi sekiz tutuklu balıkçının nasıl serbest kalacağına odaklanmıştır. Bu olay Çin'in balıkçı gemilerini kullanarak Güney Çin Denizi'ne (GÇD) yeniden sahip olmaya çalıştığı şeklinde değerlendirilebilir. Ancak çok daha önemli olan balıkçı gemileri ile Çin sahil güvenlik teşkilatı arasındaki yakın koordinasyon ve işbirliğidir. Bu işbirliği Çin balıkçı gemilerini tartışmalı sulara avlanmak için cesaretlendirmektedir. Bu bağlamda Çin'in hedefi Endonezya ile çakışan 200 deniz millik Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) deki Natuna adaları civarındaki deniz alanına sahip olmaktır. Halkın protesto etmesi sonrasında, Endonezya Hükümeti Natuna Adası

bölgesindeki deniz savunmasını ve deniz hukuku uygulamalarını acilen güçlendirmeye söz verdi. Çin tarafından tahkim edilen ve askerileştirilen Spratly Adaları, Çin'in daha büyük deniz alanlarını kontrol hedefi için bir adımdı. Natuna Adaları civarındaki son olay ise bunun devamıdır. Bu bağlamda Çin, güneye doğru uzun menzilli balıkçılığı sahil güvenlik botları ile destekleyerek hem aktif hem de dinamik bir strateji uygulamaktadır.³

Çin'in Denizci Strateji Reformları

Çin Sahil Güvenlik teşkilatı iki temel fonksiyona sahiptir. Birincisi, Çinli balıkçıların yabancı müdahale olmaksızın avlanmalarını sağlamak, ikincisi Çin karasuları ve MEB'in güvenliği için destek vermektir. Çin'in Denizci Stratejisi onun kurumsal temellerini dikkate almadan anlaşılamaz. Yıllarca bu konu hükümetin değişik bakanlıklarına dağılmış bir haldeydi. Bugün Toprak ve Kaynaklar Bakanlığına bağlı ve 2013'te kurulan Devlet Okyanus İdaresi'nde (State Oceanic Administration) toplanmış bulunmaktadır. Çinli politika yapımcılar denizci strateji uygulamak ve

gayretlerin en iyi şekilde birleştirilmesi için büyük reformlar başlattılar. Mart 2013'te Milli Halk Kongresi, devletin Denizci Stratejisinin formüle edilmesinden sorumlu olacak Devlet Okyanus Komisyonunun (DOK) kurulmasını onayladı. Aynı yasada DOK'a ülkenin deniz hukuku uygulama kuvvetlerinin kontrol ve sorumluluğu da verildi. Bu Çin Sahil Güvenlik Teşkilatının DOK'un emrine girmesi demektir. DOK Başkanı bu adımı denizci stratejinin gelişmesi ve güçlü bir ülke olma rüyasının gerçekleşmesi yönünde önemli bir reform olarak nitelendirdi. Yeni ve güçlendirilmiş DOK, 2013 ortalarında 14 daire olarak göreve başladı. Bu dairelerin içinde Stratejik ve Ekonomik Planlama dairesi önem arz etmektedir. Bu dairenin en önemli görevlerinden biri DOK'un günlük olarak performans değerlendirmesini yapmaktır. Bu dairenin dört şubesinden biri Denizci Strateji Şubesidir. Çin Sahil Güvenliği dışında, DOK'a bağlı diğer teşkilatlar da Çin'in Denizci Stratejisinin uygulanmasından ve korunmasından sorumludurlar. Bunlardan en az bilineni Tianjin'de bulunan Milli Deniz Veri ve Bilgi Servisi'dir (National Marine Data and Information Service). Bu teşkilatın diğer sorumlulukları arasında, Çinli karar vericilere ve Sahil

**ABD Savunma
Bakanı Ash Carter,
Çin'i ABD'nin
Rusya'dan sonra
ikinci sırada tehdit
ülke ilan etti.
Terörizm yani IŞİD
ise Kuzey Kore ve
İran'dan sonra
beşinci sırada yer
alıyor.**

Güvenlik teşkilatına istihbarat desteği sağlamak gelmektedir. Bu birim tartışmalı alanlardaki kıyı faaliyetlerini izlemede DOK'un sinir merkezi gibi çalışmaktadır. NMDIS ayrıca açık kaynaklardan istihbarat toplama ve bunları analiz görevini de icra etmektedir.

içinde çıkarılması bekleniyor. DOK taslak üzerinde çalışıyor. Kanun yayınlandığında Çin'in baştan aşağı değişen Denizci Stratejisi tam anlamıyla bitmiş olacaktır. ⁴

Denizci Stratejinin ABD İlişkilerine Etkisi

Çin'in, Batı'nın bin yılda oluşturduğu Denizci Stratejisi ile başa çıkmak için kendi Denizci Stratejisini baştan aşağı değiştirmesi Pasifik'teki ABD - Çin rekabetinin soyuttan somuta geçtiğini göstermektedir. Çin, Sovyetlerin dağılması sonrası, dünya deniz gücü dengesinin bozulması ve ABD'nin tek hâkim duruma gelmesi sonrasında, ABD ile bölgedeki çekişmeden zarara uğramadan çıkmasının ve kendi ulusal çıkarlarından taviz vermeden ayakta kalmasının deniz gücüne bağlı olduğunu anladı. Bu bilinçle 2001'de Varyag'ı satın alarak proto tip bir uçak gemisi ile işe başladı. Çin son beş yılda ABD'nin bölgedeki ortaklarını da dikkate alarak deniz kuvvetlerinde büyük bir atılım yaptı. Artık bir okyanus donanması kabiliyetine sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlamda deniz gücü kuvvet kullanım doktrinini savunmadan açık denizlere doğru ve daha saldırgan bir stratejiye oturtmuş bulunuyor.

Sonuç ve Değerlendirmeler

Sonuç olarak Çin'in bu beş yıllık planının denizci stratejiyi baştan aşağı dizayn ettiğini söylemek mümkündür. DOK'un çıkardığı bir gazetede Çin'in deniz gücü stratejisini baştan aşağıya dizayn eden 2013 reformu önemli bir değişim olarak belirtilmektedir. Planın 41. bölümünün başlığı “**Mavi Ekonomi Alanının Genişletilmesi**”dir (Expanding Space for the Blue Economy). Bu bölüm her biri Çin'in Denizci Stratejisinin önemli bir unsuru olan üç ana alt başlık içermektedir:

- Deniz ekonomisi inşası (yaratılması)
- Deniz çevresinin korunması
- Deniz alaka ve menfaatlerin korunması

Bu zamana kadar Çin yönetiminin tartışmalı deniz alanları hakkındaki sorunu, Çin hukukunun kimin neyi yapacağını açıkça belirtmemiş olmasıydı. Ayrıca Çinli sahil muhafızlarının Çin'in haklarını korumak için ihlalleri nasıl cezalandıracakları da açık olarak tanımlanmamıştı. Bu nedenle, 2013 reformunun tamamlanabilmesi için temel denizcilik yasasına ihtiyaç var. Bu reformla paralel olarak Çin'in iç hukukun da değiştirilerek kaotik duruma son verilmesi gerekiyor. Bu yasanın 13. beş yıllık plan dönemi (2016-2020)

Bölgedeki bu durum ABD Savunma Bakanı Ash Carter'in 7 Nisan 2016'da yaptığı konuşmada Çin'i ABD'nin Rusya'dan sonra ikinci sırada tehdit ülke olarak ilan etmesi ile tescillenmiştir. Terörizm yani IŞİD ise Kuzey Kore ve İran'dan sonra beşinci sırada yer almaktadır. ABD'nin en büyük korkusu ise Rusya- Çin stratejik ortaklığı olacaktır. ⁵ Özetle Çin taarruzi hale getirdiği Askeri Deniz Stratejisini (naval strategy), 2013'den bu yana dizayn etmeye başladığı ve bu yıl uygulamaya konulan yeni Denizci Stratejisi (maritime strategy) ile bütünleştirmeyi başarmıştır. Tayvan seçimlerini bağımsızlık yanlılarının kazanması sonrasında Çin'in Güney Çin Denizi ve Münhasır Ekonomik Bölgesindeki tartışmalı alanlarda kuvvet kullanımının artacağı söylenebilir. **21. YÜZYIL**

Dipnotlar

- 1 AEI's Rundown AEIFDP@aei.org 4 April 2016
- 2 Ryan D. Martinson, Maritime Strategy With Chinese Characteristics? 25 March 2016
- 3 By Ristian Atriandi Supriyanto Breaking the Silence: Indonesia Vs. China in the Natuna Islands March 23, 2016 <http://thediplomat.com/2016/03/breaking-the-silence-indonesia-vs-china-in-the-natuna-islands/>

- 4 Ryan D. Martinson, Maritime Strategy With Chinese Characteristics? March 25 2016
- 5 Matt Agorist, The US Just Declared Russia a Greater Threat than ISIS — Paving the Way for Deadly Perpetual War 7 April 2016

Radovan Karaciç Yargılaması ve “Kutsal Savaş”

*Gözde KILIÇ YAŞIN**

Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi, Bosnalı Sırp lider Radovan Karaciç’in yargılanması bitirerek 40 yıl mahkûmiyet kararı aldı. Kararın açıklandığı 24 Mart 2016 tarihi aynı zamanda Miloşević Rejimine karşı NATO bombardımanın başlatılmasının 17. yıldönümüydü. Müdahale Kosova’daki katliamları durdurmuş, Miloşević rejiminin sonunu getirmiş ve aynı zamanda uluslararası hukuk ve siyasette etkileri bugüne dek uzanan bir dizi radikal değişim ve dönüşümü de başlatmıştı. Karaciç Davası, bir dönemi daha iyi anlamaya ve dünyayı yönetme derdinde olanların bir takım sırlarına vakıf olmaya imkan tanıdı...

Bosnalı Sırp lider Radovan Karaciç’in (Karadziç) Hollanda’nın Lahey kentinde eski Yugoslavya’da işlenen suçlar için kurulan Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi’ndeki (ICTY) yargılamasında nihayet sona varıldı. 24 Mart 2016’da karar açıklandı. Sırp lideri 40 yıl hapse mahkûm eden Mahkeme, Karaciç’in 8 bin Müslüman’ın katledildiği Srebrenitsa’da (Srebrenica) soykırım suçu işlediği yönünde karar verdi.

Böylesi bir yargılama sürecinden beklenen en önemli sonuçlardan biri soykırımın insanlık suçu olduğu algısının yerleşmesidir. Mağduriyet asla giderilemez ama suçluların övülmesinin yasaklanması ya da olası taraftarlarının bu kişileri desteklemeye utanacağı bir sonucun doğması bek-

lenir. En önemlisi suçun mağdurları ve mağdur yakınları suçluların pişmanlığını görmek ister. Ne var ki ne bu son karar ne Savaş Suçları Mahkemesi’nin verdiği diğer kararlar ne de Uluslararası Adalet Divanı’nın Bosna Hersek-Sırbistan davasında verdiği karar böyle bir sonuç doğuramadı. Bu haliyle uluslararası toplumun soykırımın yaşanmasını engellemedeki başarısızlığının yargılama ve cezalandırma aşamasında da sürdüğünü ifade etmek gerekir. Adalet sağlanamamıştır. Adaletsizliğin en büyük sebebi yargılamanın bu denli uzun sürmesidir. İnsanlık vicdanı yaşananları unutmamış olsa da geçen zamanın dünyanın çeşitli bölgelerinde yeni insanlık suçlarının bir yandan işleniyor olması nedeniyle cezalandırma sürecine dönük zorlayıcı kamuoyu baskısının ge-

* 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü Balkan ve Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Başkanı, gkyasin@gmail.com

lişmesine imkan tanımadığı da açıktır. Daha kısa bir ifadeyle yargılamanın 20 yıl gibi bir süreye yayılması nedeniyle acıların ağır havası dağılmıştır. Yargılamanın uzun sürmesi meselesinde teknik bir takım gerekçeler öne sürülebilecekse dahi esasen siyasi yaklaşımın payı daha güçlü olmuştur. Aksi olsaydı en azından Nürnberg¹ ya da Tokyo yargılamalarındaki hıza ve sonuçlara yaklaşılmış olunurdu.

Bosna-Hersek'teki soykırım ve katliamların planlayıcısı olarak bilinen Sırbistan ve eski Yugoslavya Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç yargılaması sürerken 11 Mart 2006'da ölmüştü. Karaciç de Bosna Sırp Güçleri'nin başındaki isimdi ve yapılan her katliamdan bizzat haberinin olduğu kayıtlara girdi. Verilen 40 yıllık mahkûmiyet kararını avukatlarının bir savunma başarısı olarak gördüğü de eklenmeli. Nazizim suçlarından dolayı Almanya'nın yıllar boyunca tazminat ödemediği, bugün dahi Hitleri öven konuşma ve yaklaşımların takibata uğradığı, başta Almanların Hitleri nefretle andığı ve tüm bunların yanı sıra Yahudi düşmanlığının ya da Yahudi düşmanlığı olarak algılanabilecek her türlü yaklaşımın başta Almanya olmak üzere tüm dünyada tepkiyle karşılandığı hatırlanmalıdır. Bunda hukukun işleyişinin önünün açılması kadar siyasi yaklaşım da etkilidir. Soykırımlar karşılaştırılmaz, hangi işkence türünün daha

acı verici olduğu ya da insanlığın vicdanında daha ağır hasarlara yol açtığı tartışılmaz ancak Srebrenitsa başta olmak üzere Bosna Hersek’in genelinde yaşananlar en az Yahudilere karşı işlenen insanlık suçu kadar (soykırım) ağırdır. Ancak Sırbistan tüm delillere rağmen suçun oluşmasını önleme yükümlülüğü olduğu ancak isteseydi dahi engelleyemeyecek durumda olduğu hükmüyle olaydan mahkeme kararıyla aklanmış oldu. Uluslararası Adalet Divanı herhangi bir tazminata hükmetmedi. Soykırımın baş suçlusunu olarak görülen Karaciç ise sadece 40 yıl ceza aldı ama burada önemli olan mahkûmiyet yılı değil. Bununla beraber kimi yorumlardaki “Nasılsa 40 yıldan önce ölür” yaklaşımı da doğru değil. Zira mesele kaç yıl hapiste kalacağı değildir. Mesele böylesi bir suça ne kadar ceza verildiğidir. Yoksa 20 yıl boyunca zaten yakalan(a)mamış ve yargılanması yaşlılığına bırakılmıştır. Öte yandan soykırım suçunun işlendiği tüm bölge, köy, kasaba, şehirler ve mağdurlarının tamamı dikkate alınırsa Karaciç’in -diğer insanlığa karşı suçları için aldığı ceza hariç- sadece Srebrenitsa’da işlenen soykırım için cezalandırılması ciddi bir adaletsizliktir. Dahası Uluslararası Adalet Divanı’nın soykırım suçunun işlendiğine hükmettiği Srebrenitsa, hala daha Sırp yönetiminin elindedir. Savaş sırasındaki barış görüşmeleri mahkeme kararıyla Srebrenitsa’da ama gerçekte çok daha fazla bölgede soykırımla alınan toprakları Sırp güçlerine bırakmıştır. Üstelik entite de ayrı bir devlet olmanın önünü açar şekilde “Sırp Cumhuriyeti/ Republika Srpska” ismini kullanabilmektedir. Daha da önemlisi ise ne Karaciç işlediği suçun suç olduğunu kabul etmiştir ne de destekçileri onu kahramanlaştırmaktan vazgeçmiştir.

Durumun vahametini gösteren en yeni gelişme Mahkeme kararının açıklanmasından hemen önce 20 Mart 2016’da Republika Srpska’nın lideri Milorad Dodik’in ve Karaciç’in kızı ve eşinin de katıldığı bir törenle Başkent Saraybosna’nın güneydoğusundaki Pale kasabasında bir öğrenci yurduna “Dr. Radovan Karaciç” isminin verilmesidir. 100 bin kişinin hayatına mâl olan, 4 milyon Bosnalının evsiz kalmasına yol açan savaştaki rolü ve soykırım suçu işlediği sabit olan eski bir liderin isminin “devlet”in şimdiki yetkililerince bir kuruma verilmesi insanlığa karşı suçlar konusunda bu toplumun yeterince aydınlanılmamış olduğunun göstergesidir. Dodik’in açılıştaki “Bu öğrenci yurdu, şüphesiz Bosna Sırp Cumhuriyeti’nin temellerini atan ve ilk başkanı

olan kişiye adanmıştır” ifadesi fazla söze gerek bırakmıyor. Üstelik bir öğrenci yurdu demek yeni yetişen bir neslin dimağının hedef alındığını da göstermektedir. Kararın açıklanmasından hemen önce Karaciç’e destek amacıyla Sırp nüfusun yoğun olduğu Saraybosna’nın doğu kesimlerinde, üzerinde “Sırp kahramanlar” yazılı Karaciç ve Selsel fotoğraflarının bilbordlara asılması da aynı sonucun altını çizmektedir. Sırbistan Radikal Partisi Başkanı Vojislav Šešel’in Belgrad’daki meydanda düzenlediği destek mitingi Karaciç’i Sırbistan’da da “kahraman” kabul edenlerin hala var olduğunun göstergesidir. Kısacası eski Yugoslavya’da işlenen suçlar için kurulan mahkeme ve genel anlamda sürecin yönetiminde söz sahibi olanlar, adaletin sağlanmasında olduğu kadar yeni benzeri suçların önüne geçilmesi konusunda da gerekli çabayı göstermemiştir. Hitler ismi bugün Almanya’da kimi kurumlara verilebiliyor olsaydı, Holocaust konusunda bugünkü bilinç oluşabilir miydi?

Karaciç Yargılaması

Mahkeme tarafından cezalandırılan en kıdemli siyasetçi olan Karaciç, Bosna-Hersek’te 1992-1995 arasında yaşanan savaş sırasında görev başında olan siyasi liderdi. Dolayısıyla işlenen soykırım, etnik kaydırma ve etnik temizlik suçlarının da ortağıydı. Karaciç, 1990’da Bosna-Hersek’te Sırbistan Demokrat Partisi’nin kurucu üyeleri arasındaydı; 1992’de Bosna Sırp Cumhuriyeti’nin başkanı oldu ve 1996’ya kadar silahlı kuvvetler başkomutanı ve devlet başkanı olarak kaldı.

Karaciç, 1992-1995 yılları arasında Bosna’da Müslümanlar ve Hırvatlar karşı gerçekleştirilen “etnik temizlik” ya da uluslararası hukuktaki tanımlamasıyla soykırım kampanyasının “yüksek komutanı” olmakla suçlandı. Bu dava, sadece Bosnalı soykırım mağdurlarını ya da mağdur yakınlarını değil tüm insanlığı ilgilendiriyor. Karaciç’in yargılanma sürecinin tamamı, soykırım suçunun sonuçlarının somutlaşmasını sağlayabilecek ve yeni soykırımların yaşanmasını engelleyecek caydırıcılığı yaratabilecek nitelikteydi. Bu davada insanlık, Lahey’deki Uluslararası Adalet

**Nazizim
suçlarından dolayı
Almanya’nın yıllar
boyunca tazminat
ödediği, bugün dahi
Hitleri öven
konuşma ve
yaklaşımların
takibata uğradığı
hatırlanmalıdır.**

Divanı'nın Sırbistan v. Bosna-Hersek davasından çıkan "Srebrenitsa'da bir soykırım yaşanmıştır" kararı sayesinde bir adım önde; Divan'ın Bosna-Hersek'in geri kalanında yaşananları "toprakların Sırplaştırılmasına hizmet eden bir etnik-temizlik" olarak tanımlaması nedeniyle de iki adım geride başlamıştı. Bu davada insanlık, Karaciç'in hala kendi masumiyetine inanması, yaptıklarını "haklı bir savaş" olarak tanımlaması nedeniyle soykırımcıların utanmazlıkları karşısında vicdanen rahat-sızdı.

Karaciç, Eski Yugoslavya sınırları içinde 1991'den itibaren uluslararası insanîyet hukukunun ağır bir şekilde ihlali kapsamındaki filleri işleyen failleri yargılamak üzere oluşturulan özel Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (ICTY) arananlar listesindeki ilk isimdi. 250 binden fazla insanın öldüğünün tahmin edildiği ve 1.8 milyon kişinin evlerinden sürüldüğü Bosna Savaşı'nın bitmesinden sonra BM Savaş Suçları Mahkemesi'nce resmen suçlanan Karaciç, suçlamanın ardından kayıplara karışmış ve ancak 13 yıl sonra üzerinde Dragan Dabic ismine düzenlenmiş kimlikle ele geçirilmişti. 18 Temmuz 2008'de Sırbistan'da ele geçirilen Karaciç, yakalanmasının üzerinden 15 ay geçtikten sonra 26 Ekim 2009'da "soykırım yapmak", "in-

sanlığa karşı suç işlemek" ve "savaş kanunlarına aykırı hareket etmek" dahil 11 ayrı suçtan yargılanmaya başlandı. 3 Mart 2009'da ilk kez hakim karşısına çıktı Savunmasının hazır olmadığı gerekçesi ile mahkemeyi boykot eden ve duruşmaya çıkmayı reddeden Karaciç, Baş Yargıç O-Gon Kwon'un "Duruşmaya hazır olma durumunu belirleyecek olan sanık değil, mahkeme kuruludur" itirazı ile karşılaştı. Savcı'nın iddianameyi okuması ardından savunmasını hazırlamak için süre verilen Karaciç, nihayet 1 Mart 2010'daki duruşmada savunmasına başladı yani ele geçirilmesinin üzerinden neredeyse iki yıl geçtikten sonra. Uluslararası mahkemenin davaya bir kez daha katılmaması durumunda kendi kendisini temsil hakkının elinden alınarak savunmasında bir avukatın görevlendirileceği yönündeki uyarısı, Karaciç'in boykotunun kırılmasında etkili oldu. Karaciç'in savunmasını okuması iki gün sürdü. Dava boyunca 337'si savcılığın, 248'i ise savunmanın olmak üzere toplam 585 tanık dinlendi. ICTY savcılarının hakkında müebbet hapis cezası istediği Karaciç hakkındaki karar, yargılanmaya başlanmasından yedi yıl sonra 40 yıl mahkumiyet hükmü şeklinde verildi. Yani Bosna'daki savaşın bitirilmesinden tam 21 yıl sonra olayların arkasındaki en etkili güç olduğu kabul edilen Karaciç'in yargılanması tamamlandı.

Soykırım, insanlığa karşı suç işlemek ve savaş kurallarını ihlal etmekten suçlu bulunan Karaciç hakkında savcılık makamının talebi müebbet hapti. Savcı Alan Tieger, “Yüzlerce tanık, 80 bin sayfalık tutanak ve 10 bin delilden sonra, etnik temizlik politikası nihayet ortaya çıktı. Ve Karaciç, bunun itici gücüydü” demişti. İddianamede Karaciç’in 1991-1995 yılları arasında, işaret edilen suçları işlediği belirtilirken, amacının ise Bosna Hersek’te Müslüman ve Hırvat nüfusu tamamen ortadan kaldırmak olduğu ifade ediliyordu. Karaciç’in kontrolündeki birliklerin katliam yaptığından haberdar olduğu ya da olabileceği vurgulanıyor ve buna rağmen işlenen suçları engellemek için hiçbir önlem almadığı belirtiliyordu. Saraybosna’daki sivil halka yönelik özellikle keskin nişancıların gerçekleştirdiği cinayetlerden ve şehre yönelik havan topu saldırılarından da sorumlu tutulan Karaciç, Srebrenitsa’nın yanı sıra Kljuc, Bijelina, Prijedor, Vlasenica, Foça ve Banja Luka bölgelerinde de Müslüman ve Hırvat nüfusun katledilmesi, özel mülklerinin yok edilmesi, dini ve kültürel yapıların imha edilmesiyle de suçlanıyordu. 24 Mart 2016 tarihli kararda ise Karaciç, kendisine yöneltilen 11 suçlamanın 10’undan suçlu bulundu. Binlerce kişinin hayatını kaybettiği Saraybosna kuşatması sırasında yaşanan cinayetler ve sivillere yönelik saldırılarda Karaciç’in cezai sorumluluğu olduğuna hükmedildi. 1995’te BM askerlerini rehinalmaktan da suçlu bulundu. Kararda katliam planında büyük bir katkı ile yer aldığı, stratejik operasyonel emirleri bizzat verdiği vurgulandı. Srebrenitsa’daki soykırımda sorumluluğu olduğu kabul edilirken Bosna Hersek’teki başka kasabalarda soykırım yaptığı iddiasından ise beraat etti.

Halbuki Karaciç’in Srebrenitsa’nın yanı sıra Bratunac, Foca, Kljuc, Prijedor, Sanski Most, Vlasenica ve Zvornik bölgelerinde yapılan katliamlar nedeniyle de “soykırım” suçundan hüküm giymesi bekleniyordu. Bir kez daha aynı yöntem ve planlamayla öldürülmüş insanlar arasında ayırım yapıldı...

Ancak neyse ki Bosnalı Sırp General Ratko Mladiç ve Sırp Cumhurbaşkanı Slobodan Milošević’le birlikte Yugoslavya’nın çöküşünden sonra eski Yugoslavya topraklarında Bosnalı Müslüman ve Hırvatlar’ı yok etmek için birlikte hareket ettikleri de dile getirildi. Aksi durumda Bosna’da yaşananlar yargı diliyle de tamamen bir “iç savaş” olarak kabul edilmiş olurdu. Halbuki Sırbistan’ın

rolünü unutmak ya da yok saymak mümkün değil. Aynı şekilde Boşnakları ellerindeki çakıları dahi teslim alarak BM’nin güya Güvenli Bölge ilan ettiği kamplara alması ve sonrada öylece Sırp kuvvetlerine teslim etmesi de unutulmayacak. Zaten Karaciç savunmasına Batılı yetkililerin kendisine yargılanmayacağı sözü verdiklerini hatırlatarak başlamıştı. Milošević de mahkemeye dönemin tüm Batılı liderlerini tanık olarak çağır-mıştı. Karaciç müebbetle yargılanıp 40 yıl mahkumiyet aldı ancak zaten 70 yaşında ve işlediği suçlardan sonra 13 yıl da kaçak -ancak sefil de değil yani bir alternatif tıp kliniğinde çalışarak, seminerlere katılarak - yaşamıştı. Belki de kaçaklığına göz yumulmuştu. Kısacası adalet mekanizması her zamanki gibi siyasi yaklaşımlara uygun çalışıyor. Bosna Hersek’teki savaş sırasında dolaylı suçlar dahil olmak üzere 20 bin kişinin suça karıştığı ifade edilmektedir. Nitekim bir soykırım gerçekleştirebilmek için kullanılan her bir bireyin suçun parçası yapılması yöntemi kullanılmıştır. Kuşkusuz ki işlenen suçlardan birileri ceza aldı ama hepsi değil. Ceza alanlarsa gecikmiş ve işledikleri suçların pek de karşılığı olmayan cezalar alıyor. Belki de ceza alanların bir kısmı da eski Bosna Sırp Cumhuriyeti Devlet Başkanı Bilyana

Plavsiç’in “işlediği suçun vahametini rağmen” cezaevinden erken salıverilmesi gibi bir süre sonra serbest bırakılacak. Ya da siyasi denge için General Momčilo Perišić, Sırbistanlı eski devlet güvenlik şefleri Yovitsa Stanišić ve Franko Simatović, eski Bosna Sırp Cumhuriyeti Başbakanı Goyko Ključević gibi beraat edecekler. Ancak bazıları mahkemeye dahi gelmeyecek, zaten hiçbir zaman savcılık iddianamesiyle yöneltilmiş suçlamayla da karşılaşmayacaklar.

Savcılık İddianamesine Girmeyenler

24 Mart 2016 aynı zamanda Milošević Rejimine karşı NATO bombardımanının başlatılması

24 Mart 2016 aynı zamanda Milošević Rejimine karşı NATO bombardımanının başlatılmasının 17. yıldönümüydü. Müdahale Kosova’daki katliamları durdurmuş, Milošević rejiminin sonunu getirmiş ve aynı zamanda uluslararası hukuk ve siyasette etkileri bugüne dek uzanan bir dizi radikal değişim ve dönüşümü de başlatmıştı.

nın 17. yıldönümüydü. Müdahale Kosova'daki katliamları durdurmuş, Milošević rejiminin sonunu getirmiş ve aynı zamanda uluslararası hukuk ve siyasette etkileri bugüne dek uzanan bir dizi radikal değişim ve dönüşümü de başlatmıştı. Karaciç'in savunmasında yer alan bir takım ayrıntılar değişim ve dönüşüm meselesini az da olsa aydınlatmaktadır. Karaciç'in iddia ve açıklamaları, sadece bir dönemi anlamak için değil bugün olanı da kavramak bakımından ciddi veriler barındırıyordu.

Bu noktada önceliği 13 yıl boyunca yakalanmamasına vermek gerekir. Bunu yakalanmasından yargılanmasının başlamasına dek geçen 2 yıllık zaman dilimi izler. ICTY'nin eski sözcüsü ve gazeteci Florence Hartmann'ın Sırbistan- Blic gazetesine 2008 Ağustos'unda yaptığı açıklamayı önemlidir. Hartmann, **Karaciç'in tutuklanmasına birkaç sefer Fransa'nın eski Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın, bir sefer de ABD'nin eski Devlet Başkanı Bill Clinton'ın bizzat engel olduğunu** söylüyordu. Bu arada Florence Hartmann, Bosna soykırımını deşifre eden gizli belgeleri yayınladığı için Karaciç'in davasını izlemek üzere gittiği Lahay'de tutuklandı.² ICTY'nin o dönemki sözcüsü, İngiltere'nin de Karaciç'in yargılanmasını engellemek isteyen devletlerden olduğunu dile getirmişti. Demek ki bu güçler yargılama dışı tutulmasının artık bölgenin geleceği açısından sorun yaratacağı konusunda fikir birliğine ulaştığı için ya da belki eski önemini kaybettiği için Karaciç'in 13 yıllık sefahat dönemi sona erdi. Nitekim dünyanın "en çok aranan adamı", ilk bakılacak yer olan Sırbistan'da bir belediye otobüsünde ele geçirilmişti. "Kaçak" hayatının en azından son beş yılını alternatif tıp kliniklerinde çalışarak, onlarca seminere katılarak, "Sağlıklı Hayat" dergisine makaleler yazarak yaşamıştı. Kaçak hayatının ilk iki yılında ise Pale'de³ NATO

Kuvvetleri'nin gözü önündeydi. Sadece bu kısım bile gerek Karaciç'in Holbrooke ile "yargılanmama" anlaşması olduğu iddiasını gerekse de Milošević'in dönemin dünya liderlerinin kendisine verdiği

destek ve onay ile ilgili açıklamalarını inandırıcı kılıyor.

Yargılanması dört yıl boyunca süren ve geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını yitirdiği için suçluluğu mahkemece kayıtlara geçirilemeyen Sırbistan lideri Slobodan Milošević gibi Karaciç'in de davayı politize etmek niyeti taşıdığına şüphe yok. Milošević'in dönemin dünya liderlerinin tanık olarak dinlenmesi talebi gibi **Karaciç de ABD'li diplomat Richard Holbrooke ile Temmuz 1996'da kendisine yargı dokunulmazlığı garantisi veren bir anlaşma yaptıklarını iddia etti.** Bu iddiaya göre yargılanmaması için Karaciç'in kamu görevini terk etmesi ve ortalarda görünmemesi yeterli olacaktı.⁴

Karaciç'in savunmasında ön plana çıkan ve "dünyanın nasıl yönetildiği" sorusuna çarpıcı açıklamalar getirecek türden iddiaları arasında, **Batı ülkelerinin uzun bir zaman öncesinde Yugoslavya'nın parçalanışını ve Bosna Savaşı'nı planladığı** da bulunuyor. Bu iddiayı destekleyen pek çok açıklama ve sonradan ortaya çıkan gizli belge ya da görüşmeler olmasına rağmen mahkeme elbette Karaciç'in savunmasının Batılı ülkeleri suçlayan yönlerine girmedir. Ancak bu iddiaların yargılamanın bir parçasını oluşturmayacak olması, Karaciç davasının kimlerin hangi planlarla ülkeleri savaşa, insanları yok oluşturma süreciyle anlaşılmaya katkı sağlamasını engellemeyecektir.

Yıllar Öncesinden Planlanan Savaş

Karaciç, Yugoslavya'nın parçalanışının Batı'da planlandığını söylerken sadece bir devletin yok edilmesinin planlandığı kısmına vurgu yaptı ama bu planda başat rolün Sırbaların kışkırtılmış milliyetçiliğine verildiğinden, Makedonya ve Bosna-

Hersek'in de gözden çıkarıldığından bahsetmedi. 26 Ekim 1990 tarihli Newsweek'te yayınlanan “2000 Yılında Avrupa” olarak isimlendirilen harita, “20. yüzyılın bu son on yılında, Avrupa yeni bir görünüm alacak. Yeni devletler doğacak, eski sınırlar kayacak, yeni bölgesel gruplaşmalar oluşacak” haberiyle yayınlanmıştı ve Karaciç'in iddiasının basına yansımış bir kanıtıydı. **İddialara göre harita CIA kaynaklıydı ancak her nasılsa Miloşeviç'in “Büyük Sırbistan” planıyla tam olarak örtüşüyordu.** Newsweek'in aynı özel haberi şöyle devam ediyordu: “Kimse Yeni Avrupa'nın şeklini tam olarak bilemez. Ama değişikliğin acılı ve korkulu olacağı kesin. Bu işlemi yönlendirmek, yeni Avrupa düzeninin yapılarını kurmaya başlamak için 34 milletin lideri bu hafta Paris'te bir araya geliyorlar.” Sırp-ların harekete geçmesinden yıllar öncesinde savaş ile çizilmek istenen sınırlar resmedilmişti. Dolayısıyla Karaciç'in “Bosna savaşı, bazı ülkelerin emperyalist hedeflerine ulaşmak ve kendi askeri ittifaklarını hayata geçirmek için küçük bir halkı nasıl suistimal edebildiklerinin göstergesidir”⁵ sözleri, tam anlamıyla gerçeği yansıtır. Bu gerçek sadece Balkanları değil dünyanın Balkanlaşmaya müsait diğer bölgelerini de bağlar.

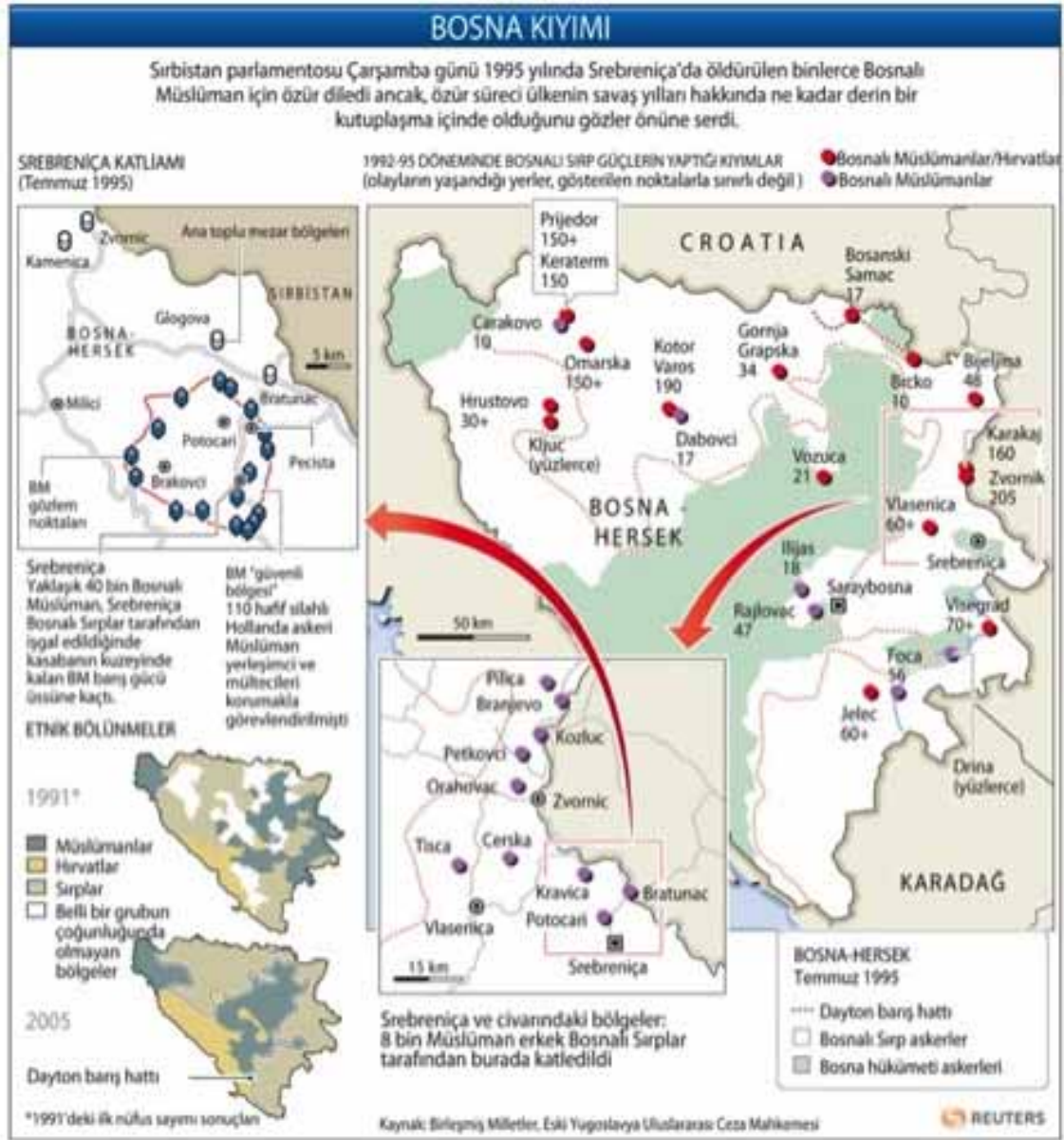
Karaciç, 2 Mart 2010'daki savunmasında, köktendinci Boşnakların Amerika'nın desteğiyle bir İslam devleti kurmaya çalıştığını öne sürmüştü. Halbuki savaş boyunca ortaya çıkan bilgiler derlendiğinde, ABD'nin son dakikaya kadar Sırp-lara işlerini bitirmeleri için zaman kazandırdığını gösteriyor. İngiliz The Guardian gazetesi, 17 Ağustos 1992 tarihli nüshasında, ABD'nin Sırp-ların Boşnaklara yaptıkları zulüm ve vahşeti, toplama kamplarını Haziran'da (1992) öğrendiğini; **ABD istihbarat örgütlerinin raporlarında, Sırp-ların Müslüman Boşnak ve Hırvatları zulmederek binlercesini öldürdüklerine yer verdiklerini ancak ABD yönetiminin bunları açıklamadığı** haberine yer veriyordu. 1992 tarihli bu haberin üzerine Srebrenitsa'daki soykırımın 1995'te gerçekleştiği hatırlatmasının eklenmesi gerekir.

Karaciç, savunmasında ABD ve İran'ın Boşnaklara doğrudan silah yardımı yaptığına da yer verdi. Elbette savcılık makamı, **“Rusya, Yunanistan, Romanya ve dolaylı olarak İsrail**, Sırp-lara uygulanması gereken silah ve petrol ambargosunu delmeselerdi, Sırp-ların bu savaş soykırımına vardırarak denli ileriye taşınması mümkün olmayacaktı.”⁶ diyen bir karşı yanıt hazırlamadı. Ancak

gerçek buydu. Aslında Sırp-lara verilen destek sadece silah ve mühimmat sevkinden ibaret değildi. ABD eski Başkanı Bill Clinton, **Hayatım** isimli kitabında,⁷ dönemin Fransa Cumhurbaşkanı **Francois Mitterrand'ın Müslümanların liderliğinde kurulacak bir Bosna'yı istemediğini** açık bir biçimde yazıyordu. Nitekim Mitterrand'ın⁸ Avrupa'nın kalbinde Müslüman bir ülkeye izin veremeyecekleri yönündeki açıklaması, Karaciç'in binlerce insanın işkenceyle öldürüldüğü bir savaşı neden **“Kutsal Savaş”** olarak nitelendirdiğini açıklıyor. Prof. Dr. Muhamed Filipoviç de dönemi özetlerken Mitterrand'ın Boşnakların göç ettirilmesine, Sırp-lar ve Hırvatlar tarafından öldürülüyor olmalarına ses çıkarmadığını ve geride kalan Boşnakların da, devleti ve kurumlarını kontrol edemeyecek şekilde Bosna'nın belli bir toprak parçasına itilmesini onayladığını ifade etmektedir.⁹ Nitekim günümüzde Boşnaklar Bosna'da bu duruma getirildi.

“Bosna savaşı, bazı ülkelerin emperyalist hedeflerine ulaşmak ve kendi askeri ittifaklarını hayata geçirmek için küçük bir halkı nasıl suistimal edebildiklerinin göstergesidir”

Washington'da askerî konularda araştırma yapan BASIC adlı kuruluş tarafından yayımlanan bir raporda,¹⁰ çeşitli kaynak, belge ve New York'taki Birleşmiş Milletler Merkezine çekilen kriptolara dayanılarak “Srebrenitsa katliamının Fransa'nın tutumu sonucu yaşandığı” görüşü savunulmuştu. Chirac, soykırımın başlıca sorumlusu olarak gösteriliyordu. BM Güvenlik Konseyi'nin 24 Mayıs 1995 tarihli gizli oturumunda Bosna'da güvenli bölge ilan edilen Srebrenitsa, Zepa ve Gorazde'nin Sırp-lara karşı artık savunulmaması görüşünü ortaya atan BM Barış Gücü Komutanı General Bernard Janvier de Fransız idi ve Fransa'yı temsil ediyordu. BASIC'in raporunda, 11 Temmuz 1995'de, Lahey'de gizli bir toplantı yapıldığı ve BM Barış Gücü'nde görevli Hollandalı subayların Sırp-ların kısa süre içerisinde Srebrenitsa başta olmak üzere bölgeye saldırıya hazırlandıklarını ilettikleri, General Janvier'in Paris'ten bir telefon aldıktan sonra Mladıç'in kenti ele geçirmeyi planlamadığını ve NATO müdahalesine gerek olmadığını bir kez daha söylediği de yer alıyor. Raporda bahsi geçen o **Paris kaynaklı telefon görüşmesinden sadece 16 saat sonra Srebrenitsa Sırp-ların eline geçmişti.**

Srebrenitsa, Bosna'daki mezalimin son noktasıydı, öncesinde ise Batı'ya yapılan yüzlerce müdahale çağrısı ve yine çağrılara kayıtsız kalanlar vardı. Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı Alija İzzetbegović'in 5 Aralık 1994 günü AGİT zirvesinde yaptığı konuşmada açık bir şekilde "BM ve NATO güçlerince temsil edilen dünya, tek bir kenti bile koruyamıyor." diyor ve "Bihaç bölgesine yiyecek ve insani yardım taşıyan konvoyların geçişi yasaklandı. Fransız taburu, saldırıdan hemen önce bölgeyi terk etti." sözlerini ekliyordu.¹¹ Aynı konuşma ile Paris ve Londra'nın Sırbistan'ın hamileri gibi davrandıkları; Güvenlik Konseyi'ni ve NATO'yu bloke ettikleri, Sırp saldırısını durdurmak için alınabilecek herhangi bir önlemi engelledikleri ifadeleri de kayıtlara geçmiş oldu.

Sonuç Yerine

Dönemin bazı liderlerinin sorumluluğunun ispatlanması, Karaciç'in suçluluğunun ispatlanmasından daha zor değil. Sadece adaletin sağlanmasının geciktirilmesi ya da önlenmesi değil suçun işlenmesi aşamasında da bazı üçüncü ülkelerin desteğinin olduğu bilinen gerçeklerdendir. Ne var ki, Batılı liderlerin yargılanmaları hatta mahkemede tanık olarak ifadelerine başvurulması imkansız. Srebrenitsa Anneleri'nin Hollandalı BM askerlerinin Boşnakları Mladiç'e teslim ederek soykırımı önleme yükümlülüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle açtıkları dava, Hollanda mahkemesince "uluslararası hukuk pratiğinde BM'nin dokunulmazlığı ölçüttür" gerekçesiyle usulden

reddedilmişti. Devletlerin BM gücüne katılımını engelleyeceği endişesi ihmallere ve bazen belgele-riyle ortada olan suçlara yok muamelesi yapılma-sına neden oluyor. Ancak ICTY gibi ad-hoc/özel mahkemeler hiç değilse bireylerin sorumlulukla-rını ortaya koymak ve cezalandırılmasını sağlamak bakımından önemli.

Karaciç, Saraybosna'nın 43 ay süren kuşatıl-ması sırasında 12 bin kişinin öldüğü bombalama-nın emrini vermek ve Srebrenitsa'da 8 bin Bosnalı erkeğin öldürüldüğü soykırımı düzenlemekle suç-landı. Hakkında hazırlanan iddianamede 1992-1995 arasında işlenmiş iki adet soykırım, beş adet insanlık suçu ve dört adet de savaş yasa ve gele-neklerini ihlal iddiası yer aldı. Mahkemeye 72 bin 634 belge delil olarak sunuldu.¹² Ancak sonuçta suçun büyüklüğüyle örtüşmeyen bir ceza aldı. Aynı mahkeme üst düzey komutanlar dahil 5 suç-luya Srebrenitsa'da işledikleri suçlar nedeniyle ömür boyu hapis cezası vermişti. Amacının Bosna Hersek'te Müslüman ve Hırvat nüfusu tamamen ortadan kaldırmak olduğu ve tüm stratejik ope-rasyonel emirleri bizzat verdiği Savcılık iddiana-mesinde vurgulanan Karaciç için ise 40 yıl mahkûmiyete hükmedildi...

Karaciç ölüm getiren ordunun başındaydı.

Neden binlerce kadın ve erkeğin ölüm emrini ver-diğinin, neden tecavüz timleri oluşturup burada 6-7 yaşındaki çocuklara bile kısılabileceği emri verdiğinin, işkence ve ölüm yöntemlerinde bu denli canavarca bir yaratıcılığı nasıl gösterebildi-ğinin, hangi ruh haliyle 80 yeni işkence metodu icat edebildiklerinin yanıtlarına bu dava ile ulaş-mak mümkün olmadı. Karaciç'in "Yugoslavya'nın parçalanması ve Bosna Savaşı, ben daha siyasete atılmadan önce büyük güçlerce planlanmış. As-keri güç ve istihbarat imkânlarını kullanarak bu olayların fitilini ateşlediler" sözleri tamamen ger-çeği yansıttırıyor. Ama savunmasında neden böylesi planların bir parçası olduğunun yanıtı bulunmu-yor.

Bir yanda tüm dünya televizyonlarının önünde açıkça ve pervasızca işlenen soykırımın gizli olmaması gereken belgelerini açıklamaktan tutuklanan Hartmann bir yanda Miloşević dava-sında elde edilen ve kullanılan delilleri Adalet Di-vanı'ndaki Bosna Hersek v. Sırbistan Davası'nda kullanamayan Savcı Carla Del Ponte bir yanda da suçluluğu sabit görüldüğü halde orantısız bir ce-zaya mahkum edilen Karaciç... Sonuçta ne Ka-raciç "Kutsal Savaş" söyleminden ne de Bosnalı Sırplar onu kahraman olarak görmekten vaz-geçti...

21. YÜZYIL

Dipnotlar

- 1 Nürnberg Yargılamaları için Uluslararası Askeri Mahkeme (IMT), 8 Ağustos 1945'te ABD, İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği'nden atanan yargıçlardan oluşturuldu. 6 Ekim 1945'te IMT'nin dört başsavcısı önde gelen 24 Nazi yetkilisi hakkın-daki iddianameyi sundu. 1 Ekim 1946'da Mahkeme kararını açıkladı. Oniki sanık ölüm cezasına çarptırıldı; üç kişiye ömür boyu hapis cezası verildi; dört kişiye 10-20 yıl arasında hapis cezaları verildi; üç sanık beraat etti.
- 2 Florence Hartmann Lahey'de yaka paça tutuklandı, <http://www.ajanshaber.com/fransiz-gazeteci-laheyde-yaka-paca-tutuklandi-haberi/343679>, 28 Mart 2016
- 3 Pale, Bosna-Hersek'in başkenti Saraybosna'nın (Sarajevo) 15 km doğusunda, Bosnalı Sırpların 1992-1995 yılları arasındaki savaş sırasında karargâh olarak kullandıkları şehirdir.
- 4 Richard Holbrooke, 1995'te Bosna-Hersek'teki savaşı sona er-diren Dayton Barış Anlaşmasına aracılık da eden eski ABD el-çisidir. Karaciç'in iddialarını reddetmektedir. Karaciç'in dokunulmazlık anlaşmasını ileri sürerek hakkındaki tüm suç-lamaların düşürülmesi talebi, mahkeme savcılarının böylesi bir anlaşmanın var olması halinde dahi bunun mahkeme huzu-runda yasal olarak bağlayıcı olmasının mümkün olmadığı ge-rekçisiyle reddedilmiştir. (18 Haziran 2009) BM savaş suçları mahkemesinin temyiz mahkemesi de kararı 13 Ekim 2009'da onaylamıştır.
- 5 Radovan Karaciç'in Ağustos 2009 tarihinde AFP ajansının yaz-lı sorularına verdiği yanıtlardan.
- 6 Türkiye'nin Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun 1993 Mart'ında *İzlenim* dergisinde, muhtemel bir stratejik İslami hattın oluşmasına karşı önlem alan güçlerin dile getirildiği bir makalede şu ifadeler dikkati çekiyor: "Yunanistan'ın Sırbis-tan'a birleşme tekliflerine kadar varan açık desteği, İsrail'in Hindistan ve eski Yugoslav Cumhuriyetleri'ndeki etnik temiz-lik hareketlerine sağladığı lojistik ve istihbarat desteği, **Tür-kiye'deki Yahudi lobisinin Ermenistan ile ilişkileri artırmak için gösterdiği yoğun çaba**, İsrail ile Singapur arasında gittikçe yoğunlaşan ilişkiler bu açıdan tutarlı ve anlamlı gelişmeler-dir..." <http://terorunperdearkasi.blogspot.com.tr/2007/11/gla-dio-yaps-ve-tarihteki-benzerleri.html>, (Davutoğlu, derginin Yayın Kurulu'nda yer almaktaydı. İzlenim dergisi hakkında bkz. <http://www.dunyabizim.com/dergi/6873/13-sayi-suren-muthis-donem>; <http://www.dunyabizim.com/dergi/6806/ak-tuel-ve-entelektuel-bir-dergi-idi>)
- 7 Bill Clinton, Hayatım (My Life), (çev. A. Cevat Akkoyunlu), Doğan Yay, İstanbul 2005
- 8 Mitterand, gerçekten de Körfez Krizi sırasında gösterdiği has-sasiyeti ve insancılığı(!), Bosna-Hersek'te ve Azerbaycan'ın Ka-rabağ bölgesindeki Ermenistan işgali konusunda göstermemiştir.
- 9 Bir Savaşın Anatomisi: Bosna-Hersek, TRT, 2007 (Senaryo yazarı ve danışman: Erhan Türbedar; Prodüktör: Ahmet Sa-buncu)
- 10 Raporun diğer ayrıntıları için bkz. TBMM 22. Dönem, 116. Birleşim, 1. Oturum (23 Haziran 2005)
- 11 Alija İzzetbegović, Konuşmalar, Klasik yay., s. 189- 190
- 12 Saraybosna'nın işgali dahil, 44 aylık dönemde yaşananlarla il-gili 938 bin 585 sayfalık dosyada 72 bin 634 adet belge bulu-nuyor.

Tarihte Bu Ay...

Ufa Kurultayı (Ulema Cemiyeti) 10-15 Nisan 1905

20. Yüzyılın başında Rus Çarlığı Kırım'dan Türkistan'a uzanan Türk coğrafyasında mutlak hâkimiyetini sağlamış ve Türkler üzerindeki dini ve kültürel baskılarını artırmıştı. Ancak Çarlık içindeki iktisadi gerileme ve Çar karşıtı halk hareketleri, Çarlık sisteminin çatırdamasına neden oluyordu. Çarlık içindeki ekonomik ve sosyal hareketliliği kendi hak ve hürriyetleri açısından değerlendirmek isteyen Türkler, geç de olsa bir araya gelmeye, toplantılar yapmaya başlamışlardı. Bu toplantılardan en önemlilerinden biri de 10-15 Nisan 1905 tarihlerinde Ufa'da gerçekleştirilen Kurultay'dı. Ufa Kurultayı aslında Çarlığın Müslümanların taleplerini kontrol altına almak için tertiplediği bir toplantı olacaktı ancak toplantıya bizzat katılanlar, mektup ve dilekçeleri ile diğer bölgelerden ilgi gösterenler, Ufa Kurultayı'nı çok önemli bir konuma taşımıştı.

Müftü Muhammedyar Sultanov, dönemin başbakanı Vitte'den adamlarını toplayarak Müslümanların ihtiyaçlarının tespit edilmesi için emir almış ve bir kurultay tertip ederek 39 din adamını Ufa'ya davet etmişti. Davetlilerin hepsinin Türk olmasına rağmen gönderilen davetiyenin dili Türkçe değil Rusça'ydı. Davetlilerin hazırlıksız gelmeleri amaçlanarak toplantının amacı ve konusu da belirtilmemişti. Kurultay'a sadece davetliler değil davet edilmeyenler de katılması sebebiyle Kurultay beklenenden çok daha kalabalık olmuştu.

Kurultay'ın açılışında Rusya İmparatorluğu'nun kanunlar külliyesinde dini idareler hakkındaki 330 madde acele bir şekilde iki saatte okunmuş ve sonrasında Müslümanlarla ilgili meselelerin görüşülmesine başlanmıştı. İlk olarak Çarlık idaresindeki Müslümanların dört ayrı idare altında teşkilatlandırılmış olması gündeme getirildi ve bunun birleştirilmesi önerildi. Daha ilk talep bile Çarlık için oldukça zararlı bir meseleydi çünkü bu bölünmüşlük Türklerin idaresini kolaylaştırıyordu. Tek bir yapının Çarlık karşıtı bir hareket içine girmesinden endişe duyuluyordu. Toplantının devamı Çarlığın amacının tam aksi istikamette ilerlemişti.

Beş gün içinde sekiz kez bir araya gelen din adamları sadece dini meseleleri değil sosyal ve siyasi meseleleri de tartışıyorlardı. Tatar mektep ve medreselerinin Eğitim Bakanlığı'na değil doğrudan Müftülüğe bağlanması; zekat, fıtır ve kurban paralarının dini cemiyetlere ödenmesi; imamlarla papazların eşit haklara sahip olması; Müslüman askerlerle Hristiyan askerlerin aynı haklara sahip olması; İslam'a hakaret edenlere cevap hakkının verilmesi; yurtdışında tahsil yasağının kaldırılması; Türk dilinde basım yayım hakkının verilmesi; Kırgız, Kazak ve Türkmen boylarının İdil-Ural'da okumalarına müsaade edilmesi; Rusya'nın her yerinde Müslümanlara ticaret yapma hakkının verilmesi, Kurultay'da gündeme gelen taleplerdi.

Ufa Kurultayı'na gönderilen iki önemli dilekçe Kurultay kararların alınmasında etkili olmuştu. Bunlardan biri Yusuf Akçura'nın dilekçesi, diğeri ise Rızaeddin b. Fahreddin'in dilekçesiydi. Her iki isim de Rusya Türklerinin muhtariyetini amaçlıyordu ve atılacak adımların nihai hedefinde muhtariyet vardı. Toplantıya katılanlar, gelen dilekçeler, tartışılan konular ve alınan kararlar hükümete rapor sunacak olan Müftü Sultanov için pek iyi değildi ve Sultanov'u rahatsız ediyordu.

Beş gün süren toplantılar neticesinde gönderilen dilekçeler ve tartışılan konular üzerinde taddilatlar yapılarak 18-20 Nisan günlerinde dini hayattan, eğitim ve siyasete uzanan konu başlıklarının olduğu 19 bölüm ve 90 maddeden oluşan kanun taslağı, müftü Sultanaov'un mektubu ve değerlendirmeleri ile birlikte 12 Mayıs 1905 tarihinde Başbakan Graf Vitte'ye gönderildi. Ufa Kurultayı neşredilmediği için halk arasında büyük bir yankı uyandırmadı ancak Rusya Türklerinin Milli mücadelesinde önemli roller alan aydınlar bu Kurultay ile bir araya gelmiş ve Milli mücadelenin zemini için önemli adımlar atılmıştır. Ufa Kurultayı'nın bir diğer önemi de, bu Kurultayın ardından Rus hükümetine Müslümanların çeşitli meselelerde dilekçeler adeta yağmaya başlamış ve hükümet üzerindeki baskı artırılmıştır.

Güvenliğiniz kusursuz olmalı Hizmet de öyle ...

7/24
Canlı
İzleme

TÜRKİYE'DE
TEK

Güvenliğiniz için; Elektronik Güvenlik Sistemleri ile
Fiziki Güvenlik Uygulamaları bir çatı altında ve aynı anda devreye sokulmalıdır.

Güvenliğe ilişkin tehditlerin giderek arttığı dünyamızda, kişisel ve kurumsal güvenlik tehditleri ancak profesyonel ve etkin güvenlik çözümleriyle önenebilir. Profesyonel güvenlik çözümleri ise güvenliğe ilgili tüm unsurların aynı anda harekete geçirilmesi ve denetlenmesiyle mümkün olabilmektedir. Bu inancımız doğrultusunda oluşturduğumuz "Bütünleşik Güvenlik" Yaklaşımımız ile Güvenlik Hizmeti verdiğimiz tüm projelerde işverene hiçbir ek maddi yük getirmeden, yeteri kadar kamera, alarm, parmak izli personel takip sistemi tarafımızca kurulmakta ve işyerinizin güvenlik hizmeti bir bütün olarak gerçekleştirilmektedir.

İşyerinizde görev alan güvenlik görevlilerimiz, "DOĞANKOÇ Mobese Merkezi" aracılığıyla 7/24 görüntülü olarak (güvenlik kulübelerinin içleri de dahil) izlenmektedir. Böylelikle DOĞANKOÇ Özel Güvenlik güvenlik sektörüne kazandırmış olduğu bilgi ve teknolojiye dayalı "Bütünleşik Güvenlik Anlayışı" ile, kendi bünyesindeki güvenlik personeli 24 saat aralıksız denetleyebilen Türkiye'deki tek Güvenlik Şirketi konumundadır.

5 bölge
ve
25 ilde

444 44 95

www.dogankoc.com.tr

DOĞANKOÇ
ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİ

"Bir Dünya Kapi"

Her kapının arkası farklı dünya'ya açılır... "Platform kapi" bu dünyaların kapılarını sizler için üretiyor. Aldığı sorumluluğun farkındalığı ile onlarca çeşit kapiyi, modern tesislerinde, en kaliteli hammaddeleri kullanarak üretiyor ve sizlere sunuyor...

230
CLASSROOM

550

ATILAN ODA

PLATFORM® kapi

444 1 441

www.platformkapi.com